

Pastor Dr. teol. Johannes van der Burg

KIRKEN

Grunnforskjellen mellom katolsk og protestantisk kristendom.

ST: OLAV FORLAG 1960

IMPRIMATUR

Oslo, die 5 Aprilis 1960

J. Mangers

Ep. Oslo

Foreliggende avhandling er en revidert og utvidet utgave av min tidligere bok: "Det katolske trosprinsipp".

Forfatteren.

INNHold:

Innledning. Den sanne kristendom må kunne finnes

Kap. I. Prinsippet "Bibelen alene" er uholdbart

i. De bibelske skrifter var ved apostlenes død ikke enda samlet og kjent , hele den kristne verden

ii. Bibelen inneholder ikke hele den kristne lære

iii. Bibelen er i mange ting alt for uklar til å kunne være vår eneste trosnorm

Tillegg: Den katolske Kirkes store fortjeneste med hensyn til Bibelen

Kap. II. Om Kirken i alminnelighet

Kirken er blitt forutsagt av den Gamle Pakts profeter

Kristus har bare innstiftet én Kirke

Troen på den Hellige Ånd må ikke skilles fra troen på Kirken

Kristendommen kan ikke eksistere uten en kirkelig organisasjon .

Kap. III. Om den kirkelige øvrighet

§ 1 Jesus innsatte apostlene som den første kirkelige øvrighet

i Jesus meddelte apostlene det ufeilbare kirkelige læreembete

ii.. Jesus betrodde apostlene nådeforvaltningen (= makten til å forvalte sakramentene)

iii. Jesus betrodde apostlene det kirkelige styreembete

§ 2. Apostlene skulle etter Jesu vilje ha etterfølgere i sine embeter

§ 3 Apostlenes rettmessige etterfølgere er bare de personer som har fått sin innsettelse fra apostlene (gjennom den apostoliske suksesjon)

1. bevis:

Likesom apostlene selv må også deres etterfølgere få sin myndighet gjennom en synlig sendelse fra Kristus, og en slik sendelse finnes etter apostlenes tid bare i den apostoliske suksesjon.

2. bevis:

Forkastelsen av den apostoliske suksesjon fører til oppløsning av Kirken og fornektelse av enhver sakramental myndighet.

3. bevis:

Jesus fremstiller apostlene som opptredende i sine etterfølgere inntil verdens ende. Dette forutsetter at disse må få sin myndighet gjennom den apostoliske suksesjon.

4. bevis:

Nødvendigheten av den apostoliske suksesjon fremgår av apostlenes praksis Om Paulus' forhold til de andre apostler ... Nærmere undersøkelse av menighetenes innretning i apostlenes tid.

5. bevis: Tradisjonens vitnesbyrd om bispeembetet og den apostoliske suksesjon

Om navnet "katolsk"

Om pavedømmet

i. Jesus innsatte Peter til Kirkens overhode

ii. etter Jesu vilje skulle Peter ha etterfølgere i sitt embete som Kirkens overhode

iii. Peters etterfølgere er biskopene av Rom

INNLEDNING

DEN SANNE KRISTENDOM MÅ KUNNE FINNES

Vi kristne, som tror at Jesus er Guds Sønn, som "kom til verden for å vitne om sannheten" (Joh. 18, 37), må også tro at Han har gjort noe spesielt for at hans lære skulle bevares uforfalsket. Med stor omsorg hadde Faderen bestemt innholdet av Jesu åpenbaring.

"Faderen, som har sendt meg, Han har gitt meg befaling om hva jeg skal si og hva jeg skal tale ... Det som jeg taler, taler jeg således som Faderen har sagt meg" (Joh. 12, 49-50). Men da kan hans omsorg for å bevare Jesu åpenbaring sikkert ikke ha vært mindre. Jesus ga også uttrykkelig tilkjenne at den rette forkynnelse av "alt det Han hadde sagt", skulle vedvare "alle dager inntil verdens ende" (Matt. 28, 19-20; Joh. 14, 16. 26). Det samme hadde Gud allerede forutsagt gjennom profeten Esaias: "Det skal komme en gjeløser for Sion og jeg - min pakt med dem er denne, sier Herren: Min Ånd, som er over deg, og mine ord, som jeg har lagt i din munn, de skal ikke vike fra din munn eller fra dine barns munn eller fra dine barnebarns munn, sier Herren, fra nå av og til evig tid" (Es. 59, 20-21).

Jesus er lovet som den store "hyrde" og "konge", hvis herredømme (dvs. autoritative Guds vilje) det ikke ville være ende og klare forkynnelse av på (sml. Mika 5, 3; Esek. 37, 24-25; Salm. 2, 6; 45, 7; Dan. 7, 14; Luk. 1, 33; osv.). Han er "fredsfyrsten", som kom for å opprette et fredsrrike (Es. 9, 6-7), hvor det hersker "enhet i troen" (Ef. 4, 5. 13- 14), en så stor enhet at den er et bevis på Jesu guddommelige sendelse (Joh. 17, 20-23). Alt dette forutsetter at Jesus har sørget for at hans lære til alle tider kan kjennes med sikkerhet.

Jesus betrodde sin lære til apostlene. Men spørsmålet er: Hvorledes skulle den fra apostlene bli gitt videre inntil verdens ende?

Med hensyn til dette spørsmål er kristenheten delt. De fleste kristne, nemlig katolikkene, tror at Kristus har innstiftet et vedvarende levende læreembete, som ved den Hellige Ånds bistand er ufeilbar i sine dogmatiske avgjørelser.

Derimot antar protestantene at det etter apostlenes død ikke finnes noe annet middel til å gi oss sikkerhet om Jesu lære enn Bibelen alene, som det tilkommer enhver å tolke på egen hånd. De har nok sine trossamfunn og trosbekjennelser, men de tilkjenner disse som sådanne ikke noen avgjørende autoritet. Protestantismen, som er oppstått ved et brudd med den universelle (katolske) Kirke, må konsekvent forkaste troen på enhver kirkes ufeilbarhet. "Den kirkelige bekjennelse er intet annet enn den tro som en bestemt krets av troende deler med hverandre og uttaler i fellesskap Den er ikke ment som noen religiøs autoritet, som forplikter den enkelte i hans forhold til Gud" (Således prof. dr. O. Hallesby, Den kristelige tros lære I, Prinsiplæren s. 270, Oslo 1925). Det samme fremholdes i den lutherske Konkordiebok (Innledningen). Luther kunne derfor si at et troende 9-års barn står over et kirkemøte (W.W.X, 359, 17; se lignende uttalelser W.W.II, 404; Briefe I, 315; W. Erl. XIII, 230). Det protestantiske prinsipp "Bibelen alene" betyr i virkeligheten ikke noe annet enn at enhvers personlige bibelfortolkning er den høyeste autoritet. Egentlig er det derfor misvisende når protestantene stadig taler om "Bibelen alene". Teoretisk høres det vakkert ut, idet man oppfatter det som Guds ord i motsetning til menneskelige meninger. Men i praksis betyr det Guds ord underlagt hvert menneskes egen mening.

Også katolikkene tror på Bibelen, men de river den ikke løs fra Kirkens levende tradisjon. De setter ikke Kirkens tradisjon over Bibelen, men de setter Kirkens lære over den private bibelfortolkning.

Vi vil først bevise at prinsippet "Bibelen alene" er uholdbart. Allerede derav kan vi slutte at det må være et annet middel til å gi oss sikkerhet om Jesu lære, nemlig et levende ufeilbart læreembete.

Deretter vil vi direkte bevise at Jesus har innstiftet en Kirke med et ufeilbart læreembete.

KAP. I. PRINSIPPET "BIBELEN ALENE" ER UHOLDBART

De bibelske skrifter er uten tvil av aller største betydning som kilde for den kristne åpenbaring. Men det var ikke Jesu mening at hans lære skulle bevares ved en bok alene, som enhver (med sin egen fortolkning som høyeste autoritet) skulle lage sin egen kristentro av. Kristendommen eksisterte før det Nye Testamente ble skrevet, og er blitt bevart i alle århundrer ved overleveringen av en lære (og ikke bare av en bok).

Dersom det var Jesu mening at hans åpenbaring skulle bli nedlagt i en bok alene, er det merkelig at Han selv ikke har skrevet noe og heller ikke har gitt sine apostler befaling om å skrive. Bare av noen få apostler har vi skrifter, og de eldste av disse skrifter ble først avfattet ca. 20 år etter Jesu himmelfart. Johannes skrev sitt Evangelium, sine brev og sin Åpenbaring ikke før henimot året 100.

Jesus nedla sin lære i et levende samfunn, og gav uttrykkelig tilkjenne at den levende tradisjon skulle være hovedmidlet til kristendommens utbredelse. Han befalte apostlene å "gå" til alle folk og å "preke" for dem (Matt. 28, 19-20; Mark. 16, 15; Ap. Gj. 10, 42). "Troen kommer av å høre" (ex akoés - Rom. 10, 17). Guds åpenbaring er et "hørelsens ord" (logon

akoés - 1 Tess. 2, 13) Det er for å symbolisere dette at den Hellige Ånd kom ned over apostlene i skikkelsen av "tunger".

Bare leilighetsvis har apostlene skrevet, og det var aldri deres mening at deres skrifter skulle erstatte den muntlige undervisning. Hva ville det ha blitt av kristendommen dersom apostlene ikke hadde gjort annet enn å utsende en del skrifter? Også de mennesker de skrev til, fortsatte de å undervise muntlig. Og likeså litt som Bibelen kunne erstatte en levende autoritet da apostlene ennå levde, likeså litt - og enda mindre - kunne den det etter apostlenes død.

For å bevare "den sunne lære" innsatte apostlene lærere, som måtte "overlevere hva de hadde hørt, til trofaste menn, som var dyktige til igjen å lære andre" (2 Tim. 2, 2; 4, 2-6; Ap. Gj. 20, 28-31; Tit., 1, 5. 9; Hebr. 13, 17; 1 Petr. 5, 2). Den første generasjon av mennesker som ble kristne etter apostlenes død, laget ikke sin kristentro av Bibelen. De fikk den gjennom den levende tradisjon. De behøvde ikke ved granskning av noen bibeltekster å finne ut hva f. eks. den kristne lære om dåpen og nattverden går ut på. De visste god beskjed om alt dette fordi de så sakramentspraksisen i de menigheter apostlene hadde grunnlagt, og ble undervist om den av de prester apostlene hadde innsatt. På samme måte mottok også de følgende generasjoner sin kristentro fra den levende Kirke. De gjorde nok bruk av Bibelen, men tolket den i tradisjonens lys, idet de stolte på den ufeilbargjørende bistand Jesus hadde lovet sin Kirke (Matt. 16, 18; 28, 19-20; Joh. 14, 16. 17. 26; 1 Tim. 3, 15), Jesu løfte forutsetter at den katolske Kirkes lære, som før reformasjonen hele kristenheten trodde på, umulig kan være en villfarelse.

Dersom Bibelen var ment som den eneste troskilde etter apostlenes død, måtte den oppfylle følgende tre betingelser: 1. De bibelske skrifter måtte fra apostlenes død av ha vært samlet og vært kjent i hele den kristne verden; 2. De måtte inneholde hele den kristne lære; 3. De måtte inneholde den på en klar måte. Men Bibelen oppfyller ingen av disse betingelser.

I

De bibelske skrifter var ved apostlenes død ikke enda samlet og kjent i hele den kristne verden.

Apostlene har selv aldri utgitt noen samling av sine skrifter. Derved kan vi forklare at flere av deres skrifter er gått tapt. Således omtales i Bibelen et ukjent brev til korinterne (Sml. 1 Kor. 5, 9 og 2 Kor. 10, 10), et ukjent brev til filipperne (Sml. Filip. 3, 1) og et ukjent brev til laodikeerne (Sml. Kol. 4, 16).

De enkelte skrifter var i begynnelsen bare kjent i begrensede kretser. En del var skrevet for lokalmenigheter eller privatpersoner. Etter hvert ble det laget avskrifter. Men om enn de fleste skrifter allerede kort etter apostlenes død var utbredt og alminnelig erkjent som bibelske (noe som bl. a. fremgår av de mange sitater hos de eldste kirkelige forfattere), tok det likevel flere hundre år før man over den hele kristne verden hadde sikkerhet om kanonisiteten av alle de bibelske skrifter. Kirkens levende forkynnelse var hovedmidlet til troens utbredelse. "Mange barbariske nasjoner" - sier Ireneus (140-202) - "kom til troen uten papir og blekk idet de omsorgsfullt holdt seg til den gamle tradisjon" (Adv. hær. III, 4, 1-2)

Men også etter at alle de apostoliske skrifter var samlet og alminnelig anerkjent som bibelske, var det i mange århundrer (før boktrykkerkunsten ble oppfunnet i det 15. årh.) umulig for de fleste mennesker å eie noen Bibel. Og dessuten fantes det alltid mennesker som ikke kunne lese. Jesus har aldri foreskrevet lesekunsten som en betingelse til frelsen.

II

Bibelen inneholder ikke hele den kristne lære.

Protestantene betrakter ofte Bibelen som et slags universalleksikon for alle mulige teologiske spørsmål. Men derved venter de for meget av den. Det Nye Testaments skrifter er for det meste leilighetskrifter, rettet til personer som allerede var kristne, og det fremgår av hele deres natur at det ikke var forfatternes mening å gi en fullstendig oversikt over hele den kristne lære.

Evangelienes hovedformål var å styrke troen på at Jesus er Messias og Guds Sønn (ved å berette om hans mirakler, lidelse og oppstandelse og å bevise at profetiene er oppfylt i Ham). Apostlenes brev ble hovedsakelig skrevet for å utrydde bestemte misbruk og villfarelser, eller for i alminnelighet å oppfordre til et kristelig liv. Men verken evangeliene eller apostlenes brev var ment som en kateketisk gjennomgåelse av hele den kristne religion, dens troslære, forskrifter og sakramenter.

Apostlene har aldri tenkt seg at deres skrifter skulle brukes som eneste troskilde. I så tilfelle ville de ha skrevet dem helt annerledes. Ja, det synes flere ganger at de ikke engang trodde at de ville bli lest av andre enn dem de adresserte dem til, f. eks. når de refser misbruk i en bestemt menighet eller taler om helt personlige ting (som Paulus' reisekappe i 2 Tim. 4, 13 og Timoteus' mavesyke i 1. Tim. 5, 23)

Den protestantiske grunnlære "Bibelen alene" er en selvmotsigelse, fordi derved hevder de noe som ikke læres noensteds i Bibelen. Mange bibelsteder henviser tvert om til den muntlige tradisjon som de troende skal holde seg til istedenfor til det skrevne ord alene. "Derfor, brødre, stå fast og hold fast ved de overleveringer som dere har lært, enten det er ved vår tale eller ved brev fra oss" (2 Tess. 2, 15; sml. også Joh. 21, 25; 2 Joh. 12; Filip. 4, 9; Åp. 3, 3; 1 Kor. 11, 2. 34; ennvidere alle de bibelsteder hvor det tales om det vedvarende levende læreembete Jesus har innstiftet).

Når Paulus i 2 Tim. 3, 15-16 sier at "de hellige skrifter gir visdom til frelse" og "er nyttige til lærdom", taler han om det Gamle Testamente (de skrifter som Timoteus "kjente fra sin barndom"), og det er selvfølgelig ikke hans mening at lesning av disse skrifter er nok for å kjenne hele Jesu lære. Først og fremst minner Paulus Timoteus om den muntlige undervisning denne hadde fått (v. 14)

Grunnen til at protestantene avviser den kirkelige tradisjon som en trosnorm ved siden av Bibelen, er deres frykt for at den guddommelige åpenbaring derved kan bli blandet med alle slags menneskepåfunn. Men denne frykt er ubibelsk, da Kristus uttrykkelig har garantert Kirkens troslære (tradisjon) sin ufeilbargjørende bistand.

De katolske læresetninger som protestantene pleier å betegne som "menneskepåfunn" (læren om pavedømmet, messeofferet, skriftemålet, renselsesstedet, bønner for de avdøde, avlat, helgenvyrdnaden, Marias syndfrihet og medfølgende opptagelse til himmelen, osv.) kan faktisk alle bekreftes av den hl. Skrift, som de katolske katekismer derfor også til stadighet henviser til.

De få trossannheter som vi kjenner gjennom tradisjonen alene, er vesentlig ting som også protestantene (i strid med sitt prinsipp "Bibelen alene") holder fast ved.

Således læren om hvilke skrifter som må regnes til Bibelen.

Dersom Bibelen skulle være vår eneste autoritet i trosspørsmål, måtte den først og fremst kunne avgjøre læren om selve Bibelen, dvs. spørsmålet om Bibelens omfang ("kanon"). Her

står vi overfor en av de største inkonsekvenser i protestantismen. Det finnes nemlig i selve Bibelen ikke noe bevis for at alle de skrifter som er samlet i den, i virkeligheten er bibelske, dvs. inspirerte av Gud. I 2 Tim. 3, 16 sies det nok at "den hele Skrift er innblest av Gud". Men denne tekst sikter bare til det Gamle Testamente ("de hellige skrifter som Timoteus kjente fra sin barndom"), og sier dessuten intet om hvilke skrifter det Gamle Testamente omfatter. Det samme gjelder også noen andre tekster hvor Skriften omtales som "Guds ord" (Mark. 7, 13; Rom. 3, 2)

Med hensyn til det Nye Testaments skrifter har vi i Bibelen ingen uttrykkelig uttalelse om at de er blitt innblest av Gud. Det faktum at et skrift er avfattet av en apostel er i og for seg ikke noe bevis for dets inspirasjon. Dessuten vet vi av selve Bibelen ikke hvem som er forfattere til en stor del av det Nye Testamente, og flere forfattere var ikke apostler (Markus og Lukas).

Mange protestanter søker et kriterium for Bibelens inspirasjon i en indre opplysning av den Hellige Ånd, som de påstår å erfare under lesningen av Guds ord ("testimonium Spiritus Sancti"). Men ved å gjøre indre erfaringer til en trosautoritet ved siden av Bibelen gjør man den menneskelige fantasi til dommer over Guds ord.

Luther selv er det beste bevis på hvor uløselig spørsmålet om Bibelens kanon blir, når man forkaster den kirkelige tradisjon. Under sin disputas i Leipzig (1519) benektet han 2 Makkabeerbokens kanonisitet, fordi den anbefaler bønner for de avdøde. Likeledes erklærte han for apokryfiske en del andre skrifter av det Gamle Testamente: 1 Makk., Baruk, Tobias, Judit, Visdommen, Siraks visdom og noen deler av bøkene Daniel og Ester. Aldri vil protestantene av Bibelen eller ved noe "testimonium Spiritus Sancti" kunne bevise at disse skrifter ikke hører til Bibelen.

"Protestantene pleier - i strid med sitt prinsipp "Bibelen alene - å påberope seg jødene, som ikke har disse bøker i sin nåværende Bibel. Men med urette. Vi vet av historien at jødene etter Kristi tid har diskutert en hel del om sin kanon, og at de opprinnelig hadde flere hellige skrifter. Om dette vitner bl. a. de steder i Talmud hvor det tales om å "skjule" (dvs. fjerne) skrifter. At "Baruks profeti" tidligere hørte til den jødiske kanon, fremgår av jøden Teodotions bibeloversettelse og av Origenes (sml. Eus. H. E. VI, 25, hvor han oppregner de bibelbøker som jødene på hans tid enda anerkjente; han brukte også den hebraiske tekst i sin Hexapla). "1 Makk." omtales som et inspirert, kanonisk skrift i den jødiske Talmud (Joma 29 a), "Visdommens bok" er ifølge Talmud (Sota IX, 24 c) "blitt skjult etter at Rabbi Eliezer (som satte seg imot) var avgått ved døden". "Siraks Visdoms bok" siteres ofte som hellig bok av de gamle palestinske forfattere (sml. The Original Hebrew of a Portion of Ecclesiasticus, ed. by A. E. Cowley and A. Neubauer). Talmud (Baba Kamma 92 b) regner den til den gruppe av bibelbøker som kalles Ketubim. I Qumran-grotten ved det døde hav er det funnet fragmenter av to hebraiske håndskrifter av Siraks Visdoms bok, og likeledes av ett hebraisk og to arameiske håndskrifter av "Tobias". Både denne bok og boken "Judit" brukte jødene i sine hebraiske Midrasjim, dvs. bibelkommentarer (sml. R. Martini, Pugio fidei, Lipsiæ 1687, p. 127; A. Neubauer, The book of Tobit VII). Stykkene av "Daniel" og "Ester" fantes i den gamle jødiske bibeloversettelse av Teodotion.

Jødene har også diskutert om hvorvidt de skulle forkaste andre av våre bibelske skrifter, således "Predikeren", "Høysangen" "Ordspråkenes bok" og "Esekiel" (sml. Misjna, Jadajiln 3, 5; Talmud Bab.: Sjabbat 13 b; 30 b; Chagiga 13a; Menachoth 45a). For å redde Esekiel brukte Hananja ben Hiskia 300 kanner lampeolje (til nattarbeid).

Fastsettelsen av den nåværende jødiske kanon er for en del resultatet av et møte i Jamnia (ca. året 100) og må særlig tilskrives den fariseiske skole, som ble enerådende etter Jerusalems ødeleggelse.

Grunnen til at fariseerne "skjulte" en rekke bibelske skrifter, må delvis søkes i deres uvilje mot de makkabeiske konger, som ofte hadde støttet sadduseerne. Denne uvilje gikk ut over

Makkabeerbøkene, som forherliget grunnleggerne av det forhatte dynasti, og samtidig over alle andre bøker som var oppstått eller tilføyet kanon i makkabeertiden. Flere av disse bøker var opprinnelig skrevet på gresk og arameisk, og også dette nedsatte dem i fariseernes aktelse. Guds ord - mente de - kunne bare være hebraisk. De hyllet endog den merkelige oppfatning at, siden det hebraiske språk bestod av 22 bokstaver, kunne det bare være 22 inspirerte bøker. På forskjellige måter søkte de derfor å presse bibelbøkene innenfor dette tall. En medvirkende faktor var dessuten deres strid mot kristendommen. Således beretter Isidorus av Sevilla (etter hva han hadde hørt av en jødisk vismann - "De Eccl. Off." 1, 12) at det var av den grunn at jødene hadde avskåret "Visdommens bok", som nemlig på en treffende måte forutsa jødernes motstand mot Kristus, hvorledes de "lurte på Ham" og "overgav Ham til en forsmedelig død" fordi Han utgav seg for "Guds Sønn" og kalte "Gud sin Fader" (kap. 2, 12-22). At profeten "Baruk" ikke fant nåde hos fariseerne, er lett forståelig da han så klart hentydet til Inkarnasjonens mysterium: "Visdommen ble deretter sett på jorden og omgikks blant menneskene" (kap. 3, 37). Det er muligens også av hat mot "Menneskesønnen" at den jødiske kanon ikke regner "Daniel" blant profetene. Den plasserer ham mellom Ester og Esra, mens han tidligere sto blant profetene (Dette vet vi bl. a. fra Origenes og Melito av Sardes).

Av alt dette må en kunne forstå hvor uriktig det er når protestantene heller vil støtte seg til den etterkristelige jødedom enn til den kirkelige tradisjon, som alene har fått løfte om Jesu ufeilbargjørende bistand.

Jødernes opprinnelige kanon er mest trofast bevart i den greske bibeloversettelse (den såkalte "Septuaginta"), som før Kristi tid også var i anseelse hos de palestinske jøder. Allerede i og for seg er det uantagelig at de gresktalende jøder, som levde i vennskap med de øvrige jøder, hadde en annen kanon enn disse. Jødene i Aleksandria, hvor Bibelen ble oversatt til gresk, fikk sine skrifter fra Jerusalem (sml. Ester 11,1; 2 Makk. 1, 10 - 2, 14) De gresktalende jøder hadde også sine synagoger i Jerusalem, og brukte der sikkert Septuaginta. Dermed er imidlertid ikke sagt at Septuaginta før Kristi tid ble anerkjent av alle palestinske jøder. Det er sannsynlig at det innenfor visse kretser, særlig av det fariseiske parti, hersket tvil med hensyn til enkelte bøker.

Det avgjørende for oss er at apostlene og Kirken ved sitt bruk har godkjent Septuaginta. De nytestamentlige forfattere tar sine sitater nesten alltid fra den greske bibeloversettelse. Det er også denne Paulus hentyder til når han skriver til grekeren Timoteus at "den hele Skrift er innblest av Gud" (2 Tim. 3, 16). Vi finner dessuten i apostlenes skrifter mange direkte hentydninger til tekster fra de bøker som mangler i den nåværende jødiske Bibel. Sml. f. eks. Visd. 7, 26 med Hebr. 1, 3; Visd. 13, 1-9 med Rom. 1, 19-21; Visd. 3, 6 med 1 Petr. 1, 6 flg.; Sirak 5, 13 med Jak. 1, 19; Sirak 14, 1 og 19, 16 med Jak 3, 2; Sirak 15, 11-12 med Jak. 1, 13; Sirak 10, 39 med Jak 3, 5-6; Sirak 1, 6 med Rom. 11, 33-34; Sirak 7, 35 med Rom. 12, 15; Sirak 35, 8-10 med 2 Kor. 9, 7; Tobias 12, 19 med Ap. 8, 2; 2 Makk. kap. 6 og 7 med Hebr. 11, 35. I alle de eldste utgaver av Septuaginta (som er meget eldre enn de eldste utgaver som er bevart av den hebraiske Bibel) står de syv bøker blandet med de andre (ikke som et tillegg). De eldste kirkefedre siterer dem ofte på samme måte som de øvrige bibelske skrifter. Klart fremhever den store bibelforsker Origenes (f. ca. 180) det prinsipp at de kristne ikke skal spørre kristendommens fiender, jødene, hvilke er de ekte skrifter (Ep. ad Afr. 4). Det samme prinsipp uttales av Tertullian (f. ca. 160), som også sier at grunnen til at jødene forkastet flere deler av Bibelen, er disses henvisning til Kristus (De cultu emin. 1, 3).

Hensyn til jødene og frykt for de virkelig apokryfiske skrifter som enkelte steder var i omløp, har nok gjort at enkelte teologer ble mistenksomme. Men denne tvil formådde ikke å tilintetgjøre den gamle tradisjon, og opphørte etter hvert, særlig etter kirkemøtene i Hippo (393), Karthago (397) og Konstantinopel (692).

Luther uttalte seg også mot flere andre bibelbøker. Således forkastet han Jakobs brev som "et brev av strå", som "ikke har noe evangelisk karakter" (W. Erl. 63, 115. 156-158). "Jakob" - sier han spottende - "er beruset ved sin lære om gjerningene" (Op. lat. exeg. 5, s. 227) Heller ikke "kunne hans ånd skikke seg i" Johannes' Åpenbaring, som ifølge ham var "verken apostolisk eller profetisk" (W. Erl. 63, 169-170). Om Hebreerbrevet mente han at det "er

sammensatt av mange stykker, som kanskje er blandet med noe tre, strå eller høy". Man skulle derfor "ikke stille det helt likt med de apostoliske brev" (W. Erl. 63, 154-155). Judas' brev anså han for overflødig. Han trodde det bare var et utdrag av Peters annet brev (W. Erl. 63, s. 169). Visstnok tok Luther disse fire skrifter med i sin bibeloversettelse, men han plasserte dem helt bakerst (idet han flyttet Hebr. og Jakob fra deres tradisjonelle plass foran Peters og Johannes' brev). I registeret unnlot han å nummerere dem, og skilte dem ved et mellomrom fra de øvrige bøker. Hensikten med alt dette var å fremstille dem som mindre verdige. Blant de gammeltestamentlige skrifter han ikke likte var også boken Esther. "Han ønsket den ikke var til, fordi den judaiserer så meget og har noen hedensk vanart i seg" (W. Erl. 62, s. 131) Predikerens bok - påsto han - "har verken støvler eller sporer, men rider bare i sokkene" (W. Erl. 62, s. 128). etter hans mening er "Kongebøkene mer troverdige enn Krønikebøkene".

Luther vurderte skriftene ettersom de "drev og lærte Kristus", dvs. ettersom han mente å kunne bringe dem i overensstemmelse med sin oppfatning av "troen alene" (sml. Luthers protestantiske biograf A. Hausrath, "Luthers Leben" 2, 145). Hva ville det bli av den hellige Skrift dersom dens verd måtte bedømmes på en slik måte etter enhvers personlige anskuelser?

Det eneste avgjørende kriterium for de bibelske skrifers inspirasjon er den kirkelige tradisjon. Ingen av oss har mottatt Bibelen direkte fra apostlene, som levde nitten hundre år før oss. Bibelen er kommet til oss gjennom Kirken, og det er denne som garanterer oss hvilke skrifter som hører til Bibelen. Dette er blitt anerkjent av teologene fra oldtiden av. Den gamle "Canon Muratoriium" (fra ca. 160-180) påberoper seg gjentatte ganger "den katolske Kirke" for sin oppregning av hvilke bøker man skal motta og hvilke ikke. Endog Augustin avla denne bekjennelse: "Jeg ville ikke tro på Evangeliet hvis ikke den katolske Kirkens autoritet beveget meg til det" (C. ep. Manich. V, 6). Lignende henvisninger til Kirkens autoritet som en garanti for de rette bibelske skrifter finnes hos mange andre kirkefedre, som Ireneus (Adv. hær. 3, 11, 9 ; 4, 32, 1 ; 4, 33, 8; 5, 20, 2); Klemens av Aleks. (Strom. 3, 13); Origenes (In Luc. hom. 1; In Matt. Comm. 1); Tertullian (Adv. Marc. 4, 5); Athanasius (Ep. fest. 39); Serapion (Eus. H. E. 6, 12); Rufinus (Comm. in symb. Ap, 36, 37); Kyrillus av Jerusalem (Cath. IV, 33. 35).

For å bringe klarhet i spørsmålet om Bibelens kanon ble det holdt kirkemøter (se ovenfor). For de enkelte teologer var det umulig å kontrollere tradisjonen om hver enkelt bibelbok. Et illustrerende eksempel er den henvendelse som biskopen av Toulouse, Exuperius, gjorde til pave Innocens I for å få en liste over de hellige bøker. I sin svarskrivelse (datert 20. febr. 405) oppregner paven først alle våre bibelske skrifter og nevner deretter en rekke apokryfiske skrifter som han advarer imot.

Faktisk tror også protestantene på sin Bibel i kraft av en mer eller mindre bevisst tro på den kristne tradisjon. Ikke noe menneske (f. eks. en hedning i Afrika) ville ved lesning av Bibelen alene kunne få vite at alle disse ca. 70 skrifter er inngitt av Gud.

En annen viktig trossannhet som vi bare kan få visshet om gjennom den kirkelige tradisjon er nødvendigheten av barnedåpen. Bibelen inneholder nok flere bekreftelser på at også små barn må døpes: [*Sml. "Hva sier Bibelen og Tradisjonen om barnedåpen"?* av pastor dr. J. v. d. Burg. St. Olavs Forlag, Oslo.] således læren om arvesyndens alminnelighet og dåpens karakter som en ny fødsel i motsetning til vår naturlige fødsel av Adam, samt Jesu ord hos Joh. 3, 5 om dåpens nødvendighet for enhver. Men det avgjørende bevis på barnedåpens nødvendighet finnes i Kirkens tradisjon og den garanti Jesus har gitt om Kirkens ufeilbarhet.

Det er også bare gjennom Kirken vi har sikkerhet om at hvert menneske har makt til å døpe gyldig, og at dåpen ved overøsing er en gyldig dåpsmåte.

Det samme gjelder vår plikt til å holde søndag som hviledag. Visstnok fremgår av Bibelen at den jødiske sabbat ikke lenger er foreskrevet (Kol. 2, 16; Gal. 4, 10) Og at søndagen var en særlig dag til nattverdsfeiringen (Ap. Gj. 20, 7), men det tales intetsteds om en forpliktet søndagshvile.

Spørsmålet om de kristnes helligdag trenger også av en annen grunn en kirkelig autoritet, nemlig til fastsettelsen av døgnermeridianen. Om vi vet hvilken dag jødene hadde sin sabbat i jødelandet, kan vi derved alene ikke beregne liva tid det er søndag i alle land på jorden. Dertil må vi samtidig kjenne døgnermeridianen, som ukens begynnelse på de forskjellige lengdegrader blir beregnet fra. Men denne sier Bibelen oss intet om. Ved en internasjonal overenskomst er den blitt fastlagt ved den 180. lengdegrad, hvor den (ikke i rett linje) svinger mellom Gilbertøyene, Fidjøyene, Tongaøyene og Ny-Seeland på den ene side og Føniksøyene og Samoaøyene på den andre side, så at det f. eks. er lørdagsmorgen på Samoaøyene samtidig når det allerede er søndagsmorgen på Fidjøyene ved siden av. I og for seg kunne døgnermeridianen ligge på et hvilket som helst annet sted på jorden. Men Kirken har godkjent den ovennevnte overenskomst, og derfor skal vi holde oss til den med hensyn til beregningen av den ukentlige helligdag.

Det er også gjennom Kirkens bestemmelse at hviledagen blir beregnet fra midnatt til midnatt istedenfor, likesom hos jødene, fra aften til aften, og at vi til timeberegningen kan følge den legale tid i hvert land, selv om den ikke stemmer overens med solen.

III

Bibelen er i mange ting alt for uklar til å kunne være vår eneste trosnorm.

"Bibelens klare ord" er et uttrykk som en ofte møter i den protestantiske polemikk. Men denne suggerering av Bibelens klarhet ville ikke være nødvendig dersom Bibelen virkelig var så klar. Den er tvert imot ofte meget vanskelig å forstå, noe som ikke bare følger av Bibelens egen natur, men som Bibelen selv også uttrykkelig advarer imot, og som dessuten tydelig fremgår av erfaringen.

For det første følger det av Bibelens egen natur. Da apostlenes skrifter var beregnet for mennesker som allerede var undervist i den kristne tro, forutsetter de en hel del kunnskaper for å kunne forstå dem.

Bibelen selv advarer mot de misforståelser den kan gi anledning til. Sml. 2 Petr. 3, 16: "I dem (Paulus' brev) er det noen ting som er vanskelige å forstå, og som de ukyndige og ubefestede mistyder til sin undergang, noe som de også gjør med de andre skrifter". Av denne tekst fremgår at Bibelen også er uklar i viktige ting (hvis mistyding fører til undergang). For ikke å misforstå Bibelen må man allerede i forveien være kyndig og befestet i troen. Derfor kan Bibelen umulig være ment som vår eneste troskilde.

Når apostlenes skrifter var vanskelige å forstå for apostlenes samtidige, hvor meget mer må de da ikke være det for oss i det 20. århundre? For å tolke Bibelen må man ofte ta hensyn til alle slags forhold og omstendigheter de forskjellige bøker er blitt skrevet i, og som er lite tilgjengelige for de fleste mennesker. Ofte må man sammenligne et sted med mange andre for å finne ut meningen og å løse øyensynlige motsigelser. Det hebraiske og greske originalspråk gjør mange uttrykksmåter helt fremmede for oss. Hvert menneske må med hoffmannen i Ap. Gj. 8, 31 si: "Hvordan skulle jeg vel kunne forstå hva jeg leser, uten at noen rettleder meg?"

Den kristne religion er på ingen måte enkel. Den omfatter "mange ting" (Mark. 6, 34). Jesus hadde sine disipler "meget å si" (Joh. 16, 12). Blant de mange ting som hører til den kristne åpenbaring, kan særlig nevnes: læren om syndefallet, frelsen, Treenighetens mysterium, Kristi guddom, den Hellige Ånds vesen og virken, nådemidlene, dåpen (hva dåpen er; hvem skal døpes, av hvem, på hvilken måte, under hvilke betingelser), nattverden (hvordan Jesus er nærværende i den og hvordan den skal forvaltes), botens sakrament (Joh. 20, 21-23), håndspåleggelsen (Ap. Gj. 8, 14-18; 19, 1-6; Hebr. 6, 1-2), de sykes salving (Jak. 5, 14-15), rettferdiggjørelse, nåde, viljefriheten, moralreformen (f. eks. ekteskapets uoppløselighet), livet etter døden, himmelen og helvetet, osv. Bibelen alene kan ikke gi oss klarhet om alt dette. De dypeste mysterier blir ofte bare berørt i forbigående uten noen nærmere forklaring.

En som ikke i forveien er blitt undervist om den hellige Treenighet, finner ikke dette mysterium i den hellige Skrift. Uten en forutgående kunnskap om Alterets sakrament forstår vi ikke de forskjellige bibeltekster om nattverden. Det samme gjelder læren om Kristi guddom og mange andre trossannheter. Også protestantene bygger sin kristentro for en stor del på oldtidens kirkemøter, som formulerte de store kristne dogmer i Bibelens men samtidig også i tradisjonens lys. Det er gjennom troen på Kirkens ufeilbarhet at disse dogmatiske formuleringer fikk alminnelig anerkjennelse og de store kjetterier (arianisme, makedonianisme, nestorianisme, monofysittisme, osv.) ble overvunnet.

Med hensyn til enkelte av Kirkens læresetninger kreves det en meget oppmerksom betraktning for å påvise deres overensstemmelse med Bibelen. Som eksempel kan nevnes den katolske lære om at nytelsen av nattverdskalken ikke er nødvendig til kommunionen. Begge nattverdsskikkelser (både av brød og vin) kreves til messeofferet, nemlig til en levende representasjon av Kristi korsdød (ved den sakramentale adskillelse av hans legeme og blod). Men til å forene oss med den hele Kristus, både hans legeme og blod, er én av skikkelsene tilstrekkelig. Det sakramentale bånd mellom Kristi legeme og brødetts skikkelse og mellom Kristi blod og vinens skikkelse, oppløser ikke det naturlige bånd som Kristi legeme og blod har med hverandre. Brødetts skikkelse, som ved konsekrasjonen direkte blir forbundet med Jesu legeme i himmelen, blir gjennom legemet forbundet med hans blod, likesom også med hans sjel og guddom. På samme måte blir vinens skikkelse gjennom blodet forbundet med den hele levende Kristus. At det forholder seg slik kan vi slutte av forskjellige bibelsteder, hvor Jesus tilskriver nattverdsbrødet den samme virkning som legemet og blodet til sammen (Joh. 6, 51 og 8). Det følger også av det at Jesus ellers ville være død i nattverden. Imidlertid ville vi uten Kirkens tradisjon vanskelig ha forstått Bibelens mening.

Nettopp den tilsynelatende uoverensstemmelse mellom Bibelen og enkelte av Kirkens læresetninger er i og for seg et kraftig bevis på at disse er av apostolisk opprinnelse. Rent historisk sett ville det nemlig være uforklarlig at Kirken (som alltid har trodd på Bibelens ufeilbarhet, og som derfor aldri har villet lære noe som er i strid med Bibelen) noen gang av seg selv ville ha funnet på disse lærdommer.

De utallige sekter i århundrenes løp fra arianismen inntil de mange protestantiske samfunn i vår tid viser klart hvor håpløst det er å ville bygge sin kristentro på Bibelen alene. Alle vranglærere påberopte seg Bibelen. Og til alle tider har striden ikke bare dreiet seg om underordnede spørsmål, men også om viktige trossannheter. Selv Luther kunne ikke la være å beklage seg over den forvirring reformasjonen hadde til følge: "Det finnes like mange sekter og oppfatninger som hoder. Den ene vil ikke vite av dåpen, den annen fornekte Alterets sakrament, en tredje antar en verden mellom denne og den ytterste dag. Noen lærer at Kristus ikke er Gud. Noen sier det, andre noe annet. Det finnes ingen som ikke vil være lærere enn Luther" (Brev "til de kristne i Antwerpen" 1525, Briefe. 5. s. 151)

Fire århundrer har ikke vært nok for protestantismen til å komme til enighet om Bibelens fortolkning. Stadig oppstår det nye sekter, og om den moderne økumenske bevegelse har skapt en større toleranse, er enheten i troen ikke blitt større.

Prinsippet "Bibelen alene", som nødvendigvis fører til forvirring, er en forhånelse av Kristus, "den gode hyrde" og "fredsfyrsten", som ville forene de troende til "én hjord" og virke "enhet i troen". I enhver vitenskap trenges det et levende læreembete, som ikke kan erstattes ved noen lærebok. Og det gjelder fremfor alt den vanskeligste av alle vitenskaper, religionen. En lovbok alene kan ikke styre et rike. Kristi kongedømme ville bli en karikatur, dersom Han ikke hadde et annet middel til å pålegge sin vilje enn en bok som enhver kan tolke etter sitt eget hode.

Kristi åpenbaring er først og fremst bestemt for de "umyndige" (Matt. 11, 25-26). Men hvorledes ville dette være mulig, dersom Bibelen var den eneste åpenbaringskilde? Veien til sannheten ville være altfor lang for menneskenes kortvarige liv, dersom enhver måtte få sikkerhet om de kristne mysterier ved granskning av de mange dunkle bibelsteder. Gud har i sin godhet "banet en hellig vei, som ingen veifarende, enn ikke dårer, skal fare vill på" (Es. 35, 8). Jesus er denne vei, men Han er det ved Kirken, og ikke ved Bibelen alene. Gjennom Kirken kan selv et barn på en lett måte bli innviet i troens dype mysterier. At det kirkelige læreembete til kjenner seg ufeilbarhet, er nok mange ikke-katolikkens øyne en anmasselse. Men likevel er det nettopp en slik ufeilbar autoritet folket lengter etter. De ønsker at noen "lærer dem som en som har autoritet og ikke som de skriftkloke" (Matt. 7, 29). Det er det som forklarer den katolske Kirkes store fremgang i våre dager, ikke minst blant de såkalte intellektuelle. I Amerikas Forente Stater f. eks. er det hvert år over 100 000 konversjoner. "Autoritetsspørsmålet er et av de mest brennaktuelle problemer vi står overfor nettopp nå" - skrev D. Martyn Lloyd-Jones i det amerikanske protestantiske Studentmagasinet His (jan. 1957), Og han la til: "Vi har tapt vår autoritet, og som et resultat av det, har folk sluttet å høre på oss og ta oss alvorlig".

Ved troen på et ufeilbart levende læreembete kommer også troens dyd mer til sin rett. "Hvor er en skriftlærd? ... Gud fant for godt ved forkynnensens dårskap å frelse dem som tror" (1 Kor. 1, 20-21). Troens dyd består i å underkaste sin mening. Å ville tro på Guds ord, men samtidig kreve rett til å legge sin egen mening i det, er ingen tro.

TILLEGG om Den katolske Kirkes store fortjeneste med hensyn til Bibelen.

Om den katolske Kirke ikke betrakter Bibelen som den eneste troskilde, så betyr ikke dette en mindre høyaktelse for den.

Ingen har gjort mer for Bibelen enn den katolske Kirke. Det er denne vi har å takke for at vi eier det vi kaller "Det Nye Testamente". Den katolske Kirke har samlet de apostoliske skrifter og lært menneskeheten å akte dem som Guds ord. Også protestantene bygger sin tro på Bibelens inspirasjon og således sin ærbødighet for Bibelen på Moderkirkens gamle tradisjon.

Det er den katolske Kirke som - særlig gjennom munkene - sørget for avskrivningen av Bibelen. "For den hellige Skrift og dens overlevering er vi nesten utelukkende prestene og munkene i Roms kirke takk skyldig" - skriver anglikaneren Charles Butler ("Horæ Biblicæ"). Selv Luther gjorde den kjente innrømmelse at "vi uten den katolske Kirke slett ikke ville vite noe om Bibelen" (Komm. til Joh. 16).

I biblioteker og museer kan en fremdeles beundre mange middelalderske bibelhåndskrifter, som allerede ved sin kunstneriske utsmykning vitner om ærbødigheten for Guds ord.

Fra oldtiden av har den katolske Kirke sørget for at Bibelen ble oversatt. Allerede tidlig eksisterte det oversettelser på latin, syrisk, egyptisk, armensk, gotisk. Særlig kjent er den latinske oversettelse av Hieronymus på anordning av pave Damasus (den såkalte "Vulgata" = den utbredte). De slaviske folk fikk Bibelen på sitt eget mål gjennom sine store misjonærer, Methodius og Kyrillus, som dertil dannet en egen bokstavskrift (9. årh.). Den første delvise oversettelse av Bibelen på tysk stammer helt fra Bonifatius' tid i det 8. århundre. En latin-tysk bibelordbok i klosteret i St. Gallen er kanskje det eldste skrift i den tyske litteratur.

Å utgi Bibelen på de forskjellige nasjonalspråk var en lang tid vanskelig, da disse språk enda ikke var utformet. Dessuten var det ikke så stort behov for det, da praktisk alle som kunne lese, forsto latin. I alminnelighet kan en si at bibeloversettelser på folkespråket oppsto samtidig med den eldste nasjonallitteratur i de forskjellige land. Således var det f. eks. også i England, hvor enkelte deler av Bibelen allerede ble oversatt i det 7. og 8. århundre. *[Det er misvisende når enkelte norske skolebøker fremstiller det som om det først var Wycliff som utbredte Bibelen på engelsk. En nærmere redegjørelse kan en finne hos Gasquet, "The old english Bible" og i Dictionaire de la Bible, "Versions Anglaises". Også den anglikanske lærde, F. Kenvon, har bevist at han gjennom hele middelalderen har oversatt bibelske skrifter først til angelsaksisk og deretter til engelsk ("Our Bible and the ancient Manuscripts,, London 1896, s. 189 flg.).*

Antallet på gamle engelske bibelhåndskrifter er nok ikke stort. Men dette har sin grunn i at nasjonalspråket ble fortrent ved den fransk-normanniske erobring i 1066. Helt inntil det 14. årh. ble det talt fransk i de dannede kretser.

Det må også bemerkes at Kirken aldri har fordømt Wycliff på grunn av noen bibeloversettelse. Blant de 45 anklager som konsilet av Konstans (1414-1418) rettet mot ham, nevnes ikke et ord om en bibeloversettelse. En synode i Oxford (1408) hadde nok forbudt utbredelsen av bibeloversettelser, men bare for så vidt oversettelsen ikke var godkjent av stedets biskop.]

I Norge begynte oversettelsen av Bibelen (Håkon Magnussøns Bibelverk) samtidig med nedskrivningen av Edda-diktene.

Etter oppfinnelsen av boktrykkerkunsten i året 1450 (70 år før reformasjonen) har Kirken også straks anvendt dette middel til utbredelsen av Bibelen. Den første bok som ble trykt, var en Bibel.

Luther var langt fra den første som lot trykke Bibelen på folkespråk, som noen protestanter muligens innbiller seg. Et faktum er at det før Luthers bibeloversettelse allerede fra katolsk hold var utkommet 56 utgaver av hele Bibelen på de forskjellige europeiske språk, foruten flere hundre på latin, som i middelalderen ble forstått av de fleste dannede mennesker. Av disse 56 utgaver var det 17 på tysk, 11 på italiensk og 10 på fransk. Luther gjorde ved sin oversettelse stadig bruk av den katolske utgave av Zainer (fra 1475). Det Nye Testamente alene var på tysk allerede trykt 50 ganger før året 1500. Disse tall er forbausende store, når man tenker på de uhyre store omkostninger et slikt arbeid var forbundet med, da trykkeapparatene enda var primitive.

Om Bibelens store utbredelse på folkespråket vitner den formaning vi leser i en meget benyttet bønnebok, "Himmlstür", fra før reformasjonen (1513): "Alt hva Kirken lærer deg, og alt hva du hører i prekenen, skal oppflamme deg til å lese i Bibelen, således som den er oversatt i det tyske tungemål og utbredt i et stort antall til kjøps for billige penger". Hvilken kilde til fromhet den hl. Skrift var for de kristne i middelalderen, viser også "Kristi etterfølgelse" av Thomas a Kempis, som sammenligner Guds ord med Alterets Sakrament. "Jeg vil ha de hellige bøker til trøst og til et speil for mitt liv ... Du har gitt meg, svake menneske, ditt hellige legeme til styrke for sjel og legeme, og som en lykt for mine føtter har

Du satt ditt ord. Uten disse to ting ville jeg ikke kunne leve; for Guds ord er lys for min sjel, og ditt sakrament livets brød" (IV, kap. 11, 1 og 2).

At de katolske bibeloversettelser ble laget etter den latinske Vulgata tekst, er ingen grunn til å betrakte dem som mindreverdige. Vulgatas tekstkritiske betydning blir i den senere tid mer og mer anerkjent av de protestantiske bibelforskere (Sml. Harnack, "Zur Revision der Prinzipien der neutestamentlichen Textkritik", Leipzig 1916), E. Nestle skriver i forordet til sin kjente utgave av det greske og latinske Nye Testamente: "Jeg behøver her ikke mer å forklare hvor stor autoritet den latinske oversettelse har for den riktige fremstilling og forståelse av det Nye Testaments tekst". Som spesiell grunn nevner han at de enkelte Evangelier tydeligvis er blitt oversatt av forskjellige personer, og at oversettelsen derfor må være meget gammel, nemlig fra før den tid Evangeliene ble samlet til en bok. Også til bedømmelsen av Luthers oversettelse anser han den latinske tekst for uunnværlig.

Det var ikke så meget en følge av protestantismen som av renessansen at man på reformasjonens tid begynte å gjøre mer bruk av grunnteksten. Særlig Erasmus hadde vekket interesse for den ved sin utgave av det greske Nye Testamente. Det var denne Luther brukte til sin bibeloversettelse.

Også i tiden etter reformasjonen kom de katolske bibeloversettelser slag i slag. Den franske oversettelse av des Motilins var før Luthers død utgitt 16 ganger. Le Févres utgave utkom 39 ganger fra året 1550 t" 1700. Den tyske oversettelse av Diätenberger hadde 24 nye opplag inntil året 1702. I Nederlandene ble det i det 16. århundre utgitt nye katolske oversettelser av Blanckart, Winglie og universitetet i Leuven, som alle ble trykt mange ganger igjen. Den italienske bibelutgave av Malerm, (fra året 1471), som ble utbredt over hele Italia, utkom også gjentatte ganger. Utallige er de nyere katolske bibeloversettelser i de forskjellige land.

En må særlig også tenke på at utbredelsen av bibler ikke er det eneste middel til å gjøre folket kjent med Bibelens innhold. Hele det religiøse liv i middelalderen var bokstavelig gjennomtrengt av den hellige Skrift. Prekenene var meget mer homiletiske enn i våre dager. *[At det blev preket ofte, fremgår bl.a. av de mange prekesamlinger fra middelalderen. Prekenene ble holdt på folkets språk (ikke på latin), og det var foreskrevet som en alvorlig plikt å overvære dem. Om alt dette og om den hyppige anvendelse av Bibelen i prekenene kan en finne mange vitnesbyrd hos Janssen, "Geschichte des deutschen Volkes" bd. I s. 31 flg.]* På søn- og festdager ble det alltid (likesom nå) opplest avsnitt av den hellige Skrift. De middelalderske kirkebygninger var i motsetning til vår tids protestantiske bedehus rikt utsmykket, hvor alt - skulptur, maleri, farvede vinduer - talte om de bibelske sannheter. Hele *bibelhistorien* [Sml. Th. Ehrenstein, "Das alte Testament im Bilde", Wien 1923, hvor det er samlet over 2000 illustrasjoner som angår det Gamle Testamente alene.] og alle mysterier i den kristne åpenbaring finner han der fremstillet. "Det er likesom hele Bibelen vi har sett skulpturert" - sa billedhugger Stinius Fredriksen etter en ferd gjennom Frankrikes middelalderske kirker - ... "Middelaldermenneskene fant det meste av Bibelens ord i kirkenes skulptur og kunst i det hele. Der stod det skildret. Kirkene var en stor åpen billedbibel for dem" ("Stavangeren" 28. mai 1935).

Dessuten må nevnes de mange huspostiller, bibelhistorier, psalterier og andre andaktsbøker, billedbibler, ("fattigmanns bibler"), bibelske mysteriespill. Og er ikke hele kirkeåret med dens festdager (som vi har den katolske kirke å takke for) en stadig gjennomgåelse av bibelhistorien?

Den katolske Kirke har alltid gjort så megen bruk av Bibelen i sin undervisning og lært de troende å ære den som "den hellige Skrift", at det nettopp derved var mulig for Luther å få folket til å tro at Bibelen alene er nok.

Fra protestantisk side innrømmes mer og mer hvor urettferdig det er å si at "Bibelen lå under benken i middelalderen". Således skriver Kropatschek: "Tar man alt dette sammen, så kan man i virkeligheten ikke lenger si - som det var den gamle polemiks mening - at Bibelen hadde vært en for teologene og for legfolk lukket bok. Jo mer man beskjeftiger seg med middelalderen, dess mer oppløser denne legende seg til intet" (Das Schriftprinzip der Luther. Kirche I. 1904). En annen protestantisk forfatter Ed. v. Dobschutz tilstår: "Vi må bekjenne at middelalderen satt inne med et overraskende stort, høyt respektabelt kjennskap til Bibelen, som kunne beskjemme vår tid i mange måter" (se Grisar III 456). - Om den katolske bibelbevegelse i den nyere tid sier Age Holter i Norsk Teologisk Tidsskrift (1958, s. 230 flg.) at den er "karakterisert ved en imponerende innsats på bibelforskningens område og ved en begeistret kampanje for å få folk til å lese og kjenne Bibelen, som stadig kommer i nye oversettelser fra grunnspråkene".

[Meget blir det i enkelte norske skolebøker fantasert om den katolske Kirkes frykt for Bibelen, særlig i deres fremstilling av valdensernes og albigensernes historie ved slutten av det 15. århundre. "Og så ble det forbudt alle andre enn prestene å bruke den hellige skrift. Kirken var blitt redd for sannhetens lys" skriver A. Bang i sin "Kirkehistorie for folkeskolen" (s. 36). Et slikt forbud har pavene aldri utstedt. Innocens III fordømte i et brev til bispedømmet Metz (1199) nok valdensernes misbruk av den Hl. Skrift, men uttalte ikke noe forbud mot bibellesning eller oversettelsen av Bibelen. "Om enn lengsel etter å kjenne den hl. Skrift og streben etter å formane i overensstemmelse med den" således skriver han - "ikke må klandres, men heller anbefales, så må det dog med rette påtales at disse (legfolk, både menn og kvinner) holder hemmelige sammenkomster, anpasser seg predikeembetet, spotter prestene som enfoldige mennesker og med forakt holder seg borte fra dem som ikke er deres tilhengere". Valdenserne ville ikke lia hatt noen vanskeligheter dersom de hadde preket den evangeliske fattigdom på samme måte som Fransiskus og hans tilhengere gjorde det på den tid. Ved sin donatistiske anskuelse prekte valdenserne faktisk opprør mot det kirkelige hierarki.

Mot albigenserne har en synode i Toulouse (1229) utstedt et forbud mot bibeloversettelser. Men dette forbud gjaldt slett ikke Kirken i sin alminnelighet og kan lett forklares ved albigensernes gudsbespottelige bruk av den hl. Skrift. Deres lære var et oppkok av hedenske-manikeiske villfarelser, som var en alvorlig fare - både for den kirkelige og sivile orden. Det er naivt når Bang sier at "kirken var blitt redd for sannhetens lys". Hvis dette var beveggrunnen, hadde Kirken vel også måtte forby prestene å bruke den hellige Skrift.

Hvorledes de kirkelige myndigheter i Frankrike så på bibellesningen, illustreres best ved den vakre oversettelse av hele Bibelen som ikke lenge etterpå ble besørget av Ludvig den hellige (litt før 260).]

Pavene er aldeles ikke redde for at legfolk skal lese i Bibelen. De oppfordrer tvert imot inntrengende til det, fordi Bibelen er det beste forsvar for den katolske Kirkes lære. "De har fullkommen rett" - skrev pave Pius VI (1778) i et brev til erkebiskop Martini, som hadde utgitt en ny italiensk bibeloversettelse - "når De inntrengende oppmuntrer de troende til å lese de hellige Skrifter; for disse er rikelig flytende kildevell, som enhver må kunne få adgang til for å øse de hellige tros- og sedelærdommer og å gjendrive de villfarelser som i våre fordervelige tider spredes vidt og bredt". Lignende uttalelser av paver kan det siteres mange av. Pave Leo XIII har endog bevilget avlat til dem som daglig leser i den hellige Skrift. "Ønsket om å se Bibelen i ethvert katolsk hjem" blir også fremhevet i forordet til det Nye Testamente som den katolske Kirkes øvrighet her i Norge allerede flere ganger har utgitt.

Ingen har gjort så meget for Bibelvitenskapen som pavene. Leo XIII fastsatte i sin encyklika "Providentissimus Deus" (1893) faste prinsipper mot den rasjonalistiske kritikks undermineringsarbeide. Til å fremme og rettlede bibelstudiet opprettet han "den pavelige Kommisjon for Bibelstudium", som består av 40 konsultorer, valgt blant de lærdeste teologer under ledelse av 5 kardinaler. Han stadfestet også bibelskolen i Jerusalem. Pius X opprettet

det kjente "Bibelinstitutt" som utsender sine doktorer over hele verden. Til dette er det knyttet et meget verdifullt bibliotek, som også ikke-katolikker gjør et takknemlig bruk av. Benedikt XV satte i gang det gigantiske arbeide med revisjonen av Vulgatateksten, som han betrodde Benediktinerordenen. Vi kan også nevne de betydningsfulle encyklikaer, "Divino Afflante Spiritu" og "Humani Generis", Pius XII har utsendt til veiledning for den moderne eksegese med hensyn til de nyere forskningsresultater.

Det er ikke sant at Luther har brakt Bibelen til ære igjen. I virkeligheten har ingen skadet Bibelen mer enn han. Ved å gjøre den løs fra Kirken berøvet han Bibelen dens eneste beskyttelse og utleverte den til enhvers individuelle vilkårlighet og lettsindighet.

Hvorledes han valgte og vrakte blant de bibelske skrifter, har vi sett tidligere (s. 14-18). Om de syv skrifter som Luther tok bort fra det Gamle Testamente, skriver professor Sigmund Mowinckel: "Det er en historiens ironi i dette, at det er de skrifter hvis åndspreg står kristendommen nærmest, som er blitt skutt ut av Skriften" ("Hvordan det Gamle Testamente er blitt til" s. 136).

Luther forkastet ikke bare store deler av Bibelen, men han har også på mange steder forgrepet seg på teksten til støtte for sin lære om "troen alene". Litterært sett kan de gamle katolske bibeloversettelser nok ha stått tilbake for Luthers oversettelse, men teologisk sett stod de meget høyere. Den protestantiske Josias von Bunsen, som senere utgav en forbedret tysk oversettelse, påstod å kunne påvise i Luthers oversettelse 3000 steder som er misvisende gjengitt, og kalte den derfor "den mest unøyaktige oversettelse, selv om den bærer spor av stor geni" (Sml. F. Nippold: Christian Josias von Bunsen, Leipzig 1871 bd. 3, s. 483). Den protestantiske professor Scheidel sier at Luther har oversatt Bibelen "grossartig falsch" og beviser det i Theol. Litteraturzeitung 1889, nr. 19, s. 473).

Som eksempler kan nevnes: Rom. 3, 28, hvor han tilføyet ordet "alene" (foran "ved troen") og Rom. 4, 15, hvor han tilføyet ordet "bare" (foran "vrede").

Til støtte for sin imputasjonslære (nemlig at rettferdiggjørelse bare betyr en tildekning av syndene og ikke en delaktiggjøring i Guds hellighet) erstatter han uttrykket "Guds rettferdighet" og "rettferdighet fra Gud" med "rettferdighet som gjelder for Gud" (Rom. 1, 17; 3, 21. 25. 26; 10, 3; 2 Kor. 5, 21) og "rettferdighet som blir tilregnet av Gud" (Filip. 3, 9). Av samme grunn forandret han i Rom. 3, 23 uttrykket "Guds herlighet" til "den ros som de skal ha i Gud", og innskøy han i Rom. 3, 26 ordet "alene" i setningen "så han skulle være rettferdig". Andre tendensiøse tekstforandringer av hensyn til imputasjonslæren er Rom 3, 23 "de er alle syndere" (isteden for "de har alle syndet") og Rom. 3, 25 "de synder som hit inntil var blitt" (isteden for "de synder som tidligere var gjort"). I Rom. 8, 3 bruker han det meningsløse uttrykk "ved synden", der Paulus sier "for syndens skyld".

Overalt i Bibelen hvor en bestemt person kalles "rettferdig" på grunn av et rettferdig liv, pleier Luther å sette ordet "from", for at man ikke skal tro at et menneskes rettferdighet også er avhengig av gode gjerninger (sml. 1 Mos. 6, 9; Matt. 1, 19; Mark. 6, 20; Luk. 1, 6; 2, 25; 23, 50; Ap. Gj. 10, 22). I Ap. 22, 11 forandrer han "Den rettferdige gjøre fremdeles rettferdighet" til "Den fromme være fremdeles from", og i 1 Mos 4, 7 "Dersom du gjør godt, blir du opphøyet" til "Dersom du er from, er du behagelig". Ifølge Luther kan rettferdighet ikke gjøres og er vantro den eneste urettferdighet. Det er også derfor at han i Luk. 1, 17 lar engelen si at Johannes "skal vende de vantro til rettferdiges sinnelag" isteden for at "han skal vende de ulydige (apeitheis) til rettferdiges sinnelag".

Ordet "ekklesia" oversetter Luther overalt med "menighet" istedenfor med "kirke" for å bortlede tankene fra et organisert trossamfunn. Han bruker ordet "kirke" bare i det Gamle Testamente om de hedenske, ulovlige helligdommer (sml. Ezek. 7, 24).

Av uvilje mot sølibatet erstatter han i 1 Kor. 9, 5 uttrykket "søster kvinne" med "en søster som hustru". En "søster kvinne" betyr ikke annet enn en kvinne som er søster i troen. Sml. det tilsvarende uttrykk "menn brødre" (Ap Gj. 1, 16; 15, 7, 13; osv., hvor de protestantiske bibeloversettelser ofte utelater ordet "menn"). Paulus taler ikke om rett til å gifte seg (gamein) med en kvinne, men "til å føre en kvinne med seg" (likesom Jesus ble ledsaget av kvinner som tjente Ham - Luk. 8, 3). De kvinner som apostlene førte med seg, var tjenestekvinner. De gjorde - sier Paulus i det følgende vers (v. 6) - at apostlene "slapp å arbeide". Ingen gifter seg vel og stifter en familie for å slippe å arbeide. Apostlene hadde ifølge Jesu råd (Matt. 19, 12) gitt avkall på det ekteskapelige liv (Luk. 18, 2829) for at de kunne "ha omsorg for det som hører Herren til" (1 Kor. 7, 32).

Prinsippet "Bibelen alene" er skyld i den uhyggelige sektforvirring, som er oppstått etter reformasjonen. Aldri så snart hadde den wittenbergske reformator forkastet Kirken og satt enkeltmanns skjønn om Skriftens mening på dommerstol, før hans egne disipler på dette hans grunnlag gav seg til å stifte sine egne kirker, så at det ifølge Luther "fantas like mange sekter og oppfatninger som hoder" (Brev "til de kristne i Antwerpen" 1525), Under striden mellom Luther, Karlstadt, Müntzer og Zwingli tilropte partiene hverandre det kjente "Bibel, Babel, Babel". I en preken 2. aug. 1528 beklaget Luther seg over at "Bibelen likefrem er blitt kalt en kjetterbok" (W. W. 27, s. 287). "Det finnes" - skrev han i 1525 - "ingen bok som de (sektene) misbruker så meget som nettopp denne bok" (W. W. 17, 1, s. 362).

At reformasjonen ved sitt prinsipp "Bibelen alene" har fremmet bibellesningen, nekter vi selvfølgelig ikke. Men nettopp det samme prinsipp vil - på grunn av den sektforvirring det nødvendigvis har til følge - i lengden undergrave folkets respekt for den hl. Skrift og interesse for bibellesningen. "Bibelens stilling i våre dagers kristenliv kan gi anledning til megen ettertanke" - skrev den lutherske biskop Edv. Rohde i Lund - ... "Dens lettilgjengelighet står i omvendt forhold til lysten etter å lese den" ("Stavangeren" 1935). For å skape bibellesere anviser han i samme artikkel som middel at man ikke må lese Bibelen på egen hånd. "Menneskene kan det ikke på egen hånd ... Den levende tradisjon i kirken gjør bibelen til en levende bok. Den som isolerer seg fra kirken og vil være en kristen på egen hånd, vanskeliggjør for seg selv adgangen til bibelen".

Det siste prinsipp, nemlig at bibellesning ikke skal isoleres fra tradisjonen, har den katolske Kirke alltid fulgt i utbredelsen av Bibelen. Den har alltid vært oppmerksom på at Guds ord er et dobbeltegget sverd, som lett kan såre den som bruker det. Det er ikke bibellesning i seg selv det kommer an på - den kan, som Peter sier, også bli til forderv - men å ha den riktige oppfatning om de bibelske sannheter. Å miste Guds ord, dvs. å legge sin egen mening i det istedenfor Guds mening, er det største misbruk av Guds ord. Det er derfor at den katolske Kirke foreskriver at de troende bare skal benytte seg av de bibeloversettelser som er godkjent av den kirkelige øvrighet og dessuten er forsynt med forklarende fotnoter til de steder som lett kan bli misforstått.

I alle katolske land har folket anledning til å skaffe seg slike bibelutgaver. Når man av og til leser om hindringer man har lagt i veien for de protestantiske bibelkolportører (f. eks. i Spania), må dette derfor ikke tolkes som uvilje mot bibellesning eller som forakt for Guds ord. Det er av ærbødighet for Guds ord at Kirken er imot de protestantiske bibler 1. fordi de propagerer den ufullstendige kanon, 2. fordi de propagerer prinsippet "Bibelen alene" og utsetter Guds ord for kjetterske fortolkninger, 3. fordi oversettelsene ikke alltid er pålitelige.

Den riktige lesning av Bibelen fører til Kirken. Hva Jesus sa til de skriftlærde, kan den katolske Kirke si om seg selv til vår tids protestanter: "Dere gransker skriftene, fordi dere mener at dere har evig liv i dem; men det er disse som vitner om meg" (Joh. 5, 39).

Dette vil vi nå bevise i de følgende kapitler. Vår undersøkelse gjelder først Kirken i alminnelighet, og deretter spesielt den kirkelige øvrighet Jesus har innsatt.

Muligens synes det for noen ulogisk at vi vil påberope oss Bibelen for å bevise at Kristus har innstiftet en Kirke, all den stund vi tidligere har bevist at vi bare gjennom Kirken kan ha sikkerhet om Bibelens inspirasjon.

Til dette bemerkes at Bibelen ikke bare har autoritet som en inspirert bok, men også som et rent historisk verk, og det er i egenskap av dette vi vil benytte oss av det Nye Testaments skrifter i de følgende artikler. Selv uten å tro på Bibelens inspirasjon kan vi ad rent historisk vei ha sikkerhet om de apostoliske skrifers autentisitet og deres pålitelighet i gjengivelsen av Jesu lære.

KAP. II. OM KIRKEN I ALMINNELIGHET

Kristus kom ikke til verden for å sette i gang en løs religiøs bevegelse. Av mange steder i den hl. Skrift fremgår at Han ville forene de troende til et samfunn, en "kirke" (Matt. 16, 18), en "hjord" (Joh. 10, 16; Es. 40, 11; 56, 8; Mik. 2, 12; 5, 3), et "legeme" (Ef. 1, 22-23; 4, 4, 16), et "rike".

[Uttrykket "Guds rike" (eller "Kristi rike") har i det Nye Testamente forskjellige betydninger. Guds rike i sin fullendelse er den evige salighet (Sml. Luk. 13, 2.8). For så vidt det eksisterer i de troendes hjerter, er det det samme som nådelivet (Sml. Rom. 14, 17; Matt. 6, 33). Men Jesus forutsetter at hans rike også er en utvortes enhet som omfatter både gode og dårlige medlemmer (Sml. Matt. 13, 41, 47-50; 22, 10). Kristi rike er nok ikke "av denne verden" (Joh. 18, 36) dvs. ikke av politisk karakter (dets opprinnelse og formål er himmelsk), men det er likevel et synlig rike i verden, et rike som skulle "bli til et stort berg og oppfylle hele jorden" (Dan. 2, 35).

Jesu ord i Luk. 17, 21 kan oversettes med "Guds rike er inneni dere" eller "Guds rike er blant dere". I den første betydning vil Jesus bare fremheve at det er det indre nådeliv det kommer an på. Liten derved å ville nekte at det må virkes ved utvortes midler, Kirkens forkynnelse og sakramentene. Men den annen oversettelse svarer best til sammenhengen. Jesus talte jo til de vantro fariseerne, som ikke hadde i seg det nådeliv han ville meddele. Fariseerne mente at det messianske rike ville bli opprettet med stor verdslig maktutfoldelse, ledsaget av store himmeltegn. For å tilbakevise denne oppfatning sa Jesus i det forutgående vers (20) at "Guds rike kommer ubemerkt". Ved Jesu person og stillferdige opptreden var Guds rike faktisk allerede kommet blant jødene (sml. også Matt. 12, 28). Men disse "kjente ikke den som sto midt blant dem" (Joh. 1, 26). At Jesus med "Guds rike" hentydet til sin egen opptreden blant jødene, bekreftes av de advarende ord Han tilføyer (v. 22): "Det skal komme en tid da dere skal ønske å se én av Menneskesønnens dager, men dere skal ikke få se den".]

Jesus ville "samle Guds barn til ett" (Joh. 11, 52), og for å tilhøre Ham må vi "samle med Ham" (Luk. 11, 23).

Bibelen viser også at de kristne fra begynnelsen av opptrådte som en samfunnsmessig enhet. "De holdt trolig fast ved fellesskapet" (Ap. Gj. 7, 42). "Alle som var kommet til troen, holdt sammen" (2, 44). etter hvert som de troendes antall vokste, bevartes den kirkelige enhet ved at de nyomvendte sluttet seg til det eksisterende samfunn. "Herren føyet hver dag flere sammen som ble frelst" (2, 47). De troende ble betegnet som "de som er innenfor," og de andre som "de som er utenfor" (1 Kor. 5, 12; Kol 4, 5; 1 Tess. 4, 12; 1 Tim 3, 7). Vranglærerne kjentes ved at de skilte seg ut fra de troendes samfunn. "De gikk ut fra oss" (1 Joh. 2, 19). "De vil stenge dere ute" (Gal. 4, 17). "Det er de som skiller seg ut" (Judas 19).

Det bibelske ord "ekklesia" (kirke) er mer enn en fellesbetegnelse for "de troende". Det betyr en enhet bygget på autoritet. Jesus sammenligner sin ekklesia med en bygning som holdes sammen av en klippe, nemlig den lederstilling Han betrodde Peter (Matt. 16, 18). Også i Matt. 18, 17-18 fremstiller Jesus sin ekklesia som en samfunnsmessig enhet hvor det øves myndighet over medlemmene.

De protestantiske bibelutgaver pleier å oversette ordet "ekklesia med menighet" istedenfor med kirke". Flere av de nyere protestantiske bibeloversettelser har dog gjenopptatt ordet "kirke". I og for seg spiller det ingen rolle hvilket av de to navn vi bruker. Vårt bevis på at Kristus har innstiftet en kirke (et organisert trossamfunn), søker vi ikke i et navn, verken i det greske ord "ekklesia" (som bokstavelig betyr et møte av sammenkalte, et tingmøte sml. Ap. Gj. 19, 39) eller i det norske ord "kirke" ("kyriake" = Herrens hus), men i Bibelens mangfoldige vitnesbyrd om de troendes organisasjon under ledelse av en øvrighet som var innsatt av Kristus. Når vi likevel har imot ordet "menighet", er det fordi det er innført av protestantene for å bekjempe det tradisjonelle kirkebegrep (organisert trossamfunn).

I alle språk som har beholdt det greske ord "ekklesia". har det den samme betydning som det norske ord "kirke". Sml. det latinske "ecclesia", det italienske "chiesa", det franske "église", osv.

Det bibelske ord "ekklesia" er fra oldtiden av brukt i den apostoliske trosbekjennelse, og merkelig nok pleier protestantene der å oversette det med "kirke".

At Kirken fremholdes i den apostoliske trosbekjennelse som gjenstand for vår tro, må ikke brukes som bevis på at Kirken er usynlig. Gjenstand for troen er Kirkens innstiftelse ved Kristus og hans guddommelige virken i den, men Kirken selv er som "en by på et berg, som ikke kan skjules" (Matt. 5, 14)

Det som gjorde de troende til en kirke, var ikke bare det faktum at de hadde den samme tro. De hadde den samme tro fordi de var forenet til en kirke.

Gjennom dåpen ble de opptatt i Kirken og etter sin opptagelse ble a. fortsatt undervist av Kirkens ledere. Således de 3000 sjeler som ble "føyed til" på pinsedagen. "De holdt trolig fast ved apostlenes undervisning", dvs. de lot seg fortsatt undervise av apostlene (Ap. Gj. 2, 42. Sml. 8, 13. 25 og 17, 4).

Overalt i det Nye Testamente ser vi de troende som en "hjord" som blir ledet av innsatte "hyrder" (Joh. 21, 15-17; Ap. Gj. 20, 28; 1 Petr. 5, 2; 2 Tim. 2, 2; 4, 2; Hebr. 13, 17; osv.) Dette vil vi nærmere se i Art. III, hvor vi spesielt vil tale om den kirkelige øvrighet.

Kirken er mer enn de troendes mengde. "Kirken er sannhetens søyle og grunnvoll" (1 Tim 3, 15). Dens lære er norm og fundament for de enkelte medlemmers tro. Den er et samfunn med myndighet til å "dømme dem som er innenfor" (1 Kor 5, 12) og å "støte ut fra sitt samfunn" (1 Kor. 5, 2) "dem som volder splid i strid med den lære de har fått" (Rom. 16, 17), Prinsippet "Bibelen alene", som gjør enhver private bibelfortolkning til høyeste norm for troen, var noe aldeles fremmed og uhørt for de første kristne.

Kirken er "vår mor" (Gal 4, 26; Ap. 12, 17), Som føder oss til det overnaturlige liv ved dåpens sakrament, ikler oss den Hellige Ånds kraft ved feringens sakrament (Ap. Gj. 8, 15-17), nærer oss ved nattverdets sakrament, helbreder og pleier oss ved botens (Joh 20, 21-23) Og salvelsens sakrament (Jak. 5, 14-15). Men som vår mor har Kirken derfor også rett til å oppdra oss, å gi oss først "begynnelseslæren" som "melk" for "nyfødte barn" og deretter de dypere sannheter som "fast føde" (Hebr. 5, 12; 1 Kor. 3, 1-2; 1 Petr. 2, 2). Likesom et barn har full tillit til sin mor, således vil Jesus at vi skal lia full tillit til vår mor Kirken, som i kraft av hans guddommelige bistand er ufeilbar i sin troslære (Matt. 28, 18-20; Joh. 14, 26; 16, 13; 1 Tim. 3, 15)

Kirken er blitt forutsagt av den Gamle Pakts profeter.

Om Kristi Kirke, hvor folkene skal samle seg for å få del i den guddommelige åpenbaring, finner vi mange profetier i det Gamle Testamente.

Således er Kirken forutsagt som det "Herrens hus, Jakobs Guds hus, som hedningefolkene skal strømme hen til, for at Han må lære dem sine veier og de må vandre på hans stier" (Es. 2, 2-3; Mik. 4, 1-2). Kirken er det nye Jerusalem, "til hvis lys folkeferd skal vandre" og hvor de "samlers seg alle sammen og kommer hen til" (Es. 60, 3-4; sml. videre 66, 20-21; Jer. 3, 17; Amos 9, 11-12; Sak. 2, 14-15; Tobias 13, 14 (19); 14, 8 (13)).

Dødsrikets porter skal aldri få makt over Kirken. Ved sitt ufeilbare læreembete står den som "en trygg bolig, som et telt som ikke flyttes, hvis peler aldri noen gang blir opprykket, og av hvis snorer ingen blir sønderrevet" (Es. 33, 20). Den er den "sterke stad" (Es. 26, 1), et sant Jerusalem, dvs. fredens by, hvor Guds folk "finner ly" (Es. 14, 32). "Intet våpen som dannes mot den, skal ha fremgang, og hver tunge (= vranglære) som går i rette med den, skal den få domfelt" (Es. 54, 17)

Også i Salmene finner vi mange profetier om Kirken. "I Sion (= Kirken) skal man forkynne Herrens navn, når folkeslagene og rikene samler seg for å tjene Herren" (Sl. 102, 27-23). Det er "derfra Herren skal utrekke Kristi kongestav, for at Han kan herske midt blant sine fiender" (Sl. 110, 2). Forgjeves kjemper fiendene mot Guds stad, "for Gud er midt i den, den skal ikke røkkes" (Sl. 46, 6). "Han gjør den fast til evig tid" (Sl. 48, 9). Han har gjort dens portstenger faste" (Sl. 147, 13). Den er "velbygget, lik en by som er tett sammenføyet (ved sin urokkelige enhet), hvor stammene drar opp, Herrens stammer, etter en lov for Israel for å Prise Herrens navn. For der er stoler (Kirkens ufeilbare læreembete satt til dom, Davids hus' stoler" (Sl. 122, 3-5). For å være Guds barn må vi være Kirkens barn. "Herren skal telle, når folkene blir oppskrevet (til det evige liv) og si: Denne er født der" (Sl. 87, 6).

Kristus har bare innstiftet én Kirke.

Kristus taler om "sin Kirke" (Matt. 16, 18), ikke sine kirker, om sin "ene hjord" (Joh. 10, 16). Kirken er "Kristi legeme" som er "ett" (Ef. 2, 16; 4, 4; Rom. 12, 4-5; 1 Kor. 12, 12-13). Like så litt som det er flere Kristuser, like så litt kan det være flere kirker. "Er Kristus delt" (1 Kor. 1, 13)? Kirken er også Kristi ene "brud" (Joh. 3, 29; Ef. 5, 25; Åp. 22, 17). Kristus er "fredsfyrsten" (Es. 9, 6) som ville opprette et "rike" som er Gud verdig, og som derfor ikke må være splittet i forskjellige slags trossamfunn. "For Gud er ikke forvirringens Gud, men fredens Gud" (1 Kor. 14, 33). "Et rike som er splidaktig med seg selv, går til grunne" (Luk. 11, 17). Nettopp ved sin enhet må Kirken vitne om Kristi guddommelige sendelse (Joh. 17, 20-23). Det skal bare være ett "Guds berg", som alle folk må strømme hen til for å lære Guds veier (Es. 2, 2-3; osv.).

Visstnok brukes ordet kirke ("ekklesia") i Bibelen også for å betegne en lokalmenighet (Kirken på et bestemt sted). Men det fremgår klart at de enkelte lokalmenigheter ikke var uavhengige kirker. De utgjorde til sammen én Kirke, "Kirken", "Guds Kirke". Sml. Ap. Gj. 9, 31: "Kirken hadde nå fred over hele Judea og Galilea og Samaria. . . og vokste ved den Hellige Ånds hjelp" (Sml. videre 1 Kor. 15, 9; Kol. 1, 18, 24; Ef. 1, 22; 5, 23 flg.; 1 Tim. 3, 15; Ap. Gj. 20, 28; osv.).

Religiøse stridsspørsmål kunne ikke bli avgjort av de enkelte lokalmenigheter alene. Et eksempel er kirkemøtet i Jerusalem, som sendte sine beslutninger "fra by til by" (Ap. Gj. 16, 4), og forbød å preke annerledes enn den kirkelige øvrighet hadde "gitt i oppdrag" (15, 24).

De nydannede menigheter måtte rette seg etter den universelle moderkirke. Sml. 1 Kor. 14, 36, hvor Paulus bebreider korinterne fordi de på egen hånd ville gi kvinner adgang til å tale ved de religiøse sammenkomster. "Er det kanskje fra dere Guds ord er gått ut? Eller er det bare til dere det er kommet?" Apostelen vil si: Dere må ikke opptre som om dere er moderkirken eller som om dere er hele Kirken og ikke bare en del. Samme argument bruker han mot de korintiske kvinner som overvar gudstjenesten med utildekket hode. "Vi har ikke noen slik skikk og heller ikke Guds menigheter" (1 Kor. 11, 16). Når menighetene ikke engang hadde lov til å avgjøre på egen hånd slike underordnede ting, da meget mindre spørsmål om tros læren.

Misjoneringen i de enkelte menigheter sto under stadig kontroll av moderkirkens ledere. Således reiste Peter og Johannes etter samråd med de andre apostler til Samaria, da de hørte om de mange som var blitt omvendt ved Filips forkynnelse (Ap. Gj. 8, 14), Som visitator "dro Peter allesteds omkring" (Ap. Gj. 9, 32). Da Kirken i Jerusalem fikk høre om misjonsarbeidet blant hedningene i Antiokia, "sendte de Barnabas dit" (Ap. Gj. 11, 22). Paulus "gikk til Jerusalem for å forelegge sitt evangelium" (Gal. 2, 2). Ved hjelp av brev og delegater holdt apostlene kontakt med de forskjellige menigheter og sørget for at det overalt ble forkynt den samme tro (1 Kor. 4, 17; 1 Petr. 5, 12).

Menighetene stod i stadig forbindelse med hverandre. De kjente hverandres trosliv. Således ble "Romernes tro rost over hele verden" (Rom. 1, 8; sml. også 1 Tess. 1, 8). Misjonærer som hadde arbeidet i en menighet, fikk adgang til å forkynne i andre allerede grunnlagte menigheter (Sml. Rom. kap. 16). Fra de forskjellige menigheter ble det sendt bidrag til Kirken i Jerusalem (1 Kor. 16, 1 flg.; 2 Kor 8, 1 flg.; Gal. 2, 10), noe som var et bevis på at hver menighet "var i samfunn med alle" (2 Kor. 9, 13). Om dette vitnet også de hilsener som menighetene sendte hverandre. Sml. Rom. 16, 16: "Alle Kristi menigheter hilser dere" (Se videre 1 Kor. 16, 19; 2 Kor. 13, 12; Gal. 1, 2; Filip. 4, 22; Hebr. 13, 24; 1 Petr. 5, 13).

Bare ved å anta at de kristne utgjorde én Kirke i apostlenes dager, kan vi forklare de kristnes kirkelige enhet i de følgende tider.

Kirkens enhet hører til Kirkens vesen. "Kirken er enten én eller ingen" (Augustin, Lib. 2 c. Cresconium). Hvis det sto menneskene fritt å danne seg uavhengige kirker, ville det føre til en uendelig sektforvirring og tilintetgjøring av enhver kirkelig autoritet. Jesu befaling om å "høre Kirken" (Matt. 18, 17) ville bli meningsløs, dersom man kunne skille seg ut og danne et nytt kirkesamfunn.

Kirkens enhet forutsetter Kirkens ufeilbarhet. Bare troen på at Kirken i kraft av Jesu guddommelige bistand er ufeilbar (sml. Matt. 28, 18-20; Joh. 14, 16. 26; 16, 13; 1 Tim. 3, 15), kan gi den den autoritet som er nødvendig til dens enhet.

Troen på den Hellige Ånd må ikke skilles fra troen på Kirken.

Den Hellige Ånd og Kirken nevnes straks etter hverandre i den apostoliske trosbekjennelse. De hører sammen. Når den kirkelige øvrighet avgjør noe, kan den si: "Den Hellige Ånd og vi har besluttet" (Ap. Gj. 15, 28). Ved å la seg lede av Kirkens hyrder blir man ledet av den Hellige Ånd, fordi "de forkynner Evangeliet ved den Hellige Ånd" (1 Petr. 1, 12; sml. videre Ap. Gj. 20, 28; 1 Kor. 2, 13; 2 Kor. 3, 5; 2 Tim. 1, 6. 14). En som lyver mot den kirkelige øvrighet, "lyver mot den Hellige Ånd" (Ap. Gj. 5, 3).

Uten tvil virker den Hellige Ånd med sitt nådelys også direkte i de enkelte menneskers sjeler. Men denne individuelle veiledning erstatter ikke hans alminnelige veiledning gjennom Kirken. Allerede den store uenighet blant dem som forkaster troen på en ufeilbar Kirke, viser det.

På pinsedagen kom den Hellige And ned over Kirken, dvs. over disiplene for så vidt de holdt seg forenet (Ap. Gj. 2, 1). Uttrykkelig hadde Jesus pålagt dem å bli sammen i Jerusalem for å få den Hellige Ånd (Ap. Gj. 1, 4; Luk. 24, 49).

Den hedenske verden vil aldri bli kristnet ved den Hellige Ånds individuelle virkning alene. "Troen kommer av å høre forkynnelsen" (Rom. 10, 17). De 3000 som ble døpt på pinsedagen, ble av den Hellige Ånd (ved en lyd fra himmelen) kalt til den sal hvor apostlene var, og ved disses forkynnelse omvendt til kristendommen (Ap. Gj. 2, 6. 41) Den etiopiske hoffmann kom til troen ved at den Hellige Ånd sendte Filip til ham (Ap. Gj. 8, 29). Paulus ble sendt til Ananias for at denne skulle lære ham hva han måtte gjøre (Ap. Gj. 9, 6). De første hedninger, som omvendte seg, måtte på Guds befaling hente Peter for å bli undervist av ham (Ap. Gj. 10, 5). Hele det Nye Testamente vitner om at troen ble utbredt ved Kirkens forkynnelse. Det var den Hellige Ånd som ved sin individuelle nåde førte menneskene til Kirken og hjalp dem til å oppfatte, motta, etterleve og bevare den lære Kirken forkynte (1 Kor. 3, 7; 2 Kor. 1, 19-22; 3, 3; Filip 2, 17-13; 2 Tess. 3, 3-4; 1 Petr. 5, 9-10).

Intet er mer inkonsekvent enn (slik som Luther gjorde) å påberope seg den Hellige Ånd for å bevise at den katolske Kirkes lære, som i mange århundrer var den eneste form for kristendom, er en villfarelse. Hvorledes kan en tro å bli ledet av den Hellige Ånd, når en samtidig tror at den Hellige Ånd har sviktet hele kristenheten før?

Den Hellige Ånd er for Kirken det som sjelen er for vårt legeme. Sjelen levendegjør de enkelte lemmer, men for så vidt de - og dette er også en virkning av sjelen - holder seg forenet med legemet. I hvert legeme finnes det høyere organer som sjelen utøver en særlig virksomhet i til å nære og styre de andre legemsdeler. Ånd og organisasjon er ikke motsetninger. Tvert imot, det er Ånden som skaper organisasjon, harmoni og samvirken. Åndens frukt er enhet, men kjødets frukt er "sekter" (Gal. 5, 20). For å komme til sannheten må vi underordne oss den Hellige Ånds alminnelige veiledning gjennom Kirken. Men den Hellige Ånds alminnelige veiledning gjennom Kirken ville ikke nytte, dersom Han ikke samtidig ved sin indre opplysning talte i de enkelte menneskers hjerter.

Et bevis på at en indre opplysning er nok for å kjenne Jesu lære må en ikke søke i Hebr. 8, 10-12, hvor Paulus siterer profeten Jeremias' ord: "Jeg vil gi mine lover i deres sinn og skrive dem i deres hjerter, og de skal ikke lære hver sin landsmann og hver sin bror og si: Kjenn Herren. For de skal alle kjenne meg, fra den minste blant dem til den største".

At Paulus ved disse ord på ingen måte ville benekte nødvendigheten av et kirkelig læreembete, fremgår allerede av det at han selv prekte bestandig og innsatte lærere "i hver menighet" (Ap. Gj. 14, 23). Ved en slik fortolkning måtte man ikke bare forkaste et kirkelig læreembete, men enhver religionsundervisning blant de troende. Teksten vil bare fremheve den Nye Pakts fullkommenhet som følge av det nye Israels større kunnskap om Gud og større troskap i overholdelsen av hans bud. I den Gamle Pakt var lovene skrevet på stentavler, men i den Nye Pakt ville de bli skrevet i menneskenes hjerter (dvs. bli tatt til hjertet - sml. Esek. 36, 26-27). Det er Guds Ånd som skriver dem på "hjerterets kjødtavler", men Paulus sier samtidig uttrykkelig at det skjer med hjelp av "den Nye Pakts tjenere" (2 Kor. 3, 3-7). Det gamle Israel "brøt sin pakt med Gud" Jer. 31, 32; Hebr. 8, 9). Gang på gang, som f. eks. på Jeremias' tid, falt nesten hele folket i avgudsdyrkelse (så at enhver trengte å bli oppfordret til å tro på den sanne Gud). I den Nye Pakt ville kunnskapen om Gud være langt dypere og fastere, ikke bare hos noen enkelte særlige personer (som profetene i den Gamle Pakt), men også hos det alminnelige folk. Ved Kirkens forkynnelse ville "jorden være full av Herrens kunnskap som vannet dekker havets bunn" (Es. 11, 9).

Den Hellige Ånds indre nådehjelp er i den grad nødvendig for at Kirkens forkynnelse kan bære frukt, at Bibelen ofte fremstiller Gud som den eneste egentlige årsak til troen. "Dette er Guds gjerning at dere tror på den Han har utsendt" (Joh. 6, 29). "Alle skal være lært av Gud. Den som hører og lærer av Faderen, kommer til meg" (v. 45). Jesus vil ikke nekte at også hans utvortes forkynnelse var nødvendig for å føre menneskene til troen. Men det var Guds indre nåde som gjorde den utvortes forkynnelse overbevisende. Det er av samme grunn at Jesus sa til Peter: "Det er ikke kjøtt og blod (den utvortes forkynnelse) som har åpenbart deg det, men min Fader i himmelen" (Matt. 16, 17). Likesom ingen kunne komme til Kristus uten at "Faderen dro ham" (Joh. 6, 44), således kan ingen komme til Kirken uten å bli dratt av Faderen. Derfor også regnet apostlene seg for intet, hvor meget de enn prekte. "Hverken den som planter eller vanner, er noe, "men Gud som gir vekst" (1 Kor. 3, 7) Augustin uttrykker det slik: "Ordenes lyd når ørene, men Læremesteren er inneni" (mennesket).

Det var med henblikk på den Hellige Ånds nåde, som de troende hadde mottatt i håndspåleggelsens sakrament, at Johannes skrev: "Salvelsen lærer dere alt" (1 Joh. 2, 27). Han ville derved ikke si at de troende kunne unnvære det kirkelige læreembete (for da behøvet han ikke å skrive til dem). Han ville bare uttrykke sin tillit til at Guds nåde ville bevare dem i den tro de hadde mottatt av Kirken ("det som de hadde hørt fra begynnelsen" - v. 24) Så meget opplyste var de troende at de ikke trengte noen videre belæring til ikke å la seg forføre av de vranglærere som nektet at Jesus var Kristus (v. 22).

For å oppmuntre apostlene til å stole på den Hellige Ånds hjelp særlig når de ble forfulgt for troens skyld, sa Jesus: "Når de overgir dere til retten, så vær ikke bekymret for hvordan dere skal tale eller hva dere skal si: for det skal bli gitt dere i samme stund hva dere skal tale" (Matt. 10, 19). Det var selvfølgelig ikke Jesu mening at man på ingen måte skulle overveie sine ord. En slik uttalelse må tas i samme betydning som hans ord i 6, 25 og 34 om omsorgen for vårt livsopphold, hvor Han bare vil forby enhver engstelig bekymring. Og særlig må vi av Jesu uttalelse ikke slutte at vi i bedømmelsen av de religiøse spørsmål ikke behøver å rette oss etter noe kirkelig læreembete.

En betydningsfull tolle spilte i urkristendommen de mirakuløse åndsgaver, som f. eks. tungemålenes og profetiens gave. Men disse kunne aldri erstatte det kirkelige læreembete. Alle de som fikk tungemålenes og profetiens gave, var først gjennom Kirkens forkynnelse kommet til troen (sml. Ap. Gj. 2, 38-41; 8, 12-17; 10, 44; 19, 5-6). Og også deretter måtte de fortsatt la seg undervise av de kirkelige ledere. I alle menigheter innsatte apostlene prester over de troende for å våke over den sanne lære (sml. Ap. Gj. 14, 23; 20, 28; 1 Tim. 4, 6-7; Tit. 1, 11; 3, 10). Også gjennom sine brev opptrådte de som lovgivere og lærere for dem som hadde åndsgaver (sml. 1 Kor. kap. 12-14; 1 Joh, 4, 1-6; 2 Tess. 2, 2).

Det som avgjorde om en hadde sannhetens ånd, var ens lydighet. mot Kirken. "Den som ikke er av Gud, hører ikke på oss. På det kjenner vi sannhetens ånd og villfarelsens ånd" (1 Joh, 4, 6). "Mener noen å være profet eller å ha åndsgave, så skal han erkjenne at det jeg skriver til dere, er Herrens bud" (1 Kor. 14, 37) . "Evnen til å prøve ånder" (1 Kor. 12, 10) var et klarsyn til å bedømme om en profeti var "i overensstemmelse med troen" (Rom. 12, 6), dvs. i overensstemmelse med den alminnelige troslære. Stadig fremholder apostlene den kirkelige tradisjon som trosnorm i sin kamp mot villfarelsens ånder (sml. 1 Tim. 6, 20; 2 Tim. 1, 13; 2, 2; Tit. 1, 9; Rom. 16, 17; Kol. 2, 7; 2 Tess. 3, 6; 2 Petr. 3, 2; 1 Joh. 2, 24).

Profeti alene uten kontroll av et ufeilbart kirkelig læreembete fører til religiøs svermeri, da det så lett kan hende at noen "mener å være profet" (1 Kor. 14, 37) eller "kaller seg profet" (Åp. 2, 20) uten å være det. Alle sekter er oppstått ved mennesker som innbilte seg å bli ledet av den Hellige Ånd. Hva ville det ha blitt av den kristne åpenbaring, dersom det ikke fra begynnelsen av hadde vært en fast kirkelig ledelse til å verne de guddommelige mysterier (om Treenigheten, Kristi guddom, sakramentene, osv.) mot den menneskelige fantasi, mot de judaiserendes forsøk på å "forvrengte Kristi Evangelium" (Gal. 1, 7), mot hedensk

synkretisme (sml. Kol. 7, 4-23; 1 Tim. 1, 4; 4, 7; 6, 20; 2 Tim. 2, 18; 4, 4; Tit. 3, 9; 1 Joh. 4, 2-3; 2 Joh. 7; Åp. 2, 6. 14-15) og mot alle de "mange falske profeter" (Matt. 24, 11; 1 Joh. 4, 1; 2 Petr. 2, 1) og "forførende ånder" (1 Tim. 4, 1) som det i århundrenes løp er oppstått?

De mirakuløse åndsgaver var ekstraordinære hjelpemidler som særlig trengtes i den første tid da kristendommen enda måtte grunnlegges, og som opphørte mer og mer etter at kristendommen ved sin vidunderlige utbredelse hadde vist sin guddommelige opprinnelse. "Det var Guds andre etter tidens behov" (Augustin, Tract. VI in Ep. Joh). "Likesom den spede plante i begynnelsen regelmessig blir vannet av gartneren inntil den har slått sterke røtter og ikke mer krever noen særlig omhu, således er også Kirken, denne guddommelige plante, i sin spede alder innen den hadde utviklet seg, blitt næret ved Guds underbare kraft; men etter at den hadde slått sine kraftige røtter i menneskehjertene og utbredt sine grener over den hele jord, kunne den trygt overlates til forsynets alminnelige omsorg" (Gregor den Store, Hom. 29 in Ev. 4) Allerede Paulus gav tilkjenne at de mirakuløse åndsgaver etter hvert ville bli sjeldnere, idet han fremholdt at "tro, håp og kjærlighet er blivende" her i livet, mens kjærligheten alene vil fortsette i evigheten (1 Kor. 13, 8, 13).

Helt opphørt har de ekstraordinære charismer aldri. Om de mange mirakler som er gjort ved de hellige, kan en finne et mektig vitnesbyrd i Bollandistenes store samling av "Acta Sanctorum" (inntil nå ca. 120 store bind). Vi kan bl.a. også henvise til de mirakuløse helbredelser som den dag i dag skjer i Lourdes under den strengeste vitenskapelige kontroll, og de mirakler som hvert år blir undersøkt av kanonisasjonsdomstolen i Rom.

Kristendommen kan ikke eksistere uten en kirkelig organisasjon.

Den innbyrdes strid mellom de forskjellige kristne tros samfunn har hos mange mennesker i vår tid skapt uvilje mot enhver kirkelig organisasjon. De gir organisasjonen som sådan skyld for de kristnes fordelthet. Men dette er like urimelig som å gi trosforkynnelsen skylden for stridighetene om troen. Dersom man for fredens skyld ville avskaffe alle kirkesamfunn, måtte man faktisk avskaffe hele kristendommen. Sektvesenet skyldes ikke organisasjonen som sådan, men en forkastelse av den organisasjon Kristus har gitt sin Kirke.

Kristus vil en enhet i troen (og ikke bare en negativ enhet, som består i at man ikke strider om troen). Og en slik enhet er bare mulig i et trossamfunn, hvor medlemmene kjenner hverandre som trosfeller, fordi de alle underkaster seg den samme fastsatte troslære. Med vilje har Gud innrettet det slik at vi bare ved å slutte oss til Kirken (og ikke ved bibellesning alene) kan få klarhet om Jesu lære, for at vårt medlemskap av Kirken samtidig skal være en bekjennelse av vår tro, så "troens egne folk" (Gal. 6, 10) "kan glede seg over den felles tro" (Rom. 1, 12) og deres bekjennelse kan være et middel til å føre andre til troen.

Alt liv er organisert. Således må også kristendommen være organisert for å kunne være levende. Kristendommens forkynnelse, ordningen av gudstjenester, sakramentenes forvaltning, sjelesorgen, misjonsarbeidet, opprettelsen av gudshus, prestenes utdanning og underhold, det karitative arbeid, alt krever en organisert samvirken under ledelse av et styre.

At kristendommen ikke kan eksistere uten Kirken, er noe som kristendommens motstandere er fullt overbevist om. Derfor retter de sine angrep særlig mot Kirken. Religionen skal være en privat sak, sier de, fordi de vet godt at Kirkens lære ville gå til grunne dersom Kirken gikk til grunne.

Faktisk har også protestantene overalt dannet sine "kirker" med bestemte trosbekjennelser. Prinsipielt hevder de nok at enhver personlige bibelfortolkning er den høyeste autoritet i troen, men i praksis krever de at de enkelte troende skal underkaste seg den kirkelige bekjennelse. "Om den objektive overensstemmelse med evangeliet og bekjennelsen er til

stede, er et spørsmål som det ikke helt kan overlates til den enkelte selv å avgjøre” - heter det i Det Teologiske Fakultets uttalelse om Schjelderupsaken (s. 86). Bare ved fornektelsen av sitt eget prinsipp om ”Bibelen alene” har protestantismen kunnet utbrede og bevare seg. Når et kirkesamfunn er en så vesentlig betingelse for kristendommens eksistens, er det da ikke rimelig å anta at Kristus har innstiftet en Kirke?

Alle fornuftige skapninger er organisert. Endog i englenes verden er det en hierarkisk orden. Bibelen taler om ”Mikael og hans engler” (Ap. 12, 7), ”fyrsten over Herrens hær” (Josva 5, 14) . Også ”satan og hans engler” (Åp. 12, 7, 9) er organisert, like så vel som de gudløse på jorden har sitt: forbund. Skål da ikke også de, kristne ha sin organisasjon?

Trangen til samfunnsliv hører til vår natur. Dette gjelder ikke bare våre materielle interesser, men ennå mer våre høyeste, dvs. våre religiøse, interesser. Bare i samfunn med andre kan vi leve vårt trosliv, liksom vi bare i et samfunn kan leve vårt fysiske liv. Jesus har ikke villet fornekte vår natur som samfunnsvesener. Nåden tilintetgjør ikke naturen, men fullkommengjør den.

Bibelen og erfaringen lærer at menneskene er som ”får”, dvs. at de trenger hyrder. Alltid og overalt søker folket hen til autoriteter som de kan støtte seg til for å få klarhet om de store livsspørsmål. Denne autoritetstro er ikke minst hos dem som kaller seg ”fritenkere”. Dersom Jesus ikke hadde gitt oss et 1æreeembete med virkelig (=ufeilbar) autoritet, ville vår fårenatur nødvendigvis ha til følge at vi som ” umyndige barn lot oss kaste hit og dit og hvirvle rundt av ethvert vindkast i læren, ved det falske spill som mennesker i sin underfundighet spiller for å utbre sin villfarelse” (Ef. 4, 14). Sektvesenet er ikke noen grunn til å forkaste enhver kirkelig organisasjon, men beviser tvert om hvor meget menneskene trenger en kirke og at Gud sikkert ikke har overlatt det til menneskene selv å danne en kirke.

For oss som tror at Guds Sønn er blitt menneske, må det ikke være vanskelig å tro at Han ville gi sitt rike formen av et menneskelig samfunn. Kirken er en hemmelighetsfull fortsettelse av Inkarnasjonens mysterium. Ordet, som ble kjød for å bo blant menneskene, vil til alle tider opptre på jorden i et synlig legeme (Kirken) og gjennom det fortsette sin messianske virksomhet. På lignende måte som Jesu guddommelige Person er ”Jeget” for hans menneskelige natur, har Jesus gjort seg til ”Jeget” for Kirken. Når Kirken døper, er det Jesus som døper (Sml. Joh. 4, 1-2). Ved forvaltningen av Alterets Sakrament er det Han som sier: Dette er mitt legeme. Han uttaler absolusjonsordene i botens sakrament: Jeg forlater deg dine synder. Han er også ”Jeget” for Kirkens lære- og styreembetet. Når vi tenker på denne bibelske lære om Kirken som Kristi legeme, hvor konsekvent blir da ikke troen på Kirkens ufeilbarhet? Hvorledes ville en Kirke som Kristus selv er hodet for, kunne falle i villfarelse eller bli delt i sekter?

Å undervise menneskene gjennom Kirken er også mest overensstemmende med Guds visdom, som til oppnåelse av sine formål pleier å anvende minst mulig ekstraordinære midler. Gud vil at menneskene skal være sikre og enige i sin kristentro. Men å virke denne sikkerhet og enhet ved en utelukkende individuell opplysning (som måtte gjentas for hvert enkelt menneske) ville kreve utallige mirakler. Det eksisterer et meget enklere middel, nemlig at Jesus pålegger enhver som vil bli hans disippel, å slutte seg til det samfunn av disipler som Han før har meddelt sin lære og som Han har lovet sin ufeilbargjørende bistand.

Som vi allerede tidligere sa (s. 26), er det også ved troen på en ufeilbar Kirke at troens dyd kommer bedre til sin rett. Den religiøse individualisme som bare vil tro på sin egen bibelfortolkning eller sine personlige religiøse ”opplevelser” og ”erfaringer”, er ikke en virkelig ”troens lydighet” (Rom. 1, 5), da en derved så lett kan opphøye sin egen fantasi til guddommelig åpenbaring. Mange protestanter har prinsipielt imot et ufeilbart kirkelig

læreembete, fordi det innskrenker vår frihet til å tro hva vi vil. Alle andre divergenser mellom den katolske og de protestantiske religioner kan de nok ofte lettere forsone seg med (også mellom protestantene innbyrdes er det en stor forskjell i læren), men det er særlig vår autoritetstro som sådan de protesterer imot. På grunn av denne protest er de alle "protestanter". En slik ringeakt for autoritetstroen er - som stridende med troens ånd - i bunn og grunn helt ukristelig. Hvorfor skulle troen på en ufeilbar læremyndighet være uverdigg for en kristen? På apostlenes tid kunne de kristne heller ikke tro hva de ville (og likesom protestantene i vår tid - ha alle slags forskjellige oppfatninger f. eks. om dåpen, nattverden, osv.). Hvorfor skulle det nå være annerledes? Nettopp det faktum at den katolske Kirke krever den samme troens lydighet som apostlene, er et bevis på at den er den apostoliske Kirke.

Kirkeprinsippet krever en ydmyk tro, ikke bare av de alminnelige troende, men også av den kirkelige øvrighet (paven, biskopene og prestene), da også disse må underkaste seg Kirkens overleverte lære.

I denne forbindelse bemerkes at troen på Kirkens ufeilbarhet ikke må forestilles som en hindring for enhver fri tenkning. En slik forestilling er bespottelig når en betrakter det omfattende teologiske studium som alltid har vært drevet i den katolske Kirke. Et umåtelig felt til fri forskning vil alltid stå åpent, og faktisk finnes det blant teologene forskjellige meninger om utallige religiøse spørsmål. Men til Kirkens enhet og til bevarelsen av kristendommen må det være en instans som avgjør hvilke sannheter vi er forpliktet til å tro, og som samtidig også har til oppgave å hindre at noen teologer fremsetter frie meninger som ufeilbar lære.

Hvilken selvoverturering den egenmektige forskning uten Kirkens veiledning kan føre til, er Luther et eksempel på. Om kristendommen før hans tid påsto han: Ingen hadde visst hva Evangeliet, hva Kristus, hva dåp, bot, sakrament, tro, osv. var. Tyskland hadde fra Bonifatius' dager inntil Luther ikke hatt noen virkelig kristendom. På kirkemøtet i Nikea (325) var ennå "ingen som hadde smakt litt av den guddommelige Ånd.. Allerede apostelmøtet i Jerusalem forekom ham mistenkelig, fordi man der talte mer om gjerninger enn om troen (Sml. Op. Lat. Jen. III, 75 a; Walch X, 549, 551; Weimar X 2 s. 105 flg.). Etter sin "åndsdåp" på Wartburg er han så overbevist om sin guddommelige sendelse at han tør skrive til Fredrik av Sachsen: "Din kurfyrstelige høyhet vet det eller vet det ikke, la den da herved vite, at jeg ikke har mottatt evangeliet av mennesker, men bare fra himmelen ved vår Herre Jesus Kristus" (Briefe. 3, s, 296, 5. mars 1522). Gjentatte ganger erklærer han for verden: "De skal holde vår lære, som er Guds ord, i ære, slik som den Hellige Ånd forkynner den ved vår munn" (W. Erl. 62 s. 276). Den kritikk som reiste seg mot den tekstforandring (ordet "alene") han anbrakte i Rom. 3, 28, besvarte han med: "Så vil jeg, så befaler jeg, min "vilje er grunn nok" (Walch XXI, 314). Ingen motsigelse mot hans lære kunne han tåle. "Jeg, Martin Luther, er deres apostel. ... jeg er deres evangelist. ... Ingen engel i himmelen og intet menneske på jorden skal dømme om min lære. Den som ikke tar den imot, kan ikke bli salig, og den som tror annerledes enn jeg, er et helvetes barn; den som fordømmer min lære, blir fordømt av Gud, fordi min munn er Kristi munn Min bønn og profeti feiler aldri" (Bordtaler, Eisl. Ausg. s. 550 b; Frankf. Ausg. s. 392 a).

KAP. III. OM DEN KIRKELIGE ØVRIGHET

Følgende punkter vil vi bevise:

1. Jesus innsatte apostlene som den første kirkelige øvrighet.
2. Etter Jesu vilje skulle apostlene ha etterfølgere i sine embeter.
3. Apostlenes rettmessige etterfølgere er bare de personer som har fått sin innsettelse fra apostlene (gjennom den apostoliske suksesjon).

Deretter vil vi i et særlig avsnitt tale om pavedømmet, dvs. det overhyrdeembete Jesus betrodde Peter og som etter hans vilje også skulle gå over til etterfølgere.

§ 1.

Jesus innsatte apostlene som den første kirkelige øvrighet.

Evangeliene beretter oss at Jesus valgte ut blant sine disipler tolv, som Han gav det særlige navn "apostler". Sml. Luk. 6, 13: Og da det ble dag, kalte Han sine disipler til seg og Han valgte ut tolv av dem og gav dem navnet apostler". Lukas sier at Jesus forberedte seg til denne viktige handling ved å "tilbringe hele natten i bønn til Gud" (v. 12).

Apostlene dannet en gruppe for seg: "de tolv". (et uttrykk vi stadig møter i evangeliene). Ved å kalle dem "apostler", d. e. utsendinger, ville Jesus fremheve den særlige sendelse de fikk fremfor de øvrige disipler. Deres embete var ikke noe de kunne tilta seg selv. "Han kalte til seg dem Han selv ville" (Mark. 3, 13; Ap. Gj. 1, 2; Joh. 15, 16).

Apostlene måtte "forlate alt" (Matt. 4, 19 flg.; 19, 27) og "være hos Jesus" (Mark. 3, 14) for at Han kunne innvie dem i "Guds rikes hemmeligheter" og utdanne dem til deres gjerning.

Jesus vil ha utdannede prester. Selv utdannet Han sine apostler i flere år (helt fra begynnelsen av sitt offentlige liv). Den Hellige Ånd, som Han lovt apostlene, gjorde ikke undervisningen overflødig, men skulle minne dem om den undervisning de hadde fått (Joh. 14, 26). Apostlene skulle vitne sammen med den Hellige Ånd, "fordi de fra begynnelsen av hadde vært med Jesus" (Joh. 15, 27). På samme måte skulle også apostlenes etterfølgere utdannes ved å la seg undervise av sine forgjengere.

Den sendelse som Jesus meddelte apostlene, var en delaktiggjøring i den sendelse Han selv hadde fått av Faderen. "Likesom Faderen har sendt meg, sender også jeg dere" (Joh. 20, 21; 17, 18). Jesu egen sendelse var tredobbel, nemlig som profet (for å gi oss sin lære), som ypperste prest (for å gi oss sin nåde) og som konge (for å gi oss sine bud). Det er på grunn av disse tre verdigheter, som i den Gamle Pakt ble meddelt ved en salvelse, at Jesus kalles "den Salvete" ("Kristus" på gresk; "Messias" på hebraisk). Tilsvarende Jesu egen sendelse var også apostlenes sendelse tredobbel: nemlig til å lære, til å forvalte nådemidlene og til å styre de troende.

I

Jesus meddelte apostlene det ufeilbare kirkelige læreembete.

Det er nok sant at alle troende skulle være Jesu "vitner" og hjelpe med til troens utbredelse. Men de tolv "utsendinger", som Han spesielt utvalgte "for å forkynne ordet" (Mark. 3, 14), fikk et særlig læreembete, hvis autoritet hele trosforkynnelsen var underlagt.

Den egentlige overdragelse av læreembetet skjedde kort før Jesu himmelfart på et berg i Galilea, som Han på forhånd hadde utpekt til denne høytidelige handling. Sml. Matt. 28, 16 flg.: "Men de elleve disiplene drog til Galilea, til det berget hvor Jesus hadde satt dem stevne. . . Og Jesus trådte frem, talte til dem og sa: Meg er gitt all myndighet i himmelen og på jorden; gå derfor ut og undervis alle folkeslag, døm dem og lær dem å 'holde alt liva jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager, inntil verdens ende".

Det læreembete Jesus meddelte apostlene, var ufeilbart. Dette forutsettes av den særlige bistand Han ga dem i utøvelsen av deres sendelse. Hvorledes ville de kunne preke hele den åpenbarte sannhet for folkene, dersom de selv ikke ble bevart mot villfarelser? Uten ufeilbarhet ville de heller ikke ha hatt autoritet nok til å pålegge menneskene alt det Jesus hadde lært og anordnet. Ufeilbarhet er uten tvil noe helt overmenneskelig, men det er også derfor at Jesus henviser til den allmakt, Han har fått både i himmelen og på jorden. For å garantere det apostoliske læreembetes ufeilbarhet lovt Jesus også den Hellige Ånds bistand. "Sannhetens Ånd" skulle "være hos dem bestandig" og "minne dem om alt det Han hadde sagt dem" (Joh. 14, 16. 17. 26; 16. 13).

Med trussel om evig fortapelse krevde Jesus at enhver ubetinget skulle ta imot apostlenes lære (Sml. Mark, 16, 16). Også dette forutsetter deres ufeilbarhet.

Apostlene selv var seg sin ufeilbare autoritet fullt bevisst. Fra pinsedagen av da "Peter stod frem med de elleve", opptrådte de som Kirkens ledere, hvis undervisning de troende trolig måtte holde fast ved (Ap. Gj. 2, 42). De krevde at man betraktet deres avgjørelser som Guds avgjørelser. "Den Hellige Ånd og vi har besluttet" (Ap. Gj. 15, 28). Hver tale de holdt, og hvert brev de skrev, vitner om den ufeilbare autoritet de tilkjente seg.

II

Jesus betrodde apostlene nådeforvaltningen (= makten til å forvalte sakramentene).

For å meddele den nåde Jesus har fortjent for oss på korset, har Han innstiftet bestemte hellige rituser, som vi kaller sakramenter. Sakramentenes egentlige forvalter er Jesus selv. Men dertil kreves at de mennesker Han betjener seg av, opptrer i kraft av en sendelse, som gjør deres ord til hans ord.

Av Bibelen fremgår at det var apostlene som fikk denne sendelse. Jesus ville at sakramentforvaltningen skulle tilkomme de samme personer som Han betrodde det kirkelige læreembete, for at disse samtidig kunne gi den rette lære om sakramentene.

Således var det bare til apostlene Han meddelte forvaltningen av nattverdets sakrament. Evangelistene sier ettertrykkelig at Jesus satte seg til bords med "de tolv disipler" (Matt. 26, 20), "de tolv" (Mark. 14, 17), "apostlene" (Luk. 22, 14). De nøyer seg ikke med den generelle betegnelse "disiplene" eller "sine disipler", som de ellers som oftest (også i de forutgående vers) bruker for å antyde apostlene med. Ved ordene "Gjør dette til minne om meg" (Luk. 22, 19) gav Han dem makt til å gjøre det samme som Han selv nettopp hadde gjort, nemlig å konsekrere brød og vin til hans legeme og blod.

Jesus ville ikke gi denne makt til hvert menneske, for at ikke hans hellige legeme og blod unødvendig skulle bli utsatt for vanhelligelse, noe som uten tvil ville svekke vår respekt for og tro på det hellige Sakrament. Troen på Kristi virkelige nærvær i Alterets Sakrament og troen på at Alterets Sakrament bare kan forvaltes av bestemte innvidde personer, hører i den grad sammen, at de trossamfunn som ikke tror på et særlig prestedømme, mer og mer oppgir troen på Kristi virkelige nærvær.

Nattverdfeiringen hører til den offentlige kultus, som skal forene de troende (Sml. Ap. Gj. 2, 42; 70, 7; 1 Kor. 11, 20). Kristi naturlige legeme og hans mystiske legeme (Kirken) hører sammen. Bare i Kirken (dvs. gjennom den kirkelige øvrighet Han har innsatt) vil Jesus gi oss den gyldige nattverd for derved samtidig å styrke det kirkelige samband.

Apostlene alene fikk også makten til å forlate synder ved skriftemålets sakrament. Sml. Joh. 20, 22-23: "Jesus åndet på dem og sa til dem: Motta den Hellige Ånd. Hvem dere forlater syndene, dem er de forlatt; hvem dere holder dem fast, dem er de fastholdt". Jesus sa disse ord til sine utsendinger, apostlene, i likhet med de forutgående ord: "Likesom Faderen har utsendt meg, så sender jeg dere." Makten til å forlate synder hørte til de "oppdrag" Jesus før sin himmelfart "hadde gitt ved den Hellige Ånd til de apostlene Han hadde utvalgt seg" (Ap. Gj. 1, 2). Dersom Jesus hadde gitt denne makt til enhver, hvorledes ville da syndene kunne bli fastholdt for noen? Det ville alltid være mulig å finne noen som var villig til å gi absolusjon. Hvor megen misbruk ville skriftemålets sakrament ikke ha vært utsatt for?

Blant de særlige fullmakter apostlene hadde fått, nevner Bibelen ennvidere forvaltningen av fermingens sakrament (sml. Ap. Gj. 8, 14 flg.; 19, 6; Hebr. 6, 2). Formålet for dette sakrament var å meddele de dømte den Hellige Ånd til frimodig å bekjenne sin tro i ord og gjerning. Bibelen sier uttrykkelig at det ble forvaltet av apostlene. "Ånden ble gitt ved apostlenes håndspåleggelse" (Ap. Gj. 8, 18). At ikke enhver hadde denne makt, fremgår også av trollmannen Simons forsøk på å kjøpe den for penger (v. 19).

Om prestevielsens sakrament, hvis forvaltning også bare var betrodd apostlene, vil vi tale senere.

Jesus har gjort en unntagelse for dåpens sakrament, for så vidt det gyldig kan forvaltes av hvert menneske. Likesom Han ville at legfolk i noen grad skulle ha del i trosforkynnelsen, således ville Jesus også gi legfolket i noen grad del i den sakramentale myndighet ved å gi enhver makt til å døpe. At det ikke var Jesu mening å forbeholde forvaltningen av dåpens sakrament til apostlene alene, bekreftes av Bibelen, som beretter at Jesu disipler døpte før det var valgt apostler blant dem. Apostlene ble nemlig først valgt etter Johannes' fengsling (sml. Mark. 1, 14 og 3, 14), men allerede før Johannes' fengsling lot Jesus sine disipler døpe (sml. Joh. 3, 24 og 4, 3).

Sikkerhet om at hvert menneske (også ikke kristne) har makt til å døpe, har vi imidlertid ikke av Bibelen. Jesu forordning om dette er en av de ting vi bare kjenner gjennom Kirkens tradisjon.

Men om enn hvert menneske kan døpe gyldig, må vi dog på grunn av Jesu dåpsbefaling til apostlene (Matt. 28, 19) anta at de kirkelige ledere skulle være dåpens ordinære forvaltere. Det er av hensyn til dåpens særlige nødvendighet (idet den også er nødvendig for små barn) at Jesus har gitt alle mennesker makt til å døpe. Men legfolk har ikke lov til det utenom et nødstilfelle, når en prest ikke kan gjøre det.

III

Jesus betrodde apostlene det kirkelige styreembete.

Gjennom apostlene ville Jesus også utøve sin lovgivende myndighet. "Sannelig sier jeg dere: Alt det dere binder på jorden, skal være bundet i himmelen; og alt det dere løser på jorden, skal være løst i himmelen" (Matt. 18, 18). Uttrykket "å binde og løse" betyr etter jødisk språkbruk å erklære for påbudt og ikke påbudt (Sml. Matt. 23, 4)

Likesom ethvert annet samfunn trenger Kirken alle slags lover: således om menighetenes inndeling, ordning med gudstjenester og sakramentforvaltning, organisasjon av misjonsarbeidet, det karitative arbeide, prestenes utdanning og anvisning av deres forskjellige virksomheter, deres underhold, straffebestemmelser mot forseelser, osv. Og til alt dette trenges en øvrighet.

Med full bevissthet om sin styremyndighet utstedte apostlene etter Jesu himmelfart lover, som de troende måtte adlyde som den Hellige Ånds bud (Sml. Ap. Gj. 15, 28-29). Deres

brev er virkelige hyrdebrev, fulle av alle slags bestemmelser om menighetslivet, liturgien, det moralske liv, de forskjellige geistlige embeter, osv. Med dommermyndighet opptrådte de overfor de "gjenstridige", som de ekskommuniserte (1 Kor. 5, 5; 1 Tim. 1, 20). De administrerte også de kirkelige goder, som folket "la for apostlenes føtter". Hvilken ærefrykt vitner ikke dette gjentatte uttrykk om (Ap. Gj.4, 35. 36; 5, 2)?

Likesom de alminnelig troende i noen grad fikk del i trosforkynnelsen og nådeforvaltningen, således også i Kirkens styre. Apostlene rådførte seg med folket i forskjellige anliggender, f. eks. i valget av kandidatene til de geistlige embeter (Sml. Ap. Gj. 6, 2-3). På kirkemøtet i Jerusalem var det hele menigheten som valgte utsendingene til Antiokia for å bekjentgjøre "de bud som var vedtatt av apostlene og prestene, (Ap. Gj, 15, 22; 16, 4)

Vi har altså bevist det første punkt, nemlig at apostlene var innsatt som den første kirkelige øvrighet. De var Jesu fullmektige med særlige embeter som de alminnelige troende ikke hadde. De var "husholdere som Herren hadde satt over sine tjenestefolk" (Luk. 12, 42)

Læren om det alminnelige Prestedømme - slik som den ofte hevdes av protestantene til benektelsen av at Kristus har innstiftet et særlig presteembete - er i strid med hele det Nye Testamente.

Når Bibelen sier at alle troende er "offerprester" (hiereis - Åp. 1, 6; 5, 10) "et hellig offerpresteskap" (hierateuma - 2 Petr. 2, 5), menes det en presteverdighet i utvidet betydning, for så vidt de troende - således som Peter sier i samme vers - har til oppgave "å frembære åndelige ofre som tekkes Gud ved Jesus Kristus" (dvs. lovprisning og et fromt liv - sml. Hebr. 13, 15; Rom. 12, 1; Es. 61, 6. 11). Det er på samme måte at de troende også kalles "konger" (Åp. 1, 6; 5, 10), "et kongelig offerpresteskap" (1 Petr. 2, 9), fordi de har del i Kristi seier, herredømme og dommermyndighet over verden. Det særlige (embetsmessige) presteskap betegnes overalt i det Nye Testamente (også i samme brev av Peter 5, 1) ved ordet "presbyteroi".

Uttrykket "et kongelig offerpresteskap" har Peter tatt fra 2 Mos. 19, 6, hvor det blir anvendt på det israelittiske folk. Men hos jødene eksisterte det også et særlig embetsmessig presteskap.

§ 2.

Apostlene skulle etter Jesu vilje ha etterfølgere i sine embeter.

Jesus gav uttrykkelig til kjenne at de embeter Han betrodde apostlene, skulle forvaltes alle dager inntil verdens ende" (Matt. 28, 18-20).

Jesus har aldri lært at verdens ende ville komme snart. Han forberedte tvert om de troende på en lang ventetid. "Tjenernes herre kom etter en lang tid" (Matt. 25, 19). Brudgommen gav seg tid" (Matt. 25, 5). "Herren dryger med å komme" (Matt. 24, 48; Luk. 12, 45). De mange kriger som ville oppstå, måtte ikke betraktes som et tegn på verdens ende (Matt. 24, 6). Evangeliet skulle forkynnes for alle folk i den hele verden (Mat 24, 14; 28, 19; Mark. 13, 10; 16, 15; Luk. 24, 47; Ap. Gj. 1, 8). Jødefolket vil først omvende seg etter at den hedenske verden har tatt imot Evangeliet (Luk. 21, 24). Jesus forutsa også at det ville oppstå mange forfølgelser og mange vranglærere, og at det før verdens ende ville skje et stort frafall (Matt. 24, 9-12; Luk. 18, 8). Alt dette forutsetter nødvendigvis en lang tid.

Nettopp fordi Jesus visste at verdens ende først ville komme etter en lang tid, sa Han så ettertrykkelig (for å styrke vår tro) at Han med sin guddommelige bistand ville være med Kirken

"alle dager inntil verdens ende" (Matt. 28, 20), og at "dødsrikets porter ikke skulle få makt over den" (Matt. 16, 18).

Det var også med tanke på Kirkens langvarige eksistens at Jesus innstiftet pavedømmet (det overhyrdeembete Han betrodde Peter, og som ville være uforklarlig dersom det bare var bestemt for apostlenes levetid, fordi det da ikke trengtes så meget). Også innstiftelsen av Alterets Sakrament, som skulle bevare minnet om Kristi korsdød, siktet til en lang tid. Det samme kan sies om Jesu lovreformer (f. eks. hans strenge forskrifter om ekteskapets enhet og oppløselighet). Hvorfor ville Han ha brydd seg så meget om slikt, dersom verden snart skulle gå under?

De bibelsteder hvor Jesus sier at flere av hans tilhørere ville se Menneskesønnen komme i sitt rike (Matt. 16, 28; 24, 34; 26, 64), handler ikke om hans gjenkomst ved verdens ende, men om hans maktåpenbaring ved dommen over Jerusalem og ved kristendommens mirakuløse utbredelse (noe som allerede nå viser Kristus som sittende "ved Kraftens høvre hånd"). Jesus hentydet til Daniels profeti (7, 13-14), hvor opprettelsen av det messianske rike beskrives som "Menneskesønnens komme i himmelens skyer". Matt. 16, 28 kan også sikte til Kristi forherligelse på berget, som det (også hos Markus og Lukas) berettes om straks etterpå.

Apostlene advarte mot å tro at "Herrens dag var umiddelbart forestående" (2 Tess. 2, 2). De antok nok at den kunne inntreffe innen en temmelig kort tid, men samtidig var de klar over at "tusen år er i Herrens øyne som én dag" (2 Petr. 3, 8). Peter visste at han selv ikke skulle oppleve Kristi gjenkomst (Sml. 2 Petr. 1, 14). Jesus hadde jo forutsagt ham at han - og først i en høy alder skulle lide martyrdøden (Joh. 21, 18). Også Paulus visste om seg selv at han skulle dø før verdens ende (2 Tim. 4, 6). De innsatte sine etterfølgere og formante dem til å våke over hjorden etter deres bortgang (sml. Ap. Gj. 20, 29-31; 2 Tim. 4, 3-6). Uttrykkene i Joh. Åpenbaring om Jesu snare komme (1, 3; 2, 25; 3, 3, 11; 22, 7. 12. 20) gjelder åpenbaringen av Kristi domshandlinger (15, 4) i verdenshistorien (= oppfyllelse av de profetiske syn som Johannes hadde beskrevet).

Alltid skulle det være et ufeilbart kirkelig læreembete.

De skrifter som noen av apostlene har etterlatt, er ikke nok til å fortsette deres læreembete. Jesus befalte apostlene å "gå ut" til alle folk (dvs. å undervise dem ved det levende ord) og dette levende læreembete lovet Han å være med til alle tider. Vi må derfor anta at det kirkelige læreembete som apostlene utøver gjennom sine etterfølgere, er like så ufeilbart som det de selv utøvde. Jesu løfte gjør ingen forskjell mellom den apostoliske tid og den etterapostoliske tid. "Alltid" skulle "sannhetens Ånd" bistå det kirkelige læreembete og "minne det om alt det Jesus har sagt" (Joh. 14, 16. 17, 26; 16, 13).

Apostlene var seg bevisst at den kirkelige øvrighet de innsatte som sine etterfølgere, hadde del i den samme guddommelige bistand som var lovet dem selv. Både om seg selv og om prestene sa de: "Den Hellige Ånd og vi har besluttet" (Ap. Gj. 15, :28; 16, 4). De krevde at de troende etter deres død fortsatt skulle underkaste seg den kirkelige øvrighet for å kunne bevare den rette tro (Sml. 2 Tim. 4, 2-4; Tit. 7, 15; Hebr. 13, 17; Ap. Gj. 20, 28-32).

Vi henviser forøvrig til det vi i Art. II har sagt om Kirkens ufeilbare læreembete, som ingen vranglære skulle få makt over, og som folkene måtte "strømme hen til" for å kjenne Guds veier.

Innehaver av det ufeilbare kirkelige læreembete er ikke hver enkelt av apostlenes etterfølgere (biskopene), men det samlede episkopat og dessuten Kirkens øverste hyrde (paven).

Alltid skulle det være mennesker til å forvalte sakramentene.

Jesu dåpsbefaling ble gitt for alle folk "inntil verdens ende" (Matt. 28, 19-20). Også nattverdens sakrament, må forvaltes "inntil Jesu gjenkomst" (1 Kor. 11, 26). Som "prest til evig tid etter Melkisedeks vis" (Salme 110, 4) vil Jesus fortsette å gjøre seg til en offergave i brøds og vins skikkelser gjennom "de prester som Han vil ta seg også av hedningefolkene" (Es. 66, 21; sml. også Mal. 1, 11; 3, 3). Syndsforlatelse, som skriftemålets sakrament er innstiftet til, vil alltid være nødvendig. Også den Hellige Ånds gave, som meddeles ved fermingens sakrament, var bestemt for alle slekter ("dere og deres barn, og alle dem som er langt borte" - Ap. Gj. 2, 39). Sistnevnte sakraments vesentlige formål var ikke å meddele mirakuløse åndsgaver, som f. eks. tungetale, men å gi den Hellige Ånds kraft til tro, håp og kjærlighet (sml. 1 Kor. 13, 13; Rom. 5, 5; 8, 15; 15, 13; 1 Kor. 2, 12; Gal. 4, 6; 5, 27; 1 Tess. 4, 7. 8), som trenges av alle til alle tider.

Også det kirkelige styreembete som Jesus betrodde apostlene, skulle fortsettes inntil verdens ende.

Alltid må det i Kristi rike være en lovgivende myndighet som med virkelig autoritet kan gi de lover som trenges til de forskjellige tider og forhold. Kristus, "hvis kongedømme det ikke skal være ende på" (Luk. 1, 33; 1 Krøn. 17, 14; Dan. 7, 14), fortsetter å styre sin Kirke gjennom "de fyrster (= den kirkelige øvrighet) Han har innsatt på den hele jord" (Salme 45, 17 - sml. Jer 3, 15)

NB: Når vi sier at apostlenes embeter og den guddommelige bistand som var lovet dem, skulle gå over til etterfølgere, betyr dette ikke at disse også skulle arve alle de ekstraordinære nådegaver apostlene var utrustet med til Kirkens grunnleggelse. Til disse ekstraordinære charismer hørte den profetiske gave som kalles inspirasjon. Men om slike nådegaver er opphørt eller (som f. eks. miraklenes gave) blitt sjeldnere, er apostlenes embeter og den dertil knyttede embetsnåde aldri opphørt.

§ 3.

Apostlenes rettmessige etterfølgere er bare de personer som har fått sin innsettelse fra apostlene (gjennom den apostoliske suksesjon).

Hvert rike, hvor styret skal gå over til etterfølgere, må ha sin grunnlov som bestemmer hvorledes suksesjonen i regjeringen skal foregå. Et rike uten grunnlov er like umulig som et rike uten styre, fordi det er fra grunnloven at øvrigheten får sin rett til å styre.

Spørsmålet om hvorledes suksesjonen i Kirkens styrelse skal foregå, er av så vesentlig betydning for Kirkens og kristendommens eksistens, at vi - så fremt vi holder Kristus for en fornuftig (for ikke å si guddommelig) person - må anta at Han har bestemt noe om dette. Når Jesus personlig innsatte Kirkens første styrere, for at det ikke skulle oppstå strid om ledelsen, og Han dessuten for enhetens skyld gjorde Peter til overhode, da kan vi ikke anta at Han for de senere tider har overlatt det til menneskenes eget forgodtbefinnende å ordne med Kirkens ledelse, noe som nødvendigvis ville føre til endeløs forvirring og strid.

Å bestemme Kirkens grunnlov tilkommer bare Kristus, den Nye Pakts konge, som all styremyndighet må gå ut fra. Og den grunnlov Han har fastsatt, er den apostoliske suksesjon, dvs. bare apostlene kunne overdra sine embeter til andre, og bare disse kunne overdra dem igjen til andre, så at den rettmessige kirkelige øvrighet til enhver tid bare er den som er bemyndiget av den forutgående rettmessige kirkelige øvrighet.

De forskjellige beviser vi vil gi for dette, kan kort sammenfattes på følgende måte:

1. Likesom apostlene selv må også deres etterfølgere få sin myndighet gjennom en synlig sendelse fra Kristus, og en slik sendelse finnes etter apostlenes tid bare i den apostoliske suksesjon.
2. Forkastelsen av den apostoliske suksesjon fører til oppløsning av Kirken og fornektelsen av enhver sakramental myndighet.
3. Jesus fremstiller apostlene som opptredende i sine etterfølgere inntil verdens ende. Dette forutsetter at disse må få sin myndighet gjennom den apostoliske suksesjon.
4. Apostlene praktiserte denne ordning.
5. Oldkirkens tradisjon erkjente nødvendigheten av den apostoliske suksesjon.

1. BEVIS

Likesom apostlene selv må også deres etterfølgere få sin myndighet gjennom en synlig sendelse fra Kristus, og en slik sendelse finnes etter apostlenes tid bare i den apostoliske suksesjon.

1. Det kreves en sendelse.

Apostlene hadde sine embeter utelukkende i kraft av den særlige sendelse de hadde fått (Joh. 15, 16; 17, 18; 20, 21; Matt. 10, 40; osv.). Vi kan derfor umulig anta at etter apostlenes død hvem som helst etter eget ønske kunne overta deres embeter. "Hvorledes kan de forkynne uten at de blir utsendt" (Rom. 10, 15)?

De prestelige fullmakter er en delaktiggjøring i Kristi presteverdighet, som Bibelen sier om: "Ingen tiltar seg selv denne verdighet, men han blir kalt til den av Gud, likesom Aron" (Hebr. 5, 4). Når endog Kristus selv trengte en sendelse til å kunne bli prest (en sendelse som Han til stadighet påberopte seg), hvor meget mer da ikke alminnelige mennesker!

2. Det kreves en sendelse fra Kristus.

Til Kristus er gitt all myndighet i Guds rike. Han er den Nye Pakts store konge og yppersteprest. Ingen har derfor rett til å opptre som den kirkelige øvrighet uten bemyndigelse fra Ham.

3. Det kreves en synlig sendelse fra Kristus.

Det er ikke nok å påberope seg et indre kall. Den kirkelige øvrighet må kunne bevise sin fullmakt fra Kristus, for at de troende kan være forpliktet til å underkaste seg dens lære, sakramentforvaltning og lovgivning. Altfor lett vil ellers noen kunne innbille seg å være kalt uten å være det i virkelighet.

Apostlene fikk sin sendelse ved uttrykkelige ord og tegn i nærvær av mange vitner (sml. Mark. 3, 13-14; Matt. 28, 18 flg.; Joh. 20, 21 flg.; Luk. 24, 33). Det var i kraft av denne synlige sendelse apostlene opptrådte som den kirkelige øvrighet.

Også Jesus selv begynte først å preke etter at Faderen ved uttrykkelige ord fra himmelen og ved å la den Hellige Ånd komme over Ham i skikkelsen av en due hadde gjort hans sendelse synlig. Men når både Jesus og apostlene trengte en synlig sendelse, da kan vi ikke anta at etter apostlenes død hvem som helst skulle ha lov til å opptre som prest, bare en følte seg kalt til det.

Det kreves en synlig sendelse fra Kristus, og da den ikke lenger meddeles direkte av Kristus, kan den kirkelige øvrighet bare bli Innsatt ved den apostoliske suksesjon, dvs. gjennom de personer som i en uavbrutt rekkefølge har fått sin synlige sendelse fra Kristus.

[Det er den kirkelige øvrighet som innsetter prester. Men dertil kreves at det finnes villige og verdige prestekandidater, og disse må først og fremst beredes ved Guds nåde. Derfor sa Jesus til sine disipler: "Be høstens Herre at han sender arbeidere til sin høst" (Matt. 9, 38). Det er på samme måte Jesus selv hadde bedt om gode apostelkandidater (Luk. 6, 12). De ble innsatt av Han), men Han betraktet dem som gitt av Faderen (Joh. 17, 11-12).]

2. BEVIS

Forkastelsen av den apostoliske suksesjon fører til oppløsning av Kirken og fornektelse av enhver sakramental myndighet.

Vi må anta at Kristus, som ville forene de troende til en Kirke, har anordnet det som er nødvendig til Kirkens enhet. Men det er helt klart at enhver annen ordning for valg av den kirkelige øvrighet enn den apostoliske suksesjon nødvendigvis fører til splittelse og sektdannelse. Hvilken forvirring ville det således ikke oppstå dersom enhver som følte seg kalt til det, egenmektig kunne opptre som leder for de troende? Men også den ordning som protestantene pleier å anvende, nemlig at de lar menighetene eller staten innsette prestene, er ødeleggende for den kirkelige enhet.

Det tilkommer ikke menighetene å innsette prestene.

Kirken er ikke noe demokrati, hvor makten kommer nedenfra. I Kristi rike må styresmennene få sin makt fra Ham, den Nye Pakts konge. Det er noe karakteristisk for kjetterne at "de tar seg selv lærere" (2 Tim. 4, 3)

Hvis prestene skulle innsettes av menighetene, hvorledes måtte det da gå på de steder hvor det ikke ennå finnes en menighet? Menighetsprinsippet fører nødvendigvis til anarki. For hvem skal avgjøre hva en menighet er? På den måte ville en hvilken som helst gruppe mennesker kunne slå seg sammen til en menighet og velge sine forstandere. Enhver kirkelig enhet og autoritet ville gå til grunne. "De kristnes alminnelige prestedømme", slik som det ble gjort gjeldende av Luther, "må føre til en fullkommen omstyrning av alt det man ennå kan kalle kirke" - skrev den protestantiske historiker Dr. Leo (Universalgesch. 3. Aufl. III, 161). Den lutherske teolog Dr. K. Krogh-Tonning hånte allerede før sin overgang til den katolske Kirke menighetsprinsippet med følgende ord: "Man har sagt: Tre svermere kommer sammen. Faciunt collegium. Den ene erklærer: jeg er menighet og jeg gjør deg til prest og deg til klokke. Man er enig i det: Man anmelder seg som kirkesamfunn under ett eller annet fantastisk navn Man har klaget over disse forhold. Men man har fra menighetsprinsippets standpunkt ingen rett til å klage over slike fenomener. For de er konsekvenser som ikke lar seg avverge, barn ut av lavkirkelighetens eget skjød" ("Kirken og Reformationen" s. 15).

Det tilkommer ikke staten å innsette prestene.

Statskirkeprinsippet er i strid med Kristi rikes åndelige og overnaturlige karakter. De verdslige samfunn har et jordisk formål (undersåttenes timelige lykke), mens Kirken har et overjordisk formål (menneskenes evige frelse). Å la staten innsette prestene og derved råde over trosforkynnelsen og nådeforvaltningen ville være det samme som å underordne det evige under det timelige og å gjøre Kristi rike til et rike av denne verden. Kongene skal ikke herske over Kirken, men adlyde og tjene den (Es. 60, 10-12; Salme 2, 10; 72, 11).

Og hva ville det bli av Kirken i de mange land hvor det ikke finnes en kristelig regjering? Var det kanskje Kristi mening at de kristne i oldtiden måtte la de hedenske romerske keisere innsette deres prester? Også i våre såkalte kristelige land er statstyret ofte antikristelig.

Dessuten er det også i strid med Kirkens enhet at den deles opp i alle slags nasjonalkirker.

Kirken må være en overnasjonal enhet med en overnasjonal ledelse for at den med autoritet kan forsvare Guds rettigheter mot maktsyke diktatorer, som vil opphøye staten til den høyeste norm for rett og moral.

Den apostoliske suksesjon og den prestelige myndighet hører i den grad sammen at ved fornektelsen av den første undergraves troen på enhver overnaturlig (sakramental) makt i Kirken.

Protestantene tror ikke på et kirkelig læreembete som ved Kristi guddommelige bistand blir bevart fri for villfarelse. De oppgir også mer og mer troen på Kristi guddommelige makt i sakramentene, troen på Kristi virkelige nærvær i Alterets sakrament, troen på prestens absolusjonsmakt i skriftemålet. Og hvorfor? Den vesentlige grunn er at deres kirkelige ledere ikke står i synlig forbindelse med Kristus gjennom den apostoliske suksesjon.

Luther ville opphøye enhver til prest. Men i virkeligheten er han derved skyld i at folket mister troen på ethvert prestedømme. Den utvortes innsettelse gjennom staten eller menighetene hjelper ikke til å forøke folkets tro på de prestelige fullmakter. Folket forstår instinktmessig Jesu ord: "En utsending er ikke større enn den som har utsendt ham" (Joh. 13, 16).

Flere og flere protestanter begynner å innse betydningen av den apostoliske suksesjon for troen på Kirken og sakramentene, og ønsker den derfor tilbake. Således sies i en artikkel i det lutherske tidsskrift "Norsk Kirkeblad" (1937 s. 242): "Den ytre samhörighet med apostlene og apostelkirken er ikke en helt betydningsløs sak for troen. Skriften og trosbekjennelsen er nu engang ikke tilstrekkelig garanti for kirkens enhet. "Bibelen er alle kjetters bok" sier Luther. Og nogen institusjonell garanti for enheten på Skriftens grunn kan vi ikke få uten ved antagelsen av den felles kirkelige arv fra apostlene, som fremfor alt forvaltes av disses direkte arvtagere innen menigheten, biskopenes forsamling. Den apostoliske suksesjon gir deres autoritet - unnskyld ordet, men det må til - sakramental karakter, og den er et selvfølgelig supplement til troen på sakramentene overhodet. Tillegger vi den ikke så for stor vekt? Vi tar bare konsekvensen av at kirken hører med i troen. Tillegger vi overhodet ikke kirken sakramental karakter, så kan vi likeså gjerne sløyfe den. Da er den en helt igjennom menneskelig institusjon og en vanhellig ting som intet har med troen å gjøre."

3. BEVIS

Jesus fremstiller apostlene som opptredende i sine etterfølgere inntil verdens ende. Dette forutsetter at disse må få sin myndighet gjennom den apostoliske suksesjon.

Allerede i seg selv er det rimelig at bare de personer som er innsatt som Kirkens styrere, kan gi andre del i sitt styreembete, eller m.a.o. at de prestelige fullmakter bare kan meddeles av dem som selv har fått disse fullmakter.

Denne grunnlov inneholdes i de ord Jesus utsendte sine apostler med. Han gav nemlig til kjenne at den sendelse de fikk, skulle utøves av dem inntil verdens ende (Matt. 28, 18-20). Det er apostlene som måtte gå til alle folk, undervise dem, meddele dem sakramentene og styre dem, og det er apostlene Han lovet å være med i alle århundrer. Jesus ser apostlene

som ett med deres etterfølgere og opptredende dem. Men dertil er nødvendig at disse får sin sendelse fra apostlene, på samme måte som Kristus optrådte i apostlene i kraft av den sendelse Han hadde gitt dem, og Faderen i Kristus, som Han hadde sendt. "Den som tar imot den jeg sender, han tar imot meg; men den som tar imot meg, tar imot Ham som har sendt meg" (Joh. 13, 20; 12, 44-45; Matt. 10, 40).

Gjennom apostlene ville Jesus fortsette sin egen messianske sendelse. "Likesom Faderen har sendt meg, således sender jeg også dere" (Joh. 20, 21; 17, 18). Men den sendelse som Jesus hadde fått av Faderen, innbefattet også makten til å sende andre. Likesom Jesus alene hadde makt til å sende apostlene, fordi Han alene var sendt av Faderen, således kunne bare apostlene, som alene var sendt av Jesus, innsette sine etterfølgere, og bare disse igjen sine etterfølgere. Apostlene var Jesu fullmektige, hvis myndighet "alt" som angår Kirken (Matt. 18, 18), og derfor også innsettelsen av de troendes ledere var underlagt.

Jesus ville at tolv menn skulle være grunnstammen til det kirkelige hierarki i alle tider. Derfor ble Judas' plass straks utfylt av Mattias, for at tolvtalet skulle være komplett på pinsedagen, da apostlene trådte fremfor verden. Det er disse tolv som fortsetter å styre Kirken inntil verdens ende gjennom de etterfølgere som har sin sendelse fra dem.

Ved nettopp å velge dette tall - som svarer til antallet av Israels stammer (sml. Matt. 19, 28) - vil Kristus minne oss om at Guds rike først og fremst var bestemt for jødene og derved oppvekke hedningene, "som likesom en vill oljekvist er blitt innpodet mellom dem", til "å prise Gud for hans miskunn" (Rom. 11, 17-18; 15, 9-10). Kirken er "Jakobs hus", som Kristus "er konge over til evig tid" (Luk. 1, 33).

Således forstår vi enda bedre betydningen av den apostoliske suksesjon. Det er nemlig derved at tolvtalet (som det var så maktpåliggende å ha fulltallig på pinsedagen) lever videre i apostlenes etterfølgere.

4. BEVIS

Nødvendigheten av den apostoliske suksesjon fremgår av apostlenes praksis.

Apostlene, som visste at de måtte ha etterfølgere, var fullt overbevist om at ingen kunne overta deres embeter uten ved deres bemyndigelse.

Overalt hvor de grunnla menigheter, innsatte de prester over de troende. Sml. Ap. Gj. 14, 23: "De innsatte prester for dem i hver menighet".

Navnet "prest" ("presbyteros" = bokstavelig "eldste" eller mer korrekt "eldre") betegner ikke noe fortrinn i alder. Opprinnelsen til dette navn må søkes i den patriarkale tid, da samfunnets høvdinger som regel var de eldste i familiene eller stammene. Men allerede lenge før Kristi tid var ordet "presbyteros" både hos jødene og andre folk blitt en betegnelse for øvrighetspersoner uten hensyn til alder (Sml. det latinske "senior" og "senator", det franske "seigneur" og det italienske "signore", hvor tanken på alderen er trådt tilbake for tanken på verdigheten). Også unge menn kunne være prebyteroi (sml. 1 Tim. 4, 12), likesom mange eldre menn ikke var det (sml. 1 Tim. 5, 1; Tit. 2, 2). Det var en offisiell innvielse (ved håndspåleggelse) og ikke alderen, som gjorde en til presbyteros (sml. 2 Tim. 1, 6; 1 Tim. 5, 22; Tit. 1, 5).

Men rimeligvis valgte man prestekandidatene ikke blant de nyomvendte (sml. 1 Tim. 3, 6). Likesom Jesus selv meddelte de prestelige fullmakter bare til personer som i flere år hadde vært med ham, således har det alltid vært regel at prestekandidatene blir valgt blant den, som i en lengre tid har vært Kirkens medlemmer.

Tittelen "eldste" er en passende betegnelse for de kirkelige ledere, for den minner om at normen for deres forkynnelse skal være den kirkelige tradisjon (det som de selv er opplært i - sml. 2 Tim. 2, 2; 3, 14)

Kirkelige embetsmenn med navnet "prebyteroi" og "episkopoi" (hvorav ordet "biskop" = tilsynsmann) omtales på mange steder i det Nye Testamente. Vi finner dem i Jerusalem (Ap. Gj. 11, 30; 15, 2 flg.; 21, 18), i alle menigheter som var grunnlagt av Paulus (Ap. Gj. 14, 23; 20, 17. 28; Filip. 1, 1; 1 Tim. 3, 1. 2; 5, 17. 19; Tit 1, 5. 7), hos alle jødekristerne "som levde spredt i fremmede land" (Jak. 1, 1; 5, 14), i alle menigheter "spredt omkring i Pontus, Galatia, Kappadokia, Asia og Bitynia", som Peter skrev til (1 Petr. 1, 1; 5, 1). "Forstanderne" i Roms menighet omtales i Rom. 12, 8.

Prestene utgjorde en særlig stand. Sammen med apostlene var de den kirkelige øvrighet, "innsatt for å vokte Guds Kirke" (Ap. Gj. 20, 28). På kirkemøtet i Jerusalem ble "forskriftene vedtatt av apostlene og prestene" (Ap. Gj. 15, 6; 16, 4)

De alminnelige troende hadde nok lov til å "tale til oppbyggelse, formaning og trøst" (1 Kor. 14, 3), men prestene hadde et offisielt læreembete, som de troende måtte "lyde og rette seg etter" (Hebr. 13, 17). Prestene var "forstanderne" (Rom. 12, 8; 1 Tess. 5 12-13; 1 Tim. 5, 17), "hyrdene" (1 Petr. 5, 2-4), "Guds husholdere" (Tit. 1, 7), "lederne", som "våkte over de troendes sjeler, fordi de måtte avlegge regnskap for dem" (Hebr. 13, 17) overfor "den øverste Hyrde" (1 Petr. 5, 4). Til deres embete hørte også forvaltningen av sakramentene (Jak. 5, 14-15) og bestyrelsen av det kirkelige gods (Ap. Gj. 11, 30)

For at prestene helt kunne hengi seg til sin gjerning, måtte de "ikke la seg innvikle i livets sysler" (2 Tim. 2, 4). Derfor var det de troendes plikt å sørge for deres livsopphold (sml. 1 Tess. 5, 12; 1 Tim. 5, 17; 1 Kor. 9, 14; Gal. 6, 6). Det var også forskrift at prestene ikke skulle være gift mer enn én gang, slik at enkemenn måtte forbli ugifte (sml. det gjentatte bibelske uttrykk "én kvinnes mann" - 1 Tim. 3, 2; Tit. 1, 6).

[Med uttrykket "én kvinnes mann" kan ikke menes at en ikke har flere hustruer på én og samme tid. Flerkoneri forekom ikke hos de kristne, og var på den tid praktisk talt gått helt av bruk hos jødene og hedningene.

Ordene må heller ikke oppfattes som ensbetydende med "tro mot sin hustru". Uttrykksmåten ville da være altfor besynderlig. Hvorfor skulle Paulus ikke ha brukt de vanlige uttrykk "kysk" eller "ikke ekteskapsbryter"?

Meningen kan bare være at en ikke har vært gift på nytt etter sin ektefelles død. Dette fremgår helt klart av det tilsvarende uttrykk "én manns hustru, i 1 Tim. 5, 9, hvor Paulus taler om de enker som viet seg til Kirkens tjeneste. Han betegner det som utroskap (v. 12) hvis slike enker giftet seg (noe som altså på grunn av deres embete var dem forbudt). Både hos hedningene og jødene ble det betraktet som et tegn på dyd når en enke forble ugift. Dette fremgår av ærestitlene "monandros" og "univira" (én manns kvinne) på gravstenene og av Bibelens omtale av slike enker (Luk. 2, 36-37; Judith 16, 26). Vi kan også henvise til oldkirkens tradisjon, som alltid forbød at en som var gift flere ganger, ble viet til prest (Sml. Tertullian: De exh. east. 7, De monogamia 8; Epifanius: Adv. hær. pan. 59, 4; Hieronyinus: Ep. ad Ocean; Ambrosiaster).

Etter hvert da det fantes flere og flere ugifte prestekandidater, utviklet seg den praksis at bare personer som ville leve i total avholdenhet, ble viet til prester. I den vesterlandske Kirke ble dette gjort til kirkelov allerede i året 300 (kirkemøtet i Elvira). Denne utvikling skjedde helt i Jesu og apostlenes ånd. Særlig en prest "skal ikke være delt, så "han kan ha omsorg for det som hører Herren til" (Matt. 19, 12; Luk. 18, 28-29; 1 Kor. 7, 32-33)]

Prestene (iallfall de øverste blant dem) kalles i Bibelen også flere ganger "apostler" (sml. Ap. Gj. 14, 14; Rom. 16, 7; 1 Tess. 1, 1; 2, 6), fordi "de gjorde Herrens gjerning likesom disse" (1 Kor. 16, 10). Av samme grunn kalte apostlene seg selv "prester" eller "medprester" (2 Joh. 1; 3 Joh. 1; 1 Petr. 5, 1) og betegnet de apostelembetet som et "episkopat" (Ap. Gj. 1, 20).

Makt til å innsette prestene hadde bare apostlene og de biskoper som var innsatt av dem.

Om biskoper, dvs. geistlige embetsmenn som stod over de andre prester og som foretok prestevigselen, tales det på flere steder i den hl. Skrift. Det er nok så at navnene på de forskjellige hierarkiske grader ennå ikke var fastsatt, så at også alminnelige prester ofte ble kalt "episkopi" (= tilsynsmenn). Likevel fremgår tydelig av Bibelen at de forskjellige hierarkiske grader allerede eksisterte.

Således var Timoteus biskop i Efesus, hvor han hadde den øverste ledelse blant prestene og alene hadde rett til å vie nye prester. Omhyggelig måtte han undersøke kandidatene og "ikke forhaste seg med å legge hendene på noen", for "ikke å gjøre seg delaktig i fremmede synder" (1 Tim. 5, 22). Sin bispevigselse hadde han fått av Paulus. Sml. 2 Tim. 1, 6: "Ved min håndspåleggelse".) Titus var biskop på Kreta, hvor Paulus hadde latt ham tilbake for å "innsette prester i hver by" (Tit. 1, 5)

[Av 1 Tim. 4, 14 fremgår at flere geistlige deltok i denne håndspåleggelse. Fra de eldste tider av har det vært skikk at en biskop blir viet av flere biskoper. At de assisterende geistlige betegnes som "presteskap", beviser ikke at de var alminnelige prester, da det jo ikke enda eksisterte faste embetstitler.

Hvis disse geistlige ikke var biskoper, må deres håndspåleggelse ha vært tilsvarende den som den dag i dag finner sted ved hver prestevielse, idet da nemlig alle tilstedeværende prester pleier å legge sine hender på ordinanden etter biskopens håndspåleggelse. (Det er mulig at Paulus i 1 Tim. 4, 14 ikke bare hentydet til Timoteus' bispevielse, men samtidig til hans forutgående prestevielse). Denne skikk omtales i den gamle kirkeorden av Hippolyt (n. 33) som en apostolisk tradisjon. Men det sies uttrykkelig at biskopen er den egentlige ordinant. "Presten besejler bare den ordinasjon som biskopen foretar ... Han har selv ikke makt til å ordinere". Dette forklarer hvorfor Paulus om sin egen håndspåleggelse sier at Timoteus fikk sin embetsnåde "ved" (dia) den, mens han om prestenes håndspåleggelse bruker preposisjonen "med" (meta), dvs. under ledsagelse av. Paulus ville oppmuntre Timoteus ved å minne ham om at han var blitt viet som følge av en profetisk anmodning og med assistanse og derfor også godkjennelse av presteskaper.]

Apostlene overlot det ikke til de alminnelige troende selv å innsette sine prester. Folket fikk nok ofte ta del i valget av kandidatene til de geistlige embeter, [*Ennå den dag i dag er det skikk i den katolske Kirke at ingen blir presteviet uten at biskopen spør de tilstedeværende og (ved en forutgående lysning i ordinandens soknekirke) også den menighet han er fra, om noen har noe å innvende mot hans vigsel.*] men det var den kirkelige øvrighet som foretok vigslingen. Sml. Ap. Gj. 6, 3-6): "Brødre, velg derfor syv menn av deres midte ... ; dem vil vi innsette til dette vervet. ... De stilte dem frem for apostlene, som så ba og la hendene på dem". Når de alminnelige troende ikke engang kunne innsette menighetstjenere, som det der er tale om, da kunne de enda mindre innsette prester. Ved selve ordinasjonen opptrådte de bare som "vitner" (1 Tim. 6, 12; 2 Tim. 2, 2). Og like så litt som de hadde makt til å innsette prester, tilkom det dem å avsette (suspendere) en uverdig prest. Dersom de hadde noen klage mot en prest, måtte de henvende seg til biskopen (1 Tim. 5, 19).

Ikke de alminnelige troende, men heller ikke de alminnelige prester kunne etter Jesu vilje meddele de prestelige fullmakter til andre. Dersom hver prest kunne vie andre prester, ville

det alt for lett oppstå splid. Bare til få personer (nemlig biskopene) meddelte apostlene hele sin sendelse, som også innbefatter makten til å gi sin sendelse til andre. Til det samlede episkopat gikk også over den ufeilbargjørende bistand som Jesus lovte apostlenes læreembete. De alminnelige prester hadde bare en del av de apostoliske fullmakter. De kunne forvalte de sakramenter som hørte til den daglige sjelesorg: således nattverden, skriftemålet og de sykes salving (Jak. 5, 14), Menighetstjenerne (Filip. 1, 1; 1 Tim. 3, 8; Ap. Gj. 6, 6) hjalp til ved menighetsarbeidet. Ikke bare fattigpleien var dem betrodd, men også predikeembetet og forvaltningen av dåpens sakrament (Ap. Gj. 6, 8 flg.; 8, 12. 38)

Hver av disse grader i apostolatet ble meddelt ved en håndspåleggelse, men det var den ledsagende bønn som bestemte hvilken av gradene den meddelte.

Bibelen skjelner klart mellom den håndspåleggelse som ble brukt ved vigselen av de geistlige embetsmenn, og den håndspåleggelse (fermingens sakrament) som ble meddelt alle de dømte (Sml. ovenfor s. 64).

Etter Jesu vilje skulle alle medlemmer av Kirken i noen grad ha del i apostolatet. Biskopene, prestene og menighetstjenerne er likesom offiserer i Kristi hær, men alle må være soldater, som de på en særlig måte blir vigset og utrustet til ved feringens sakrament.

Allerede i den Gamle Pakt var håndspåleggelse et symbol på makts- og åndsoverdragelse. "Og Herren sa til Moses: Ta deg Josva, Nuns sønn, legg din hånd på ham ... og legg av din verdighet på ham, for at hele Israels barns menighet må høre ham" (4 Mos. 27, 18-20). "Og Josva, Nuns sønn, var fylt med visdoms ånd, for Moses hadde lagt sine hender på ham" (5 Mos. 34, 9).

Likesom bare Moses kunne overdra sin myndighet til Josva, fordi han selv eide den, således kunne bare apostlene selv innsette sine etterfølgere, og bare disse igjen sine etterfølgere.

Da håndspåleggelsen symboliserer en åndsoverføring, brukte apostlene den først etter den Hellige Ånds nedsendelse som ordinasjonsritus. Før pinsedagen, da Mattias ble valgt til apostel, nøyet de seg med å utpeke ham (ved en loddkasting, som apostlene godkjente) til å innta Judas' sted.

Ved ordinasjonens sakrament meddeles den Hellige Ånd, som setter den kirkelige øvrighet i stand til å utøve sitt embete. Derfor kunne apostlene si til de biskoper og prester de hadde viet: "Den Hellige Ånd har satt dere til tilsynsmenn for å røkte Guds Kirke" (Ap. Gj. 20, 28).

Om Paulus' forhold til de andre apostler.

For å forsvare sin autoritet overfor de judaistiske vranglærere betonte Paulus at han var "apostel, ikke ved noe menneske, men ved Jesus Kristus" (Gal. 1, 1). Det evangelium som han forkynte, hadde han jo mottatt av Jesus selv, som åpenbarte seg for ham på veien til Damaskus (v. 12). Men derved eide Paulus ikke uten videre alle de prestelige fullmakter. Da Jesus åpenbarte seg for ham, var han ikke engang døpt. På Jesu befaling måtte han gå til byen, og "der skulle det bli sagt ham hva han skulle gjøre" (Ap. Gj. 9, 6). Gjennom Ananias fikk han så vite at Jesus hadde utvalgt ham til å være apostel (22, 14-15). Likesom han først måtte bli døpt og deretter ble fermet ("fylt med den Hellige Ånd" - 9, 17), måtte han også gjennom en kirkelig ordinasjon bli utrustet til det apostolat han var kalt til. Denne fikk han meget senere. Det synes som om apostlene en lang tid var mistroiske overfor den tidligere kirkefølgere. Da han (etter sitt opphold i Arabia og Damaskus) første gang kom til Jerusalem, "fryktet alle disiplene ham" (9, 26), trass i at det hadde gått tre år etter hans omvendelse. Hans opptreden i Jerusalem fremkalte et opprør hos jødene, og for å beskytte

ham og vel også for fredens skyld "førte brødrene ham til Cesarea og sendte ham derfra til (hans fødeby) Tarsus" (9, 30). Der levde han tilbaketrukket i flere år, inntil Barnabas hentet ham til Antiokia (11, 25). Antageligvis ble han da presteviet. Etter at han hadde arbeidet i menigheten der ett års tid, reiste han med Barnabas til Jerusalem for å overbringe en pengeinnsamling (11, 30). Det var ved dette (eller muligens det første) besøk i Jerusalem at Jesus viste seg for ham i en visjon og gjentok sitt løfte: "Til hedningefolkene vil jeg sende deg" (22, 17-21). Men den bispevielse som han trengte til sitt misjonsarbeide, fikk han ikke enda. Apostlene var på den tid fraværende fra Jerusalem på grunn av den forfølgelse som Herodes Agrippa hadde satt i gang. Han traff bare "presbyterne", og om noen av dem var biskoper, ville disse vel ikke på egen hånd bispevie Paulus. Dessuten varte muligens på grunn av de urolige forhold hans opphold i Jerusalem bare kort, og han vendte tilbake til Antiokia. Imens var det allerede 10 år forløpet siden hans omvendelse.

Men da grep Gud inn. Under en gudstjeneste sa den Hellige Ånd: "Ta dog ut for meg Barnabas og Saulus til den gjerning som jeg har kalt dem til" (13, 2). Det var som om den Hellige Ånd ville si: Allerede så lenge har jeg ventet; gi dem nå endelig den ordinasjon som de trenger. "Like fra mors liv hadde Gud tatt ut" (aphorias) Paulus (Gal. 1, 15), dvs. utvalgt ham til apostolatet, men også den kirkelige øvrighet måtte ta ham ut (aphorisate). "Da fastet de og ba, la hendene på dem og lot dem dra" (Ap. Gj. 13, 3)

At denne håndspåleggelse var Paulus' bispeordinasjon, bevises av det at han først fra den tid av begynte å grunnlegge menigheter og å vie prester (14, 23). Det ville være uforståelig hvorfor han ellers skulle ha ventet så lenge med å begynne det misjonsarbeide blant hedningefolkene Jesus hadde bestemt ham til. Fra nå av kaller Lukas ham "apostel" (14, 4-14). Paulus følte seg i sitt senere liv på en særlig måte forpliktet overfor menigheten i Antiokia. Etter sine misjonsreiser pleide han å vende tilbake til denne by, og grunnen var at "han der var blitt overgitt til Guds nåde for å fullføre sin gjerning" (14, 26), dvs. der hadde fått sin embetsnåde ved ordinasjonens sakrament.

Bibelen sier at det var "profeter og lærere" som holdt gudstjeneste da den Hellige Ånd (gjennom en eller flere av disse profeter) befalte at Paulus skulle ordineres. Det var ikke under samme gudstjeneste at vielsen ble foretatt (Ifølge v. 3 ble det jo først holdt en ny faste). Derfor er det mulig at de ubestemte "de" eller "man" som ordinerte Paulus, var andre enn noen av de før omtalte "profeter og lærere". Lukas ville særlig berette at Paulus' ordinasjon skjedde på Guds befaling (i kraft av en profeti), og derfor nøyer han seg med å nevne de personer som den Hellige Ånd åpenbarte sin vilje gjennom. Det skjedde i apostlenes tid ofte at de som ble ordinert av den kirkelige øvrighet, var utpekt ved profetord av andre personer (sml. 1 Tim. 1, 18; Klemens av Aleksandria, "Quis dives salvetur" 42, 2).

Men vi kan også godt anta at noen av de nevnte profeter og lærere hadde biskopelig myndighet, og at det var disse som foretok håndspåleggelsen. I de aller første tider eksisterte navnet "biskop" ikke enda som en fast tittel for de øverste kirkelige ledere. De som hadde særlige profetiske gaver, ble ofte kalt profeter, uansett om de samtidig var medlemmer av det kirkelige hierarki. Og da prestene og særlig biskopene som regel utmerket seg ved profetiske gaver (både fordi særlig karismatiske personer fortrinnsvis ble valgt til disse embeter og fordi særlige karismer ofte fulgte med deres vielse), kan man gå ut fra at de personer som i de apostoliske skrifter betegnes som "profeter", ofte var ordinerte geistlige. Når for eksempel Paulus i 1 Kor. 12, 28 nevner "profeter og lærere" sammen med apostler som dem som er satt i Kirken, uten å nevne "episkopoi" eller "presbyteroi", som han innsatte i hver menighet, er det fordi disse var innbefattet i "profetene og lærerne" (sml. også Ef. 2, 20; 3, 5; 4, 11). Dessuten hadde Lukas - som vi allerede har sagt - en særlig grunn til å fremheve disse personers egenskap som profeter, for å vise at Paulus' ordinasjon skjedde på Guds befaling.

De personer som la sine hender på Paulus og lot ham dra ut (hva enten de var de samme som de før nevnte profeter og lærere, eller ikke), var sikkert menighetens ledere. Bare disse kunne ha noe å bestemme om Paulus' avreise. Men det kan heller ikke være tvil om at det blant presteskapet i Antiokia var en biskop. Antiokia var jo et av de eldste og viktigste kristensentrer (sml. Ap. Gj. 11, 19-26). Historien (sml. Eusebius, Chron. 2 og H. E. 3, 36) beretter at Peter hadde sitt bispesete der en tid før han reiste til Rom (i året 42). Han har sikkert ikke etterlatt menigheten uten noen biskop. Lukius fra Kyrene var sannsynligvis en av grunnleggerne av menigheten i Antiokia (sml. Ap. Gj. 11, 20). I Rom. 16, 21 nevnes han blant flere kjente personligheter hos Paulus i Korint, noe som berettiger den antagelse at han var biskop.

At Barnabas nevnes på den første plass (13, 1), kan ha sin grunn i at han utmerket seg ved profetiens gave (Sml. 11, 24). Muligens var det særlig hans åndfulle tale som utvirket at Paulus ble ordinert, likesom det også var Barnabas som for første gang hadde brakt ham i kontakt med apostlene (9, 27) og senere hadde hentet ham til Antiokia (11, 25). Barnabas' anseelse skyldes vel også at han var en utsending fra Kirken i Jerusalem (sml. 11, 22).

Det kan synes merkelig at han som en utsending fra Jerusalem ikke allerede var biskop (Han ble jo ordinert sammen med Paulus). Men til dette bemerkes at Barnabas ikke var sendt for å lede menigheten i Antiokia, som sikkert hadde en biskop fra før. Han ble bare sendt for å gjøre en undersøkelse om det misjonsarbeide som noen menn fra Kypros og Kyrene hadde begynt blant hedningene (11, 20). At Barnabas ble valgt til dette, var muligens fordi han selv var fra Kypros (Sml. 4, 36). Dessuten var han som hellenist (gresk-talende jøde) mer skikket til å knytte forbindelsen mellom de hedningekristne og Kirken i Jerusalem.

Nærmere undersøkelse av menighetenes innretning i apostlenes tid.

Den alminnelige sjelesorg ble utøvet av prestene, som vanligvis ble valgt blant menighetens egne medlemmer. Presteskapet i en by eller distrikt stod under ledelse av en biskop. Biskopene hadde overoppsyn over trosforkynnelsen (1 Tim. 1, 3; 4, 6; Tit. 1, 13; 3, 10), vigslet prestene (1 Tim. 5, 22; Tit. 1, 5) og dømte deres forseelser (1 Tim. 5, 19-20).

Bispeembetet i de nylig grunnlagte menigheter pleide apostlene ikke å meddele til en av de stedlige prester, men til en apostolisk delegat, som ofte var en av apostlenes nærmeste medarbeidere. Grunnen var at det i de unge menigheter ofte var vanskelig å finne en tilstrekkelig prøvet kandidat til en slik ansvarsfull stilling. Dessuten kunne apostlene på den måte lettere øve kontroll med misjonsarbeidet. De apostoliske delegater bodde ikke fast på sine steder. Etter en kortere eller lengre tid ble de kalt tilbake og avløst av andre.

Således hadde Timoteus som apostolisk delegat bispeembetet i Efesus, inntil Tykikus ble sendt for å innta hans plass (2 Tim. 4, 9-12). Tittus var apostolisk delegat på øyen Kreta, hvor han ble avløst av Artemas eller Tykikus (Tit. 3, 12). Senere ble han sendt til Dalmatia (2 Tim. 4, 10) Epafras styrte kirken i Kolosse og det nærliggende Laodikea og Hierapolis (Kol. 1, 7; 4, 12-13), og under hans fravær måtte Johannes Markus gå dit for å innta hans plass (4, 10). Erastus var apostolisk delegat i Makadonia (Ap. Gj. 19, 22) og Kreskens i Galatia (2 Tim. 4, 10). Barnabas, som i den første tid var Paulus' ledsager, ble bispeviet sammen med ham. Biskop var sikkert også Silas (eller Silvanus), som Paulus senere valgte som sin ledsager istedenfor Barnabas, og som i likhet med denne og Timoteus ble kalt "apostel" (Ap. Gj. 15, 40; 1 Tess. 1, 1; 2, 6). Andre kjente misjonærer som vi kan anta hadde biskopelig myndighet, var Sopater, (også kalt Sosipater) Aristarkus, Sekundus, Caiis fra Derbe, Trofimus (Ap. Gj. 20, 4), Sostenes (1 Kor. 1, 1), Lukas, Demas (Kol. 4, 14; Filem. 24), Jesus Justus (Kol. 4, 11), Klemens (Filip. 4, 3), Lukius og Jason (Rom. 16, 21).

Fra protestantisk-rasjonalistisk hold blir det ofte påstått at det i Korint ikke fantes noe kirkelig hierarki, og at hele trosforkynnelsen der bestod i den frie tale av personer med profetiens og tungemålenes gave, som Paulus vier en utførlig omtale i 1 Kor. kap. 12-14.

Men dette er en stor feiltagelse. Paulus, som "innsatte prester i hver menighet" (Ap. Gj. 14, 23), har sikkert gjort det samme i Korint. Ved siden av den liturgiske nattverdsgudstjeneste, som ble ledet av prestene, hadde man i Korint, likesom overalt, frie religiøse sammenkomster, hvor den frie tale inntok en stor plass. Men denne erstattet ikke det offisielle kirkelige læreembete.

I 1 Kor. 16, 15-18 nevner Paulus flere betydningsfulle personer innenfor menigheten, som "gjorde seg møye" og som de troende måtte "underkaste seg" (hypotasso). Tre av dem (Stefanus, Fortunatus og Akaius) var kommet til Paulus med et brev for å forelegge forskjellige spørsmål. Alt dette hentyder til at de hadde en ledende stilling.

Også med korintierne sto Paulus i stadig forbindelse gjennom delegater (sml. 2 Kor. 12, 17). Således sendte han Timoteus, som "gjorde Herrens gjerning likesom han" (1 Kor. 4, 17; 16, 10) og Titus, som "alle" viste sin "lydighet" og "tok imot med frykt og beven" (2 Kor. 7, 14-15; 8, 16-21). Også Erastus arbeidet en tid i Korint (2 Tim. 4, 20).

At det fra apostlenes tid ble innsatt prester i Korint, bevitnes dessuten uttrykkelig av Klemens (ca. året 97) i hans kjente brev til korintierne (kap. 42 og 44).

Som vi har sett, ble de apostoliske delegater ofte forflyttet fra ett sted til et annet. Likevel fikk enkelte byer allerede tidlig en fastboende biskop, noe som ble alminnelig praksis etter apostlenes død. Således var Jakob fast ansatt som biskop av Jerusalem (sml. Ap. Gj. 12, 17); 21, 18; Gal. 2, 12). Epafras synes å ha vært biskop for sin fødeby Kolosse og det nærliggende Laodikea og Hierapolis helt fra den tid han hjalp med ved grunnleggelsen av disse menigheter, inntil han ble Paulus' "medfange" i Rom (Kol. 1, 7; 4, 12-13; Filem. 23). Diotrefes, som Johannes i sitt tredje brev (v. 9) bebreider hans herskesyke, fordi han ikke ville underordne seg apostelens myndighet, var sannsynligvis stedets biskop. Fast ansatte biskoper finner vi også i de syv menigheter Johannes skrev til i sin Åpenbaring. Han kaller dem menighetenes "engler" (som har samme betydning som ordet "apostel", dvs. sendebud), og sammenligner dem med "stjerner i Jesu høyre hånd" (på grunn av det læreembetet Han utøver gjennom dem) - Åp. 1, 16. 20; 2, 1.

Den apostoliske suksesjon var den eneste ordning apostlene selv praktiserte for innsettelsen av sine etterfølgere, og de gav til kjenne at den skulle fortsette også etter deres død. Da de visste at "tiden for deres bortgang var nær forestående", formante de de biskoper de hadde innsatt, til fortsatt å "fullføre sitt embete" (2 Tim. 4, 5-6; Ap. Gj. 20, 25-31), og til dette hørte også utdannelsen og vielsen av nye prester (2 Tim. 2, 2; 1 Tim. 5, 22)

Likesom de biskoper som apostlene hadde innsatt, beholdt sitt embete etter disses død, således fortsettes det rettmessige bispeembete inntil verdens ende ved at de engang innsatte biskoper beholder sin myndighet etter sine forgjengeres død. Et brudd med den apostoliske suksesjon er et opprør mot den rettmessige kirkelige øvrighet.

Protestantene står overfor følgende dilemma: Enten var den kirkelige øvrighet som Luther gjorde opprør imot, rettmessig eller ikke. Det siste kan vi ikke anta. Det ville være i strid med Kristi guddommelige verdighet og hans uttrykkelige løfte om å bistå Kirkens styreembete "alle dager inntil verdens ende" (Matt. 28, 18-20), dersom hans Kirke i noen tid hadde vært uten rettmessige styrere. Men hvis den kirkelige øvrighet Luther brøt med, var rettmessig, da var hans opprør et opprør mot Kristus selv.

5. BEVIS

Tradisjonens vitnesbyrd om bispeembetet og den apostoliske suksesjon.

Allerede på forhånd må en kunne forstå at læren om nødvendigheten av den apostoliske suksesjon ikke kan være en oppfinnelse av Kirken. Hvorledes ville en slik lære ha kunnet bli innført dersom det i den første tid hadde eksistert en motsatt praksis (noe som oldkirkens teologer sikkert ville ha visst om)? Å innføre en slik lære ville for den katolske Kirke ha vært like umulig som det i vår tid er for de protestantiske samfunn, som ikke eier den apostoliske suksesjon. Det ville være uforklarlig hvorledes biskopene over den hele kristne verden hadde kunnet tilegne seg eneretten til å innsette både prester og biskoper, dersom dette i den første tid tilkom legfolket eller de alminnelige prester. En slik forandring i kirkeretten ville ikke ha kunnet skje uten megen strid, som kirkehistorien måtte vitne om.

Også Jesu løfte om å være med sin Kirke alle dager inntil verdens ende er allerede et tilstrekkelig bevis på at læren om den apostoliske suksesjon, som hele kristenheten før reformasjonen trodde på, umulig kan være en villfarelse.

Dessuten finner vi hos oldkirkens forfattere mange direkte vitnesbyrd om at nødvendigheten av den apostoliske suksesjon var alminnelig anerkjent fra de første kristne århundrer av.

For det første vil vi bevise at både bispe- og presteembetet har eksistert i hele den kristne verden fra de eldste tider av, og ble betraktet som anordnet av Kristus. Oldkirkens trosnorm har alltid vært den lære som ble forkynt av de forenede biskoper som var apostlenes etterfølgere. Prinsippet "Bibelen alene" ble uttrykkelig forkastet av kirkefedrene.

Ennvidere vil vi bevise at det var biskopene alene som hadde makt til å innsette biskoper og prester.

Klemens.

Klemens var en medarbeider av apostlene Peter og Paulus (noe som berettes av Ireneus, Origenes og Eusebius), og var biskop av Rom fra året 91 til 100. Særlig kjent er han på grunn av et brev som han (ca. året 96) skrev til menigheten i Korint i anledning av at noen der hadde reist seg mot geistligheten. Med strenge ord formante han de troende til lydighet og angir som grunn at den kirkelige øvrighet har fått sin innsettelse fra apostlene og gjennom dem fra Kristus, som selv var sendt av Faderen.

Dette er en av hovedtankene i brevet, og at det ikke var et påfunn av Klemens, garanterer oss den store anseelse brevet har hatt i oldtiden og det faktum at han skrev det sammen med den romerske menighet.

Vi lar her følge hans ord: Kap. 42, 1 flg.: *"Apostlene er av Herren Jesus Kristus gjort til trosforkynnere; Jesus Kristus er sendt av Gud. Kristus er altså av Gud og apostlene av Kristus Apostlene dro ut gjennom landsdeler og byer og valgte blant dem som først kom til troen, menn som de etter å ha prøvet dem ved Ånden innsatte som episkoper og menighetstjenere for de troende i fremtiden".* Ordet "episkop" er hos Klemens ikke ennå blitt det faste navn for biskopen alene. Likevel gir han i sitt brev tydelig nok til kjenne at det (også i Korint) var en geistlig leder som sto over de andre prester. Sml. kap. 40, hvor han skjelner mellom "ypperstepresten, prestene, levittene (= menighetstjenere) og legfolket".

Kap. 44, 1 flg.: *"Apostlene visste av vår Herre Jesu Kristi munn at det ville oppstå uenighet om Kirkens ledelse, og det er derfor at de, idet de klart forutså fremtiden, innsatte de før nevnte og deretter gav befaling om at når de døde, andre prøvede menn skulle overta deres*

embete. Derfor anser vi det for urett når de personer som av disse eller etterpå av andre ansette menn er innsatt med hele menighetens samtykke, blir avsatt fra sitt embete". Innsattelsen av de geistlige embetsmenn tilkom altså ikke menighetene, men bare dem som fra før var Kirkens ledende (ansette) menn.

Legfolket tok bare del i valget av kandidatene som skulle ordineres. Det er i den betydning vi må forstå formaningen i det gamle skrift "Didaké" (fra slutten av det 1. årh.): "Velg dere derfor episkoper og menighetstjenere som er Herren verdige" (kap. 15). I samme skrift tales det også om tilreisende misjonærer, "apostler og profeter". Noen av disse betegnes som "yppersteprester", som hadde rett til å bosette seg i en menighet med krav på understøttelse. Disse var antageligvis misjonsbiskoper.

Ignatius.

Han var en disippel av apostelen Johannes, blev i året 69 biskop av Antiokia og led martyrdøden i året 107. I de syv brev som er bevart fra ham, taler han gang på gang om det kirkelige hierarki, bestående av biskopen, prester og menighetstjenere, og han forutsetter at disse forskjellige embeter eksisterer i den hele kristne verden. Sml. Ef. 3, :1, hvor han taler om "biskopene, som er innsatt inntil verdens ender".

Meget ettertrykkelig fremhever han at ingen kirkelig handling skal foretas uten biskopen. "Uten biskopen skal ingen foreta seg noe nattverd er den som har overdratt det" (Smyr. 8, 1). "Jeg anser dere for å leve ifølge Jesus Kristus, når dere er lydige mot biskopen som mot Jesus Kristus Det er nødvendig at dere ikke gjør noe uten biskopen" (Trall. 2, 1-2; sml. Også 7, 1-2) "Gjør intet uten biskopen" (Filad. 7, 2; sml. også kap. 4)

Biskopen er Kristi representant, fordi han er Kristi sendemann i likhet med apostlene. "Ha ærefrykt for biskopen; fordi den som Herren sender til sin husholdning, må tas imot som den som har sendt ham. Således må man åpenbart betrakte biskopen som Herren selv" (Ef. 6, 1).

Det var ikke menighetene selv som innsatte sine biskoper. Husholdningen må "ta imot" den som "blir sendt til den". Når ingen kirkelig handling skal foretas uten biskopen, hvorledes ville menigheten selv da kunne foreta en så viktig handling som innsettelse av en ny biskop? Fra mange andre oldkirkelige dokumenter (som vi vil omtale) vet vi at det var nabobiskopene som pleide å ordinere en ny biskop. At nabobiskopene tok seg av den menighet som hadde mistet sin biskop, bevitner også Ignatius selv i sitt brev til Filadelfia (10, 2), hvor han beretter at etter at han var tatt til fange og var blitt ført bort fra Antiokia, "hadde nabokirkene sendt biskoper dit".

Allerede på Ignatius' tid ble Kristi Kirke kalt "den katolske (= universelle) Kirke" i motsetning til sektene, som skilte seg ut. "Der hvor biskopen er, skal man samle seg, likesom der hvor Jesus Kristus er, der er den katolske Kirke" (Smyrn. 8, 2).

Kristus har bare innstiftet én Kirke. "I sin Kirkes ene legeme har Kristus til alle tider reist et banner (til veiledning) for sine hellige og troende, det være blant jødene eller blant hedningefolkene" (Smyrn. 1, 2).

Som et banner for folkene er Kirken ufeilbar. Hva Kirkens forenede biskoper lærer, kan ikke være noen villfarelse. "Jesus Kristus er Faderens mening, likesom biskopene, som er innsatt inntil verdens ender, er i Jesu Kristi mening", dvs. gir oss den rette forståelse av Jesu lære (Ef. 3, 2). Til stadighet innskjerper Ignatius lydighet mot biskopene som et vern mot vranglærdommer (Trall. kap. 6-7; Filad. kap. 2-3).

Hermas og Hegesippus.

Også disse, som begge levde i begynnelsen av det 2. årh. (den første i Rom, den annen i Palestina), forutsetter at Kirken overalt blir ledet av biskoper.

Hermas sammenligner i sitt skrift "Pastor" (skrevet mellom året 140 og 155) Kirken med et stort byggverk, som reises ved hjelp av firkantete hvite steinblokker, som innbyrdes er så forenet at de ser ut "som en eneste stein" (Vis. 3, 2, 6). "Disse firkantete hvite steinblokker, som passer nøyaktig sammen i sine sammenføyninger," skriver han - "er apostlene, biskopene, lærerne (= prestene) og menighetstjenerne En del av dem er allerede hensovet, andre lever ennå, og alltid har de stemt overens med hverandre; derfor er de som steiner som passer sammen i sine sammenføyninger" (Vis. 3, 5, 1). I samme skrift beskriver han Kirken som et byggverk som stråler som solen "med én farge fordi "alle folk under himmelen, som er kalt til troen i Jesu navn, har enhet i tanke og tro" (Sim. 9, 17, 4)

Hegesippus sier i sine "Erindringer" at han (ca. året 160) på sin reise fra Palestina til Rom "besøkte mange biskoper og hos alle hørte én og den samme lære". Og han bemerker: "I alle suksesjonsrekker av biskoper og i alle byer blir den samme lære bevart som ble forkynt av loven, profetene og Herren selv" (Hos Eus. H. E. 4, 22)

Garanti for den sanne lære er ifølge Hegesippus biskopenes innbyrdes enhet og samtidig deres forbindelse med apostlene gjennom rekkefølger av legitime forgjengere.

Ireneus.

Ireneus ble født i Lilleasia (ca. 140), hvor han fikk undervisning av Polykarp, som selv var en disippel av apostelen Johannes. Senere reiste han til Vesten og ble (ca. 178) biskop av Lyon i Syd-Frankrike. I sitt store verk "Mot kjetterne" (gnostikerne) fremhever han meget sterkt som trosnorm den kirkelige tradisjon, som er formidlet ved biskopenes rekkefølger fra apostlene. "Kristi legemes kjennemerke finnes i suksesjonen av biskopene, hvem apostlene har betrodd Kirken på hvert sted" (Adv. hær. IV, 33, 8). "Alle kjettere er av meget senere opprinnelse enn biskopene, hvem apostlene har betrodd menighetene" (V, 20, 1). "Vi må regne sammen med apostlene de av apostlene innsatte biskoper og deres etterfølgere inntil vår tid, og de har aldri lært de tåpeligheter som disse vranglærere farer med" (III, 3, 1). "Ved å henvise til den apostoliske tradisjon, som er kommet til oss ved biskopenes suksesjonsrekker, gjør vi alle sekterere til skam" (III, 3, 2; sml. også III, 2, 2). "Man må adlyde de prester som er i Kirken, som har sin suksesjon fra apostlene, og som med suksesjonen av bispeembetet har mottatt sannhetens sikre nådegave etter Faderens velbehag. De øvrige derimot som har fjernet seg fra den opprinnelige suksesjon og samler seg på et hvilket som helst sted, må man ikke ha tillit til" (IV, 26, 2).

Det greske ord "diadache", som er oversatt med "suksesjon", betyr bokstavelig "overtagelse". I og for seg sier dette ord ikke noe om hvorledes biskopene overtok bispeembetet etter deres forgjengere, dvs. hvem som innsatte dem. Men når Ireneus (til begrunnelsen av den sannhetens sikre nådegave som følger med suksesjonen) sier så uttrykkelig om de første biskoper at de ble innsatt av apostlene (og ikke bare etter dem), da er det hans forutsetning at også de følgende biskoper står i ordinasjonsforbindelse med sine forgjengere og derved er blitt godkjent av disse. At en biskop som regel ikke ble ordinert av sin forgjenger på samme bispestol, men av andre biskoper som denne stod i kirkelig samband med, behøvde Ireneus ikke å presisere. Dette var kjent nok. Om suksesjonen hadde han sikkert ikke noen annen oppfatning enn Klemens, hvis brev han roser og bemerker om at det "forkynte den apostoliske tradisjon" (III, 3, 3). Betydningsfullt er også at Hlippolytus, som var en disippel av Ireneus, lærte at en biskop måtte ordineres av andre biskoper". (Se senere).

Ireneus ble selv biskop av Lyon i året 178, etter at hans forgjenger Potinus hadde lidt martyrdøden. Professor Einar Molland gjør (i Norsk Teologisk Tidsskrift 1953 s. 88) den vanskelighet at Lyon antageligvis var den eneste bispestol i Syd-Frankrike. Av dette slutter han at Ireneus neppe kan ha vært ordinert av en annen biskop.

Til dette svares for det første at han kan ha vært ordinert av en biskop fra en annen provins. Denne mulighet må vi ikke utelukke, særlig når vi tar i betraktning kommunikasjonen mellom kirken i Syd-Frankrike og andre deler av den kristne verden (noe som brevvekslingen og Ireneus' inngående kjennskap til den kirkelige tradisjon i andre land vitner om).

Men dessuten er det meget mulig at han ble ordinert av en annen biskop fra samme provins. Potinus, som ble "over 90 år gammel" og "hvis legeme var oppløst av alderdom og sykdom", så han på grunn av trykkende legemssvakhet neppe kunne puste" (Eusebius H.E.V. 1, 29), har sikkert hatt hjelpebiskoper i sitt store misjonsdistrikt, hvor Lyon ikke var det eneste viktige kristensentrum. Eusebius taler også om den "berømte kirke i Vienna" (H.E.V. 1, 2). Dertil må vi ta i betraktning at i oldtiden pleide biskopene langt mer enn i vår tid å ha ledelse ved de alminnelige gudstjenester (preken, messeofret, forvaltning av botens sakrament), så at det var behov for flere biskoper.

Vi kan nok anta at biskopen av Lyon utøvet et slags primat over de andre biskoper i Gallia, og at han alene derfor hadde tittelen "biskop, mens de andre bare ble kalt "presbytere". Kanskje var også Ireneus, som kirken i Lyon i året 177 (i anledning av montanismen) sendte til pave Eleuterus og anbefalte som "Kirkens presbyter", en av Potinus' hjelpebiskoper. I et brev som Ireneus senere skrev til pave "Viktor, betegner han endog de romerske biskoper som "presbytere" (Eus. H.E.V. 24, 14 og 16.), likesom han også ellers bruker tittelen "biskop" og "presbyter" om hverandre (Adv. hær. III, 2, 2; IV, 26, 2). Når prof. E. Molland (i det engelske tidsskrift "The journal of Ecclesiastical History" 1950 s. 28) sier at også Mgr. Duchesne i sin "Histoire ancienne de l'Eglise" I s. 94 anser det for sannsynlig at de eldste biskoper av Lyon ble ordinert av presbytere, da er dette misvisende. Duchesne mener nemlig ikke alminnelige prester, men "prêtres-évêques", dvs. prester med biskoppelig vielsesmyndighet (viebiskoper, som ble kalt presbytere, fordi de ikke hadde en egen bispestol).

Meget sterkt fremhever Ireneus overfor vranglærerne Kirkens enhet, katolisitet (verdensomfattende utbredelse) og ufeilbarhet.

"Den trosforkynnelse som Kirken har mottatt fra apostlene, bevarer den omsorgsfullt, som om den bodde i ett hus, trass i at den er utbredt over hele jorden Troen er den samme, som om hele Kirken har én sjel og ett hjerte; som med én munn forkynner, lærer og overleverer den det samme. For trass i at språkene i verden er forskjellige, er tradisjonen én og den samme. Menighetene i Germania har ikke en annen tro og overlevering, like så litt som menighetene i Spania, Gallia, Orienten, Egypt, Lybia og sentrallandene. Likesom solen er én og den samme i hele verden, således lyser også sannhetens forkynnelse overalt. Ingen blant menighetenes forstandere, hvor mektig i ord han enn er, har lov til å lære noe annet enn dette, heller ikke har noen som er mindre begavet i ord, lov til å ta bort noe fra tradisjonen" (I, 10, 2).

"Kirkens forkynnelse er overalt og alltid den samme ... Den er av Guds Ånd nedlagt i et godt kar, mens den samtidig holder karet ungt Til Kirken har Gud meddelt den Hellige Ånds hele virken, som de ikke har del i som ikke tar sin tilflukt til Kirken For der hvor Kirken er, er Guds Ånd" (III, 24, 1) . "Kristus vil dømme dem som lager splittelser og etter sine egne lyster uten hensyn til Kirkens enhet river Kristi forherligede legeme i stykker og, for så vidt det står til dem, dreper det" (IV, 33, 7) . "Vranglærerne går alle slags veier Men Kirkens vei, som går over hele jorden, holder fast ved den apostoliske overlevering og viser oss hos alle én og samme tro" (V, 20, 1).

Stadig henviser han til den kirkelige tradisjon. Prinsippet "Bibelen alene", dvs. den individuelle bibelfortolkning, vil han ikke vite av. Vranglærerne, som ikke holder seg til Kirkens tradisjon, forvansker Bibelen og mistyder den til støtte for sine villfarelser (I, 27, 2; III, 11, 7). Det er Kirken som "trofast har bevart Skriftene" (dvs. gjennom tradisjonen kjenner vi Bibelen) og gir oss "den rette fortolkning" (IV, 33, 8). "Hvis det skulle oppstå noe stridsspørsmål (om Bibelens fortolkning), måtte man da ikke ta sin tilflukt til de eldgamle menigheter, og av disse lære hva det er sikkert? Tenk om apostlene ikke hadde etterlatt noen skrifter, måtte man så ikke holde seg til tradisjonen, som de har overgitt til dem som de betrodde menighetene? Mange barbariske nasjoner er kommet til troen uten papir og blekk - i det de omsorgsfullt holdt seg til den gamle tradisjon" (III, 4, 1-2).

Tertullian.

Vi vil nå høre noen vitner fra Nord-Afrika, og først Tertullian, født i Kartago ca. 160. Likesom Ireneus skrev også han mot det gnostiske kjetteri, særlig i sitt berømte verk "De præscriptione hæreticorum" (kalt slikt fordi det skulle påvise at Kirkens tradisjon var præskribert, dvs. var eldre enn kjetternes nye lærdommer).

Om den apostoliske suksesjon taler han på følgende måte: "Hvis noen sekter drister seg til å påstå at de allerede eksisterte på apostlenes tid, for at de således kan synes å være av apostolisk opprinnelse, da kan vi innvende: La dem fremlegge rekkefølgen av sine biskoper, fortløpende ved suksesjoner fra begynnelsen av slik at den første biskop var innsatt av og hadde som forgjenger en av apostlene eller en av de apostoliske menn som har holdt ut med apostlene" (kap. 32).

Også av andre grunner er Tertullians skrift "De præscriptione hæreticorum" betydningsfullt. De argumenter han der anfører mot gnostikerne, gjelder mot sektvesenet i alle tider.

Av Jesu løfte om å våke over Kirkens forkynnelse slutter han at den katolske (universelle) lære umulig kan være en villfarelse. Dessuten - sier han - er det allerede i seg selv utenkelig at menneskene på så mange forskjellige steder ville ha funnet på de samme vranglærdommer. "Sett at alle (kristne menigheter) var falt i villfarelse, og at den Hellige Ånd ikke hadde hatt omsorg for en eneste av dem for å veilede den til sannheten, trass i at den Hellige Ånd nettopp dertil var sendt av Kristus og nedbedt fra Faderen for å være sannhetens lærer; sett at Han, Guds forvalter, som skulle vareta Kristi verk, hadde sviktet sin oppgave og latt menighetene få en annen forståelse og tro enn den Kristus selv prekte gjennom apostlene, mon det da er sannsynlig at så mange og tallrike menigheter ville ha tilegnet seg én og den samme villfarende tro? Det som foregår på mange steder, pleier jo aldri å ha samme utfall overalt. Menighetens villfarende lærdommer hadde da måttet være forskjellige. Men det som hos mange finnes å være ett og det samme, er ingen villfarelse, men overlevering" (kap. 28).

De som skiller seg ut fra Kirkens enhet, kan aldri ha enhet seg imellom. For når en egenmektig innfører en ny lære, vil også hans tilhengere tilkjenne seg den samme rett. Derfor bærer hver sekt i seg kimen til sin egen oppløsning. "En ting forneker ikke under utviklingen sin natur og sin opprinnelige skikk. Hva som er tillatt Valentin, er også tillatt valentinlanerne, hva som er tillatt Marcion, er også tillatt marcionitterne, nemlig å finne på en ny tro etter eget tykke. Man finner virkelig også ved nærmere betraktning at alle kjetterier i mangt og meget viser seg å avvike fra sine opphavsmenn. Mange har ikke engang menigheter. Uten mor, uten hjem flakker de om som landflyktige" (kap. 42).

Kjetterne forsøker alltid å støtte seg til Bibelen, men deres innbyrdes uenighet beviser at Bibelen alene ikke kan være vår veileder i troen. "Kjetterne forvansker de hellige skrifter ved

å finne på de forskjelligste fortolkninger. En falsk fortolkning gjør sannheten like meget avbrekk som den penn som forfalsker lese måten Hva vil du da utrette, du som er så særdeles vel hjemme i Skriften, når det du forsvarer, nektes, og det du nekter, forsvares av motparten? Du vil bare miste pusten under denne dispuTT, men du vil ikke vinne annet enn forbitrelse" (kap. 17.)

Sektenes innbyrdes strid om Bibelens fortolkning er så vemmelig at "en diskusjon om Skriften ikke gavner til annet enn ganske visst å forderve maven eller hodet" (kap. 16).

"Din tro, heter det, har frelst deg, ikke øvelse i skriftfortolkning. Troen er nedlagt i trosregelen" (kap. 14), og trosregelen er "den katolske Kirkes trosbekjennelse" (kap. 30)

Bibelens fortolkning tilkommer den katolske Kirke, fordi det er til denne apostlene har overgitt sine skrifter. "Man må undersøke hvem eiendomsretten til Skriften tilkommer, for at ikke også de skal tilstedes adgang til dem som den på ingen måte tilkommer" (kap. 15).

"Sannheten må tilkjennes oss, som vandrer i den regel (= trosbekjennelse) som Kirken har overlevert fra apostlene Så er også vårt prinsipp vel begrunnet at kjettere ikke bør tilstedes adgang til å innlate seg på argumentasjon av den hellige Skrift, da de ikke har noe med Skriften å skaffe Med rette kan man si til dem: Hvem er dere? Når og hvorfra er dere kommet? Hva har dere med mitt å bestille, når dere ikke er mine Det tilhører meg og det fra gammel tid. Det er meg fast overdratt av de opprinnelige eiere selv, som det har tilhørt. Jeg er apostlenes arving. Likesom de har dratt omsorg for det ved sitt testament, overdratt det til min tro forvaltning og edelig forpliktet meg på det, således holder jeg fast ved det" (kap. 37).

Tertullian skjelner uttrykkelig mellom prester og legfolk. Han betegner det som kjettersk å "overdra prestelige forretninger til legfolk". (De præscr. hæ. kap. 41). Dette er ikke i strid med at han i et senere skrift (De exhortatione castitatis, kap. 7) taler om et alminnelig prestedømme, som tilkommer alle troende, for så vidt enhver i nødstilfelle har rett til å "ofre" og å "døpe".

Med uttrykket "ofre" mener han antageligvis den private kommuniionsandakt med det innvidde nattverdrød, som de troende i forfølgelsestider fikk lov til å ta med fra kirken og å bevare og utdele i sine hjem (sml. hans skrift "Ad uxorem" 2, 5 og "De oratione" 19). Da kommunionen var en del av messeofret (og hele messeofret ofte ble kalt "brødbrytelse" - sml. Ap. Gj. 2, 42; 20, 7"; Didake 14, 1), er det ikke merkelig at utdelingen av det innvidde nattverdrød, som man hadde tatt med hjem, ble betraktet som en offerhandling.

Tertullians hensikt med sitt skrift "De exhortatione castitatis" (= "Om oppfordringen til kyskheden") - var som følge av hans montanistiske rigoristiske oppfatninger - å bevise at det var upassende for en kristen å gifte seg mer enn én gang (noe som ifølge Bibelen bare var forbudt for prestene - sml. I Tim. 3, 2). For lettere å kunne overbevise de troende om dette bruker han da som argument at også legfolket i en viss betydning er prester ("sacerdotes" = utdelere av hellige gaver), for så vidt de i nødstilfelle har rett til å utdele nattverdofferet og å døpe. At det i praksis skjelnes mellom prester og legfolk, trass i at også disse har myndighet til å forrette noen prestelige handlinger, er ifølge ham fordi legfolket ikke er offisielt ansatt av Kirken til å forrette disse handlinger og fordi de ikke har lov til å forrette dem ved de offentlige gudstjenester. "Er ikke også legfolk prester? Forskjellen mellom ordenen og legfolket kommer av Kirkens bemyndigelse" (De exh. cast., samme sted).

Det finnes dem som antar at Tertullian i nevnte skrift virkelig har villet forminske skillet mellom prestestanden og legfolket og med uttrykket "ofre, ikke bare mente utdelingen av nattverdofferet, men innvielsen av nattverden.

At Tertullian har vært fristet til å innføre en av Kirken uavhengig nattverdspraksis, er ikke utenkelig, all den stund han på den tid han avfattet sitt skrift "De exh. cast.", lå i strid med den

kirkelige øvrighet på grunn av sine montanistiske anskuelser. Konflikten dreiet seg særlig om botsdisiplinen, idet montanistene - i kraft av såkalte "nye profetier" - lærte at biskopene ikke lenger skulle gi adgang til botens sakrament dem som hadde gjort seg skyldige i mord, utukt eller avgudsdyrkelse. Også i andre ting, f. eks. ved sitt forbud mot gjengifte, brøt montanistene tydeligvis med den kirkelige tradisjon. Hvis Tertullian ville innføre en uavhengig nattverdspraksis, må det derfor tilskrives et brudd med tradisjonen.

Imidlertid gjentar vi at vi ikke tror at Tertullian i "De exh. cast." har villet tilkjenne enhver makt til å innvie nattverdsofferet. I flere av sine skrifter som han avfattet på samme tid og senere, taler han om ordinasjonens sakrament og forutsetter han at nattverden bare kan innvies av ordinerte personer (sml. "De idololatria" 7; "De corona" 3, "De monogamia" 8), likesom han ennå i sitt siste skrift ("De pudicitia" 18) forutsetter at botens sakrament blir forvaltet av biskopene.

Kyprian.

Et annet vitne fra Nord-Afrika er Kyprian, biskop av Karthago (født ca. 200). Hans vitnesbyrd belyser Tertullians oppfatning, da denne var en av hans lærere.

Gjentatte ganger taler Kyprian i sine skrifter om bispeembetet og den apostoliske suksesjon som en av Kristus anordnet og alminnelig kjent institusjon. Sml. Ep. 33, 1: "Vår Herre, hvis forskrifter vi med ærefrykt må overholde, er opphav til den biskoppelige verdighet og Kirkens innretning Derfor fortsetter under tidenes og suksesjonenes vekslinger bispevigsel og Kirkens innretning, så at Kirken er grunnlagt på biskopene og enhver kirkelig handling forrettes under deres ledelse. Dette er anordnet ved en guddommelig lov".

Kyprian identifiserer uten videre biskopene med apostlene. Således sa han om Jesu ord "Den som hører dere, hører meg osv.", at de "ble rettet til apostlene og dermed til alle de foresatte som gjennom ordinasjonen etterfølger apostlene som deres vikarer" (Ep. 69, 4). "Jesus Kristus har sendt sine apostler og bare til disse gitt den makt Han selv hadde fått av Faderen. Som deres etterfølgere styrer vi Kirken med den samme makt" - således ble det uttalt (av Clarus a Mascula) på et kirkemøte i Karthago i året 252, hvor Kyprian med 86 andre biskoper var samlet (Migne P. L. III p. 1111).

Uten biskop ingen Kirke. "Man skal vite at biskopen er i Kirken, og Kirken i biskopen. Den som ikke holder ined biskopen, er ikke i Kirken Kirken, som er katolsk og en, skal ikke deles i sekter, men skal holdes sammen gjennom det innbyrdes forenede presteskap" (Ep. 66, 8). Kirkens enhet gjennom "det éne og udelte episkopat" betoner Kyprian også i sin berømte bok "Om den katolske Kirkes enhet" (kap- 4 og 5)

I et brev (Ep. 67, 5) sier han at "det er guddommelig tradisjon og apostolisk skikk at nabobiskopene i samme provins kommer sammen til ordinasjonen av en biskop". Denne skikk må altså allerede på Kyprians tid ha vært meget gammel. Av særlig betydning er at han skrev brevet sammen med 36 andre biskoper.

De mange bispemøter i oldtiden er allerede i seg selv et bevis på den ledende stilling biskopene hadde. Som eksempel kan nevnes de kirkemøter som på pave Viktors befaling ca. året 190 ble holdt omkring i den kristne verden til fastsettelsen av påskefesten (se Eusebius H. E. V, kap. 73. 24 og 25).

Det er gjennom de alminnelige kirkemøter de store kjetterier ble overvunnet: Således arianisme, som nektet Guds Sønn's guddom (kirkemøtet i Nikea i 325), makedonianisme, som nektet den Hellige Ånds guddom (kirkemøtet i Konstantinopel i 381), nestorianisme, som nektet foreningen mellom Kristi guddommelige og menneskelige natur i en person (kirkemøtet i Efesus i 431), eutykianisme, som nektet at Kristus foruten den guddommelige også har en virkelig menneskelig

natur (kirkemøtet i Kalcedon i 451). Oldkirkens kamp for de kristne dogmer viser klart at vår kristne trosbekjennelse hviler på det katolske kirkeprinsipp.

Bibelen alene kan ikke skape enhet og klarhet i de religiøse spørsmål, ikke engang når det gjelder kristendommens grunnsannheter. Alle de ovennevnte kjetterier påberopte seg Bibelen. Men med rette skrev Athanasius (født :195) mot arianerne: "Det å påberope seg den hellige Skrift er intet bevis for ortodoksi. Man kan lære av Skriften at selv djevelen har betjent seg av Skriftens ord til å forføre" (Adv. Arian. Orat. 1, 18).

Også Hilarius, biskop av Poitiers (født ca. 315) forklarer kjetterienes oppståen som en følge av den private bibelfortolkning. "Vranglærerne har skilt seg fra Kirken fordi de legger sine egne meninger i det de leser Men ved sin enhet gjendriver Kirken alle villfarelser. Kjetterne kjemper alle mot Kirken; men de oppnår intet, da de motsier hverandre innbyrdes i alle de punkter de angriper Kirken i. Ved sin uenighet bekrefter de vår tro" ("Om Treenigheten" kap. 7, 4). "Betenk" - sier han i et annet verk - "at det ikke gis noen heretiker uten at han løgnaktig hevder at han forkynner sine blasfemier på grunnlag av den hl. Skrift" ("Ad. Constant". 11, 9).

Novatianus.

Hvor overbevist man i oldtiden var at en biskop bare kunne bli viet av en annen biskop, har vi et klart bevis på i Novatianus' historie. Han strebte nemlig etter å bli biskop av Rom, og begynte et skisma da pave Cornelius ble valgt (i året 251). For å finne noen som ville vie ham sendte han to av sine tilhengere til en utkrok av Italia og lokket derfra på en bedragerisk måte tre enfoldige landsbiskoper. Da disse var kommet til Rom, sperret han dem inn og tvang dem etter først å ha beruset dem, til å pålegge ham sine hender. En utførlig beretning om dette har vi i et brev som pave Cornelius skrev til biskop Fabius av Antiokia (sml. Etisebius H. E. VI, 43). Flere av de romerske prester hadde sluttet seg til Novatianus i hans opposisjon mot pave Cornelius. Men Novatianus visste meget godt at den kristne verden aldri ville erkjenne ham som biskop dersom han ble viet av disse, og ikke av en biskop. Pave Cornelius beretter i samme brev at han for å dømme Novatianus kalte sammen et bispemøte i Rom. Den påtvungne bispevielse gjennom de berusete biskoper ble selvfølgelig erklært ugyldig. De tre biskoper ble avsatt og i deres sted ble det viet nye, som ble sendt til de avsattes menigheter.

Kronikken av Arbela.

Et interessant funn i den senere tid (1907) er den såkalte kronikk av Arbela, som gir oss et innblikk i den eldste kirkelige organisasjon i Persia og omkring Tigris og Eufrat. Den beretter at den første biskop av Arbela var Pekidhâ, som var blitt viet i året 105 av en misjonsbiskop ("apostel") Addai. Hans etterfølger Semson ble viet av Mâzrâ, biskop av det nærliggende Bêth-Zabdhai. Ifølge samme kronikk var det i året 224 allerede 17 forskjellige bispeseter i Persia, som den også nevner.

Gamle ritualbøker og kirkelover.

Også disse vitner om den viktige plass biskopene fra begynnelsen av innehadde, samt om at det tilkom dem alene å forvalte ordinasjonens sakrament. Således kan nevnes en gammel lovsamling, den såkalte "Apostoliske overlevering", utgitt ca. året 218 av den romerske prest Hippolytus (en disippel av Ireneus). Den store anseelse denne lovsamling hadde, fremgår av dens utbredelse helt til Egypt (i den såkalte "Egyptiske kirkeorden" fra ca 300) og Syria (i de såkalte "Apostoliske konstitusjoner", et samlingsverk fra ca. 380). I kap. 31 finner vi et ritual for en bispeordinasjon. Det sies at "de tilstedeværende biskoper legger sine hender på ham som skal ordineres, mens prestene står rolig ved siden av". Under håndspåleggelsen bedes følgende bønn: "Utgyd over ham denfyrstlige ånds kraft, som Du ved din elskede tjener

Jesus Kristus har gitt til dine hellige apostler Gi ham å forrette for Deg den yppersteprestelige tjeneste uklanderlig og i den yppersteprestelige ånd å ha makt til å forlate synder og å meddele de kirkelige embeter etter din befaling”.

Det er ikke tvil om at Hippolytus bygger sitt verk på en gammel tradisjon. Allerede tittelen ”Apostolisk tradisjon” er et bevis på det. Dersom det i begynnelsen hadde vært praksis at en biskop ble ordinert av menighetens eget presteskap, ville det være uforklarlig at man senere (og allerede så snart etter apostlenes tid) over hele den kristne verden overlot det til biskoper fra andre menigheter. Man ville sikkert ikke ha funnet seg i en slik innblanding av fremmede.

Synoden i Arles i Syd-Frankrike (314), hvor det var møtt frem biskoper fra Afrika, Gallia, England, Spania, Dalmatia og Italia, klandret de biskoper som anmasset seg å foreta en bispevielse alene, dvs. uten assistanse av andre biskoper. Synoden forlangte at det skulle være syv assisterende biskoper, og hvis dette var umulig, da iallfall minst tre (can. 20).

Det alminnelige kirkemøte i Nikea (325) ville helst at alle biskoper fra samme provins skulle ta del i ordinasjonen av en ny biskop, men krevde at det var minst tre konsekраторer (can. 4).

Synoden i Antiokia (341) forbød at en biskop innsatte en etterfølger på sin egen bispestol (can. 23).

I de ”Apostoliske konstitusjoner” (VIII, 27, 2) sies det at det bare i nødstilfelle var tillatt at en bispeordinasjon ble foretatt av en enkel biskop.

Særlig må bemerkes at lovsamlingene og kirkemøtene ikke anser det for nødvendig å innskjerpe at det bare er biskoper som kan ordinere en biskop. Om dette hersket det tydeligvis ikke tvil. De vil bare gi noen bestemmelser om hvilke og hvor mange biskoper som skal foreta vielsen og om de liturgiske skikker. Dersom det noen gang hadde vært strid om hvor vidt også alminnelige prester kunne vie en biskop, ville kirkelovene sikkert ha vært preget av dette.

Firmilianus.

Han var biskop av Cæsarea i Lilleasia fra 230 til 269. I et brev til Kyprian sier han likesom denne at ”biskopene er apostlenes etterfølgere ved ordinasjonen, som gjør dem til deres stedfortredere” (Kyprians brevsamling Ep. 75, 16).

Eusebius.

Eusebius av Cæsarea (født ca. 265) er særlig kjent for sin store kirkehistorie, hvor han har samlet mange dokumenter fra de eldste tider. Biskopene spiller en så stor rolle i dette verk at han likefrem betegner det som en historie om biskop-rekkene (Sml. VII, 32, 32). Han nevner bl. a. alle de eldste biskoper helt fra apostlenes tid på de viktigste bispeseter: Rom, Jerusalem, Antiokia og Aleksandria (Sml. H.E. II, 24, 33; III, 2. 9. 13. 14 15. 21. 22. 34. 35; IV, I. 4. 5. 10. 11. 19. 20. 24; V, 6. 9. 12. 22. 38; VI, 10. 21. 26. 39. 35. 39; VII, 2. 14. 27. 28. 32).

Eusebius gir også på mange måter til kjenne at det bare var biskopene som kunne ordinere andre biskoper og prester. Sml. III, 37, hvor han beretter at ”mange av apostlenes første etterfølgere dro til fremmede land, hvor de la troens fundament og innsatte andre som hyrder over dem som de hadde brakt til troen”. Han forutsetter at når en biskop døde, ble hans etterfølger viet av nabobiskopene (Sml. VI, 10, hvor han beretter om vigselen av Jerusalems biskop Dios ca. 200). Det var en bispesynode (269) som avsatte Paulus av

Samosate og viet en ny biskop for Antiokia (VII, 30). Litt før var Anatolius, biskop av Laodikea, blitt viet av Theotecnus, biskop av Cæsarea (VII, 32, 21).

Klemens av Aleksandria.

Han blev født ca. året 150, sannsynligvis i Aten. Etter å ha reist meget i Grekenland, Syria og Palestina overtok han ca. året 200 ledelsen for den kristne høyskole i Aleksandria. Hans verker er vesentlig av filosofisk og moralskasketisk art. Likevel finnes det i dem flere uttalelser om det kirkelige hierarki. Han skjelner uttrykkelig mellom "prestene" og "legfolk" (Strom. III, 90, 1). Det er hos ham vi for første gang møter ordet "laikos" som en betegnelse for de alminnelige troende. Han vet at det kirkelige hierarki har sin grunn i en guddommelig anordning. Således taler han i Pæd. III, 12, 97, 2 om "de forskrifter som er inneholdt i de hellige skrifter om de utvalgte personer, noen om prestene, noen om biskopene, om menighetstjenerne, andre om enkene". De forskjellige hierarkiske grader av biskoper, prester og menighetstjenere er ifølge ham en etterligning av den rangorden som det er blant englene og de salige i himmelen (Strom. VI, 13, 107, 2) I et annet verk ("Quis dives salvetur" 42, 2) beretter han at apostelen Johannes endog i sin høye alder etter menighetenes innbydelse dro omkring i Lilleasia for å innsette biskoper og prester.

Klemens liker å betone at det viktigste for et menneske er den plass det får i det himmelske hierarki (= den grad av salighet det får i himmelen), og at denne plass ikke er betinget av noen hierarkisk grad på jorden (noe som selvfølgelig ingen vil benekte). Karakteristisk for Klemens er også den store betydning han tilkjente filosofien og således også de kristne "gnostikere" (filosofer) for den teologiske vitenskap. Men dette er ingen grunn til å stemple ham - slik som prof. E. Molland gjør i "Norsk Teologisk Tidsskrift" 1953 s. 75 - som "så blottet for klerikalisme" at han ikke interesserer seg for noen hierarkisk verdighet på jorden. Det har aldri vært Klemens' mening å benekte prestenes og biskopenes særlige fullmakter. Han anerkjente biskopenes autoritet som tilsynsmenn og troens voktere. Han var så klerikal at han lot seg selv bli viet til prest (sml. Eus. H. E. VI, 11). Det var Demetrius, biskop av Aleksandria, som valgte ham til lærer for den kristne høyskole, noe som vanskelig kan forklares hvis Klemens hadde vist en antiklerikal holdning. Ca. året 200 ble han endog leder for høyskolen. Da han på grunn av kristenforfølgelsen måtte flykte, bosatte han seg hos biskopen av Jerusalem, Aleksander. Denne roste ham som en "from og prøvet mann". Til samme biskop Aleksander dediserte han også sitt skrift "Mot judaistene".

Klemens kjenner bare én sann Kirke, nemlig "den katolske Kirke", som har "enhet i troen", mens "kjetterne søker å sønderrive den i mange stykker" (Strom. VII, 17, 107, 3-6). Han avviser prinsippet "Bibelen alene". Bibelen må tolkes i avhengighet av den kirkelige tradisjon. "Man opphører å være en Guds mann og troende, dersom man setter seg imot den kirkelige overlevering" (Strom. VII, 16).

Origenes.

Origenes (født ca. 185) var en elev av Klemens av Aleksandria og ble, etter denne i året 203 av biskop Demetrius valgt som forstander for den kristne høyskole. På sine reiser både i øst og Vest hadde han god anledning til å sette seg inn i den kristne tradisjon.

Også han forutsetter at Kirkens ledelse overalt er i hendene på biskopene. Han kaller dem Kirkens "fyrster, hégoumenoi" (In Matt. 16, 8; In Num. hom. 22, 4), Og sammenligner dem med "støttebjelker", som bærer byggverket (In Cant. Cant. 3). De utøver en "dommermyndighet" over dem som er innenfor Kirken (In Rom. II, 2).

Origenes vet også at det bare er biskopene som kan forvalte ordinasjonens sakrament, og han formaner dem til "ikke å innsette sine slektninger som sine etterfølgere" (In Num. hom.

22, 4). Han ble selv presteviet i Cesarea av biskopene Teoctistus og Aleksander i året 230 (Eus. H. E. VI, 23).

Likesom Klemens av Aleksandria gikk også Origenes langt i å benytte seg av filosofien til forsvar og utdypning av de kristne mysterier. Men med bestemthet hevdet han samtidig tradisjonsprinsippet med hensyn til det som var alminnelig kirkelære. "Da det er mange som mener å ha den rette kristentro, og noen av dem tror noe annet enn man tidligere trodde, skal man rette seg etter den kirkelige forkynnelse som gjennom suksesjonens rekkefølge er overlevert fra apostlene og som inntil våre dager forblir i menighetene; bare dette skal holdes for trossannhet som i intet avviker fra den kirkelige og apostoliske tradisjon" (De princ. 1, præf. n. 2; sml. også In Matt. 46). Blant de ting som Kirken har mottatt fra apostlene gjennom tradisjonen, nevner han barnedåpen (In Rom. 5, 9)

Epifanius.

Epifanius, biskop av Salamina på Kypros, ble født i Judea ca. 315, oppholdt seg en tid i Egypt og var også i Rom og Konstantinopel. I sin bok om "Kjetteriene" sier han om bispeembetet: "For fornuftige mennesker er det klart at det er aldeles meningsløst å si at en biskop og en prest er lik. Hvorledes ville de kunne være like? Den første orden er i stand til å føde fedre, den føder jo fedre til Kirken (dvs. ved ordinasjonens sakrament). Den siste orden kan ikke føde fedre, den kan nok føde barn til Kirken ved gjenfødelsens bad, men ikke fedre og læremestre. Hvorledes ville en som ikke har makt til å pålegge sine hender, kunne gjøre noen til prest, eller kunne sies å være lik en biskop?" (75, 4)

I ovennevnte bok om "Kjetteriene" gir Epifanius en oversikt over alle vranglærdommene det i oldtiden har vært (80 større og mindre sekter). Til slutt tilføyer han "en kort omtale av den katolske og apostoliske Kirkes tro".

Vakre uttalelser finner vi i Epifanius' skrifter om Kirkens enhet og ufeilbarhet. Han kaller Kirken Guds Sønnns eneste brud, hellig og ubesmittet, som uten plett har bevart apostlenes lære, og derfor er den høyeste autoritet til å avgjøre trossaker (sml. Hær. 31, 33; Ancor. 63. 82. 118. flg.).

Om nødvendigheten av den kirkelige tradisjon som troskilde ved siden av Bibelen sier han: "Også tradisjonen er nødvendig, for ikke alt kan hentes fra Skriftene; apostlene har etterlatt en del av sin lære i Skriftene og en del i overleveringene" (Hær. 61, 6; sml. Også 75, 8, hvor han henviser til Kirkens praksis å be for de avdøde og å minnes de hellige ved den hl. messe.

Hieronymus.

Hicronymus ble født i Dalmatia ca. 342. I Antiokia mottok han prestevielsen av biskop Paulinus (378). Om biskopene sier han at de "er apostlenes etterfølgere" (Ep. 146, 1) og "inntar apostlenes sted" (Ep. 41, 3). Det være langt fra meg" - skriver han et annet sted - "å tale ondt om de geistlige, som på grunn av sin suksesjon av apostelverdigheten har makt til å gjøre Kristi legeme nærværende ved uttalelse av de hellige (konsekrasjons) ord, som, idet de har himmelrikets nøkler (ved skriftemålets sakrament), på en måte utøver en dommermyndighet før dommedagen" (Ep. 14, 8).

Biskopen og presten binder eller løser etter at han, som det er hans plikt, har hørt bekjennelsen av de forskjellige slags synder" (Comm. in Matt. III, 16, 19).

De forskjellige hierarkiske grader av biskoper, prester og menighetstjenere sammenligner han med hierarkiet blant englene (Ap. adv. libr. Ruf. 1, 23)

Han lærer også uttrykkelig at det bare er biskopen som kan forvalte ordinasjonens sakrament. "Hva er det som biskopen gjør og som ikke også en prest gjør, unntatt ordinasjonen?" (Ep. 146., 1; sml. også Adv. Jovin. 1, 34).

Skjønt Hieronymus antar at bare biskoper kan ordinere, hevder han flere ganger (således også i ovennevnte Ep. 146) at prester i vesen er det samme som biskoper, all den stund Bibelen kaller prestene også biskoper (episkoper). Med hensyn til denne likhet tenkte han spesielt på deres verdighet som "sacerdotes" (= offerprester), dvs. deres makt til å "gjøre Kristi legeme og blod nærværende" i Nattverden. Dessuten mente han at de opprinnelig også var likestillet i styreembetet, som de ifølge ham utøvte i fellesskap, og at det først senere (for å unngå stridigheter) ble forordnet at én skulle få den øverste ledelse i de enkelte menigheter.

Hieronymus' uttrykksmåte er litt uklar og overdreven (noe som hans impulsive karakter oftere foranlediget ham til, særlig i hans polemiske skrifter). Men vi må ikke tillegge ham den oppfatning at det opprinnelig ikke var noen forskjell mellom prester og biskoper. I slutten av samme Ep. 146 (n. 2) betegner han det som en "apostolisk tradisjon" at det i Kirken er "biskoper, prester og menighetstjenere", og han tilføyer at apostlene derved ville etterligne den Gamle Pakts hierarki, som besto av "Aron, hans sønner og levittene". Sml. også hans Comm. in Matt. 25, 26-28, der han sier at "apostlene ordinerte i alle provinser prester og biskoper". Han forutsatte altså at disse ikke var helt like.

[Om Hieronymus virkelig hadde ment at menighetene i begynnelsen bare ble ledet av biskoper (dvs. prester som alle hadde ordinasjonsmyndighet), og at det vanlige presteembete (uten ordinasjonsmyndighet) først senere ble innført, ville dette ikke være en forenektelse av den apostoliske suksessjon, og - for så vidt en antar at delingen av hierarkiet allerede skjedde i apostlenes tid - ikke være i strid med den katolske lære.]

Hva Hieronymus enn mente om prestenes og biskopenes opprinnelige likhet, så har hans påstand lite å bety. da hans hovedbevis (Bibelens synonyme bruk av navnene prest og biskop) er uten verdi. Forgjeves er også hans henvisning til de tidligere bispeutnevnelser i Aleksandria, som vi senere vil omtale.

Å følge Kristus betyr for Hieronymus å holde seg til Kirken, som er bygget på pavedømmets klippe (Sml. Ep. 15, 2; 16, 2; 46, 11; 63, 2; osv.). Trass i hans store iver for bibelvitenskapen, som hans mange eksegetiske verker og hans kjente bibeloversettelse ("Vulgata") vitner om, avviser han prinsippet "Bibelen alene". Sml. Dial. c. Lucif. 8, hvor han etter å ha talt om fermingens sakrament sier: "Spør du hvor det står skrevet? I Apostlenes Gjerninger. Men om vi ikke hadde Skriftens autoritet, ville hele verdens overensstemmelse i denne sak gjelde som en forskrift. Også mange andre ting, som i kraft av tradisjonen blir overholdt i menighetene, har fått autoritet som en skreven lov".

Basilius den Store.

Basilius (født ca. 330), biskop av Cæsarea, taler om bispeembetet som en guddommelig institusjon i Ep. 42, 4.

I hans skrifter finnes også mange uttalelser om den kirkelige tradisjon. "Blant alt det som Kirken forkynner og lærer oss å tro, er en del som vi har fått gjennom den skrevne lære, men en del har vi fått gjennom overlevering fra apostlene, og begge disse deler er like viktige for det religiøse liv. Hvis vi nemlig forkastet som noe av mindre betydning de skikker som ikke er nedskrevet, ville vi skade Evangeliet i vesentlig grad". Deretter nevner han som eksempler de ord og rituser som brukes ved forvaltningen av dåpen og Alterets sakrament (De Spir. Sancto c. 27, 66; se videre c. 16. 22. 25 og 29; Ep. 140. 243 og 251).

Johannes Krysostomus.

Hall ble født ca. 344. Hans store ærefrykt for presteverdigheten fremgår særlig av hans seks bøker "Om prestedømmet". Etter at han en lang tid hadde unndratt seg, ble han i 386 presteviet og i 397 bispeviet. At det bare tilkommer biskopen å forvalte ordinasjonens sakrament, bevitner han i In I Tim. hom. 11. Sml. også In Ep. ad Philip. Rom. 1, 1.

Om nødvendigheten av den kirkelige tradisjon uttaler han seg på følgende måte: "Apostlene har overlevert mange ting som ikke er nedskrevet, og også disse fortjener tro. Derfor må vi også anse den kirkelige tradisjon for troverdig. Når noe er tradisjon, må man ikke lenger diskutere om det" (In Ep. II ad Tess. hom. 4, 2)

Historien om den ugyldig vigslende prest Ischyras.

Athanasius, biskop av Aleksandria (født ca. 295), beretter i sin "Apologi mot arianerne" (n. 12 og 75) om en viss Ischyras, som "utgav seg for prest, men ikke var prest, fordi han var ordinert av en prest Kollutus, som falskelig utgav seg for biskop". *[Kollutis hadde sluttet seg til den skismatiske biskop Miletius av Lykopolis, og var antageligvis blitt bispevigslende av denne. Men allerede kirkemøtet i Nikea så med skepsis på de mange ordinasjoner som Miletius hadde foretatt (Sml. Ep. syn. ad Ægypt.).]* På en synode i Aleksandria (339), hvor ca. 100 biskoper var til stede (også Hosius, som hadde ledet kirkemøtet i Nikea), ble Ischyras' vigsel erklært for ugyldig.

I Norsk Teologisk Tidsskrift 1953 s. 88 påstår prof. E. Molland at "i Egypt, hvor det bare var én biskop i hele landet inntil Demetrius (189-232), ble biskopens etterfølger ordinert av sine medpresbytere. Han anser det for sannsynlig at Athanasius var den første biskop av Aleksandria som ble ordinert av andre biskoper.

Til dette svares at det sikkert aldri har vært skikk at biskopen av Aleksandria ble ordinert av alminnelige prester. Visstnok finnes det en uklar uttalelse av Hieronymus i Ep. 146, 1, hvor han sier at prestskapet i Aleksandria i tidligere tider utnevnte sin biskop fra sin midte. Men nettopp på samme sted erklærer han uttrykkelig at forskjellen mellom en prest og en biskop er at en prest ikke kan ordinere. Origenes, som bodde i Aleksandria og som levde lenge før Hieronymus, forutsetter at bare biskoper kan ordinere biskoper (se ovenfor s. 117). Epifanius, som også en tid bodde i Egypt, vet heller ikke noe om en bispeordinasjon som ble meddelt av alminnelige prester (se ovenfor). Av særlig betydning er det at kirkemøtet i Nikea, hvor flere egyptiske biskoper var til stede, anerkjente gyldigheten av disses ordinasjon. Og hvorledes skulle vi kunne forklare den anseelse som Hippolytus' kirkeorden har hatt i Egypt, dersom de egyptiske biskoper hadde vært ordinert i strid med denne kirkeorden (som uttrykkelig sier at en prest ikke kan ordinere noen)?

Kristendommen kom i Egypt allerede tidlig til stor blomstring. Harnack anslår tallet på de kristne i Egypt kort etter året 300 til én million. Om biskopen i Aleksandria en lang tid hadde jurisdiksjon i hele Egypt, hadde han sikkert flere hjelpebiskoper, som bisto ham i administrasjonen av det store område. Også i andre provinser var det praksis at biskopene i de større byer brukte hjelpebiskoper til å administrere laddistriktene. De ble ofte kalt "chorbiskoper" (sml. synoden i Antiokia 341, can. 10). De var bispeviet, men hadde ikke en bispestol med full biskoppelig styremyndighet.

Det mest sannsynlige er at biskopen av Aleksandria hadde omgitt seg med et råd av slike hjelpebiskoper, som (da de ikke hadde en egen bispestol) ble kalt "presbytere". For å unngå stridigheter blant folket når en ny biskop skulle velges, hadde han bestemt at én av det biskoppelige råd måtte bli hans etterfølger. Rådsniennene valgte den seg imellom. En ordinasjon trengtes ikke, da han ~ar bispeviet fra før. Således kan vi forstå hvorfor Ilieron~7mtis, (likesom også Epifanius og Severus av Antiokia) bare taler om en "utnevning, a\, etterfølgeren på bispestolen i Aleksandria).

Augustin.

Augustin, som var oldkirkens mest betydningsfulle teolog, ble født i Nord-Afrika i 354. Etter å ha oppholdt seg en tid i Rom og i Milano ble han i 391 presteviet i Hippo (Nord-Afrika) av biskop Valerius. Det var også denne som i 396 viet ham til sin hjelpebiskop. Etter Valerius' død ble Augustin hans etterfølger som biskop av Hippo.

Mot Manikeerne begrunner han sin tro på den katolske Kirke på følgende måte: "Det som holder meg i den katolske Kirke, er foruten dens visdom i lære, dens enhet blant nasjonene og folkeslagene. . . ., dens autoritet på grunn av dens alderdom, rekkefølgen i episkopatet fra selve apostelen Peters stol, som Herren etter sin oppstandelse har betrodd å vokte sine får, til slutt selve navnet katolsk, som denne Kirke ikke uten grunn midt iblant så mange kjetterier har fått og hvilket navn i den grad tilhører den alene at selv om alle kjetterier ville kalle seg katolske, ville likevel ingen kjetter våge å vise sitt eget forsamlingshus, hvis noen tilreisende skulle spørre etter det sted hvor katolikkene kommer sammen" (Contra ep. Man. 4, 5).

Meget ettertrykkelig forkaster Augustin prinsippet "Bibelen alene". Bibelen inneholder ikke hele Kristi åpenbaring. "Man skal også holde det som vi ikke har mottatt gjennom Skriften, men gjennom tradisjonen, og som over den hele verden blir overholdt" (Ep. 54, 1, 1). "Det er mange ting som vi ikke finner i apostlenes skrifter, men som vi likevel tror er overlevert av dem, fordi de blir overholdt av den hele Kirke" (De baptismo 2. 7, 12; sml. også 4, 24, 31). Som et eksempel nevner han læren om at dåpen kan forvaltes gyldig av enhver, også av kjettere.

Til de trossannheter vi bare kan kjenne gjennom den kirkelige tradisjon, hører også læren om hvilke skrifter må regnes som bilelske. "Jeg ville ikke tro på Evangeliet, hvis ikke den katolske Kirkes autoritet beveget meg til det" (Contra ep. Man. 5, 6). "Den hellige Skrift står seg trygt på den katolske Kirkes autoritet" (Conf. 7, 7; sml. også Ep. 82, 1, 3; De doctr. Christ. 2, 8, 12). "Det finnes" skriver han et annet sted "noen apokryfiske skrifter som går under Andreas' og Johannes' navn. Hvis de virkelig var skrevet av disse, ville de også være anerkjent av Kirken, som fra deres tid av har eksistert gjennom biskopenes sikre suksesjonsrekker" (Contra adv. leg. et proph. 1, 20, 39)

Bibelen inneholder ikke hele Jesu lære og er dessuten uklar på mange steder. Derfor fører prinsippet "Bibelen alene" nødvendigvis til sektforvirring. "Når det oppkom kjetterier og læremeninger, som tar sjelene fangne og styrter dem i avgrunnen, så skjedde det bare fordi den gode hellige Skrift ikke ble godt forstått" (In Joh. 18). "Frekk motsigelse larmer og væpner sin frekthet med det hellige ords dunkelhet og lesningens gåte" (De unit. Eccl. 6, 14)

Gang på gang fremhever Augustin at Kristi sanne Kirke kan kjennes ved dens enhet og katolicitet (= universalitet). "Kirken er i hvert fall bare én og våre forfedre har kalt den katolsk for ved selve navnet å tilkjenne at den strekker sig overalt" (De unit. Eccl. 2, 2).

"Vi må holde oss til den kristne religion, idet vi er medlemmer av den Kirke som er katolsk og kalles katolsk ikke bare av sine egne medlemmer, men også av alle dens motstandere. For også kjetterne, om de vil eller ikke, kaller den, når de taler til fremmede, ikke annerledes enn katolsk. Man ville ikke forstå dem, hvis de ville kalle den med et annet navn enn det som den blir kalt med av hele verden" (De vera rel. 7, 12; sml. også "De fide et symbolo" 10, 21).

Den katolske Kirke er ufeilbar. "Denne er den hellige Kirke, den ene Kirke, den sanne Kirke, den katolske Kirke, som bekjemper alle kjetterier; til å kjempe er den i stand, men den kan

ikke bli beseiret. Alle kjetterier er gått ut fra den som unyttige kvister, som er blitt avskåret fra vintreet" (De symb. ad catech. 1, 6, 14)

"Mange tunger sier imot, nemlig de forskjellige kjetterier men du, flykt til Guds telt, hold fast ved den katolske Kirke, og du vil i teltet bli beskyttet mot tungenes kiv" (In Ps, 30. Serm. 3, 8).

Kirken er Kristi legeme, hvis synlige realitet er en konsekvens av Inkarnasjonens mysterium. Av den grunn bebreidet Augustin donatistene, som for å rettfærdiggjøre sitt frafall fra den kirkelige enhet tok sin tilflukt til teorien om en usynlig kirke, at de gjorde sig skyldig i doketisme, likeså vel som manikeerne og priscillianerne, som nektet at Kristus hadde påtatt seg et virkelig legeme (Sermo 238 n. 1-3)

Om navnet "katolsk".

Med rette sier Augustin at allerede navnet "katolsk" er et bevis på at den katolske Kirke er Kristi opprinnelige Kirke. Et kirkesamfunn som er oppstått ved å skille seg ut fra et eldre kirkesamfunn, ville aldri ha fått navnet "katolsk" (dvs. universell) som sitt egennavn. Hver sekt får snart etter sin oppståen et særlig navn for å karakterisere dens egenart (som oftest etter dens opphavsmann, som f. eks. arianer, nestorianer, lutheraner, kalvinister, eller etter en bestemt lære, som f. eks. monofysitter, baptister, adventister), og et slikt navn vil den alltid beholde. Men det som karakteriserer en sekt fra dens begynnelse av, kan aldri være det "katolske", da den alltid oppstår som en særdannelse.

Dessuten har vi i historien mange vitnesbyrd om at Kristi Kirke fra de eldste tider av ble kalt "katolsk", noe som gjør det enda mer umulig at et kirkesamfunn som skilte seg ut fra dem skulle ha fått dette navn. Allerede Ignatius, som var en disippel av Johannes, brukte navnet "katolsk" som en betegnelse for Kristi sanne Kirke (se ovenfor). Beretningen om Polykarps martyrium, som menigheten i Smyrna utsendte i året 155, begynner med følgende ord: "Menigheten i Smyrna til menigheten i Filomelium og alle menigheter av den katolske Kirke over hele jorden". Det siste uttrykk vitner om den store utbredelse navnet allerede på den tid hadde. Også på flere andre steder i samme beretning tales det om den "katolske" Kirke. Ordet "katolsk" var i den grad blitt et egennavn for Kirken, at det også ble brukt om en enkelt lokalmenighet, som hørte til den katolske Kirke. Sml. kap. 16, hvor det om Polykarp sies at han var "biskop av den katolske Kirke i Smyrna". Canon Muratorianum, skrevet i Rom ca. året 200, påberoper seg gjentatte ganger "den katolske Kirke" for å bevise hvilke skrifter som hører til Bibelen. I Nord-Afrika finner vi navnet "katolsk" anvendt hos Tertullian (se ovenfor s. 106), Kyprian (se ovenfor), Optatus av Milevi (de schism. Donat. 2, 9), Augustin (se ovenfor). Augustin sier uttrykkelig at Kristi Kirke ble kalt slik "av den hele verden". I sine skrifter bruker han selv uttrykket "den katolske Kirke" 240 ganger. En bispesynode i Antiokia (268) utsendte et skriv som var adressert "til Dionysius (biskopen av Rom) og Maximus (biskopen av Aleksandria) og alle embetsbrødre, biskopene, prestene og menighetstjenerne, og hele den katolske Kirke under himmelen". Klemens av Aleksandria sier at "den katolske Kirke" har "enhet i troen", mens "kjetterne søker å sønderrive den" (se ovenfor). Epifanius på Kypros kaller i sin bok om "kjetteriene" Kristi Kirke "den katolske" i motsetning til de sekter som har skilt seg fra den (se ovenfor). Athanasius i Aleksandria sier om kirkemøtet i Nikea at biskopene "brukte uttrykket "Slik tror den katolske Kirke" for å erklære at deres lære ikke var ny, men apostolisk" (Ep. de synod. 5). - Flere andre vitnesbyrd kunne tilføyes, f. eks. av Ambrosius, biskop av Milano (De exc. frat. 1, 47) og Hieronymus (Apol. ad Ruf. 1, 4). - Vi vil avslutte med følgende uttalelser, en fra Kyrillus av Jerusalem (født 315) og en fra Pacianus, biskop av Barcelona (f. 392). Kyrillus skriver i sine berømte katekeser (18. katekese, hvor han forklarer trosartikkelen: "Jeg tror på den hellige katolske Kirke"): "Da muligens noen

kunne si at også en sammenslutning av kjettere, som markionitter, manikeere og andre, i egentlig og sann betydning er en kirke, skal trosbekjennelsen, som er meddelt deg, sikre deg mot det, idet du tror på den ene hellige katolske Kirke Skulle du noen gang komme i en by, hvor du er ukjent, så spør da ikke likefrem: Hvor er Herrens hus?. Spør da ikke rett og slett: Hvor er kirken?, men: Hvor er den katolske Kirke? For dette er det rette navn på den hellige Kirke, vår alles mor, som også er vår Herre Jesu Kristi, Guds enbårne Sønnns brud. . Mens den tidligere var i forfølgelses og trengslenes tider, da de hellige martyrer ble kronet med tålmodighetens mange blomsterrike seierskranser, har den hellige katolske Kirke nå en ubegrenset makt over hele jorden” (kap. 26 og 27). Pacianus sier i et brev mot den novatianske sekt: ” På apostlenes tid, vil du kanskje si, kalte ingen seg katolsk. Kan være. Men da det etter apostlenes bortgang oppsto flere og flere vranglærere, som under forskjellige påskudd og navn ville splitte Kirken, fordret da ikke de apostoliske troende med rette å bruke dette sitt tilnavn for derved å tilkjennegi den uforandrede og opprinnelige Kirkes enhet? På hvilket navn skulle jeg vel ellers kjenne Kristi Kirke fra sektene om det ikke var ved tilnavnet katolsk? Kristen er mitt navn, men katolsk er mitt tilnavn; det første nevner meg, ved det siste navn blir jeg godkjent. Derfor blir vårt folk ved å kalles katolsk utskilt fra kjetterne” (Ep. 1, 4)

Særlig må bemerkes at også den apostoliske trosbekjennelse betegner Kristi sanne Kirke som ”den katolske Kirke”.

Ordet ”katolsk” er gresk, men nettopp fordi det fra oldtiden av ble brukt som et egennavn, oversatte man der ikke i de andre språk. Det er av samme grunn at mange andre faste navn i de forskjellige språk beholdt den greske ordlyd, som f. eks. ordet biskop, prest, diakon, (= menighetstjener), baptismus (= dåp), eukaristia (= Nattverd), Evangelium, ecclesia, osv.

Den katolske Kirke trer klart frem i historien fra begynnelsen av, likesom vi av historien også med sikkerhet kjenner hver eneste sekt av betydning som i oldtiden har skilt seg fra den.

Den katolske Kirke i dag er den samme Kirke som ble kalt katolsk på Augustins tid. Dette fremgår klart av hans skrifter, hvor han også lærer de trossannheter som protestantene forkastet, som pavens ufeilbarhet, messeofferet, læren om et rensessted og bønner for de avdøde, helgenkultusen, Marias syndfrihet, skriftemålets sakrament, Kristi nærvær i Nattverdens sakrament i kraft av prestens konsekrasjonsord, menneskets frie viljes medvirken til frelse, gode gjerningers fortjenestlighet til himmelen. Men den katolske Kirke på Augustins tid kan umulig ha vært en annen enn den Kirke som ble kalt katolsk av Kyprian og Tertullian og før disse av Ignatius, som levde på apostlenes tid. Augustin og alle andre kirkefedre trodde på den katolske Kirke fordi de visste at den hadde eksistert fra apostlenes tid av, noe som de også stadig fremhever i sine skrifter. Også hos de kirkefedre som levde før Augustins tid, finner vi faktisk den samme troslære som den katolske Kirke lærer den dag i dag.

Dersom den kirke som i oldtiden ble kalt katolsk, hadde vært en sekt, hvor var da Kristi Kirke på den tid? Kristus har uttrykkelig lovt at hans Kirke skulle være ufeilbar og uforgjengelig (Matt. 16, 18; 28, 20; Joh. 14, 16. 26; 1 Tim. 3, 15).

Kirkefedrene var alltid på vakt mot enhver fremmed lære, som de gjendrev ved å henvise til den katolske (universelle) tradisjon. Den katolske Kirkes enhet, som alltid har eksistert, er en garanti for at Kirkens lære aldri er blitt forfalsket. I en kirke hvor det ”alminnelige” alltid var sannhetsnorm, kan et kjetteri (som alltid oppstår som en avvikelse fra det alminnelige) aldri ha fått adgang.

Navnet "katolsk" er et navn som er Guds Kirke verdig. Dette kan man ikke si om navnet "protestant" (= motsiende). Fra apostlenes tid av har de "motsiende" vært en særlig betegnelse for de vrangtroende (Tit. 1, 9; 1 Tim. 6, 20; Ap. Gj. 28, 22). Likesom Kristus er også hans Kirke "satt til et tegn som blir motsagt" (Luk. 2, 34)

Gud som valgte et særlig navn for vår Frelser ("Jesus"), for hans forløper ("Johannes"), for hans sendemenn ("apostler") og for Kirkens overhode ("Peter" = klippe), har også hatt omsorg for at Jesu Kirke fikk et passende navn til å særkjenne den.

Den katolske Kirke er ikke oppkalt etter et bestemt menneske (Arius, Nestorius, Luther, Calvin, osv.), fordi den har ikke sin opprinnelse av noe menneske. Den er ikke oppkalt etter en bestemt læresetning, fordi den forkynner hele Kristi lære.

Vi vil avslutte kirkefedrenes vitnesbyrd med Vincens av Lerins vakre beskrivelse av den katolske trosnorm i hans berømte "Commonitorium" (fra året 434): "Den hellige Skrift er så dyp at ikke alle oppfatter den på samme måte ... så at det nesten ser ut som om det er like mange meninger å finne ut av den som det er mennesker. Fordi annerledes tolker Novatialis den, annerledes Sabellius, annerledes Donatus, annerledes Arius, Eunomius, Macedonius, Solinus, Apollinaris, Priscillianus, Jovinianus, Pelagius, Celestius, annerledes Nestorius. Derfor er det på grunn av så mange krokveier av forskjellige villfarelser høylyt påkrevet at det dras en rettesnor for profetenes og apostlenes fortolkning etter den kirkelige og katolske læres norm Vi må holde oss til det som alle overalt og alltid har trodd. Dette er jo i sann og egentlig betydning katolsk, slik som selve dette navn uttrykker Vranglærerne frembringer nesten aldri noe av sitt eget uten at de søker å overskygge det med Skriftens ord. Les Paulus av Samosate, Priscilliantis, osv., og du vil se at det nesten ikke finnes en side uten at den er pyntet med utsagn av det Nye eller det Gamle Testamente Hva skal da katolikkene, Kirkens, vår mors, sønner gjøre? De skal gjøre seg all mulig umake for å forklare den guddommelige kanon (Bibelen) etter den katolske Kirkes overleveringer og etter den katolske læres norm Om noen forakter de personer (biskoper) som ved guddommelig anordning er satt til forskjellig tid og sted i Guds Kirke, og som i Kristus mener ett og det samme om samme gjenstand i overensstemmelse med den katolske lære, han forakter ikke et menneske, men Gud" (Comm. 2).

De mange villfarelser som fra oldtiden av ble bekjempet ved hjelp av den katolske trosnorm, har bidratt til at den katolske Kirke trer klarere frem i historien.

At det alltid fantes mennesker som søkte å unndra seg apostlenes etterfølgeres autoritet, må ikke svekke vår tro på Kirken og den apostoliske suksesjon. Troens lydighet vil alltid være vanskelig for det menneskelige hovmod. Også apostlene selv har måttet kjempe mot sekter, som ville unndra seg deres autoritet.

I intet protestantisk kirkesamfunn er den apostoliske suksesjon blitt bevart. De lutherske biskoper i Danmark og Norge har sin vigsel fra Johannes Bugenhagen, som selv ikke var biskop. Dessuten var det ikke engang reformatorenes mening å gjøre de nye "superintendenter" (slik som de første lutherske overhyrder ble kalt) til virkelige biskoper. Luther ville ikke vite av noen særlig prestelig makt til å frembære messeofferet og til å forvalte sakramentene. I prestevigselen så han ikke annet enn "det kirkelige vitnemål om kallet til preketjeneste".

Den første lutherske biskop i Sverige, Laurentius Petri, ble nok viet av to katolske biskoper, Petrus Magni og Magnus Sommar (i året 1531). Men allerede før kirkeordningen 1571 har det funnet sted en indre overgang fra den katolske til den lutherske oppfatning av bispeembetet, så at den manglende rette intensjon har ugyldiggjort den materielle suksesjon

(Sml. "Die apostolische sukzession in Schweden" av Th. van Haag S. J. i det svenske Tidsskrift "Kyrkohistorisk Årsskrift" 1944).

Den apostoliske suksesjon er også brutt i den anglikanske kirke. Den frafalne biskop Barlow som viet Mattheu Parker, som alle senere anglikanske biskoper har sin vielse fra, forkastet uttrykkelig prestevielsens sakrament. I det formular som ble brukt ved de anglikanske vielser i de første 100 år etter reformasjonen, ble ordet biskop og prest med vilje utelatt for å uttrykke at man ikke ville meddele det som Kirken alltid hadde forstått med bispe- og presteembetet.

I den gresk-russiske kirke, som i det 11 årh. skilte seg fra den katolske Kirke, og likeledes i de nestorianske og monofysittiske kirkesamfunn i Orienten, er delt apostoliske suksesjon blitt bevart. En biskop eller en prest som faller fra Kirken, mister nemlig derved ikke makten til gyldig å forvalte sakramentene, og dette gjelder også ordinasjonens sakrament. Imidlertid må bemerkes at ordinasjonens sakrament alene ikke meddeler den guddommelige bistand Jesus har lovet det kirkelige læreembetet. Til å få del i den må biskopene bevare sin enhet med hverandre under ledelse av Peters etterfølgere.

Egentlig er det bare en forholdsvis liten del av kristenheten som forkaster troen på den apostoliske suksesjon. Foruten de over 500 millioner katolikker tror også de aller fleste ikke-katolske kristne på den (nemlig de orientalske kirkesamfunn med sine ca. 200 millioner medlemmer, og dessuten anglikanerne og de svenske lutheraner). Også blant andre protestanter hører man flere og flere røster til dens forsvar. (Således i Holland teologene av "Het hilversumse Convent", senere omdannet til "Convent voor Hervorming en Catholiciteit", og i Tyskland "Der ökumenische Verein des Augsburgischen Bekenntnis".)

Heller ikke innenfor den norske kirke mangler erkjennelse av dens betydning. Fra forrige århundre kan nevnes W. A. Wexels, som så i tapet av den apostoliske suksesjon, som var avbrutt i Danmark og Norge ved reformasjonen, "en forseelse begått, et gode tapt, hvis savn ikke kunne være uten alle følger" (Foredrag over pastoralteologien, Chr.a. 1853, s. 38). I Danmark krevde Grundtvig at "den danske statskirkes superintendenter måtte søke den gamle bispevielse hvor den er ordentlig og uavbrutt forplantet, da den gamle selvgjorte bispevielse er ugyldig og Bugenhagen bare var alminnelig prest" (Frisprog mod H. H. Hr. Biskop Mynsters Forslag til en ny forordnet Alterbog 1839). Flere ansatte grundtvigianske prester støttet dette krav (Sml. Martensen "Av mit Levned" III, s. 6-8).

Med hensyn til den nyere tid kan siteres det som den lutherske Hamar-biskop, Bjønnes-Jacobsen, skrev i Aftenposten 24. mars 1928: "I de siste år er oppstått en nokså sterk høykirkelig bevegelse i vår kirke, og det ikke bare innen geistligheten, men tillike utenfor dennes rekke. Som praktisk mål for sitt arbeide har den høykirkelige bevegelse hos oss først og fremst satt innførelsen i vår kirke av den apostoliske suksesjon Ved reformasjonens innførelse i Norge mistet vår kirke suksesjonen, idet de første superintendenter - biskoper - i den norske lutherske kirke ikke ble vigset av en biskop som var i besittelse av suksesjonen". Interessant er biskopens omtale av den voksende trang han har møtt hos norsk-lutherske prester til å få sikkerhet for at deres vigsel er gyldig. "Det merkes nemlig på flere måter" - sier han - "at interessen for suksesjonens innførelse er levende hos mange. Det finnes unge prester som har beklaget at ingen av de norske biskoper var i besittelse av suksesjonen, så de kunne bli ordinert av en sådan biskop. Og en kan endog høre en enkelt eldre geistlig uttale at han gjerne skulle la seg reordinere for å få del i suksesjonens velsignelse".

Det kan i denne forbindelse bemerkes at den høykirkelige bevegelse i Norge fra mellomkrigstiden, "Pro Ecclesia", hadde gjeninnførelsen av den apostoliske suksesjon på sitt program.

Blant forsvarere av den apostoliske suksesjon må også nevnes professor Absalon Taranger, som i "Dagen" (3/1 1930) angrep meget skarpt det kirkelige demokratiet og hevdet at kirken etter sitt vesen er et hierarki, som går videre i kraft av ordinasjon fra Kristus til apostlene og fra dem videre til biskoper og prester.

Vi henviser videre til den tidligere siterte utredning av den norske komité for mellomkirkelig samarbeide i Norsk Kirkeblad 1937 (se ovenfor).

En av de mest kjente forkjempere for gjenopprettelsen av den apostoliske suksesjon her i landet var pastor Mikael Hertzberg. Han ble brakt til det ved sin deltagelse i arbeidet for de kristnes gjenforening i troen ("Faith and Order" bevegelse). Det gjorde således et dypt inntrykk på ham å erfare at et medlem av den engelske høykirke ikke tør gå til alters i en norsk-luthersk kirke, fordi de norske statskirkeprestens forvaltning av nattverden ikke anses gyldig på grunn av den manglende delaktighet i den apostoliske suksesjon. I sin bok "Kirkens enhet" uttaler han seg på følgende måte om den apostoliske suksesjon: "Det er i virkeligheten intet annet enn ekte evangeliske prinsipper vi her har å gjøre med. Dette er ikke bare en løs påstand. Rundt om i hele den evangeliske verden våkner lignende tanker i den siste tid og blir i hvert fall mere levende, mere uttalte enn noensinne før Det nytter ikke her å stampe mot brodden. Det er intet annet enn sneversyn ... Saken vil trenge igjennom i sin tid i kraft av sin egen iboende rett og betydning".

OM PAVEDØMMET

Blant apostlene innsatte Jesus én, nemlig Peter, til den øverste leder, og gav til kjenne at også denne særlige lederstilling, skulle fortsettes gjennom etterfølgere. Peters etterfølgere er de romerske biskoper. Utførlig har vi bevist dette i en spesialavhandling "Pavedømmet" (St. Olavs Forlag, Oslo). Derfor vil vi her nøye oss med en kort redegjørelse.

Vi kristne, som tror at Guds Sønn har påtatt seg den menneskelige natur og derfor har villet gi sitt rike formen av et menneskelig samfunn, må ikke forundre oss over at han til å bevare Kirkens enhet også bruker det menneskelige middel at én blant styrerne har den øverste ledelse.

Dette er ikke i strid med at Kristus selv er "hodet for Kirken" (Kol. 1, 18). Pavedømmet er - i likhet med de øvrige kirkelige embeter - bare et middel Kristus som Kirkens hode utøver sin makt igjennom. Historien viser klart at det uten pavedømme ikke kan eksistere enhet i Kristi verdensomspennende Kirke. Og siden Kristus vil at det skal være en kirkelig enhet, hvorfor skulle det da være vanskelig å tro at Jesus har innstiftet pavedømmet? Dessuten finnes det få ting som bevitnes så klart i den hl. Skrift som grunnleggelsen av pavedømmet.

Vi vil bevise:

1. Jesus innsatte Peter til Kirkens overhode.
2. Etter Jesu vilje skulle Peter ha etterfølgere i sitt embete som Kirkens overhode.
3. Peters etterfølgere er biskopene av Rom.

1. Jesus innsatte Peter til Kirkens overhode.

Allerede da Jesus møtte Peter for første gang, utpekte Han ham til Kirkens klippe. "Jesus så på ham og sa: Du er Simon, Johannes' sønn. Du skal hete Kefas, det er utlagt: Peter" (Joh. 1, 42) . Fra begynnelsen av sto Kirkens organisasjon foran Jesu tanker. Med et betydningsfullt blikk på Peter overskuet Han alle århundrer og så Han sin Kirke uadskillelig forenet med den klippe den skulle bygges på.

På en høytidelig måte forklarte Jesus senere betydningen av navnet "klippe". Det var i Cesarea-Filippi, etter at Peter alene i de andre apostlers nærvær hadde bekjent sin tro på Kristi guddom. "Jesus svarte og sa til ham: Salig er du, Simon, Jonas' sønn; for kjød og blod har ikke åpenbart deg det, men min Fader som er i himmelen. Og jeg sier deg: Du er Peter (på aramaisk "kefa" = klippe), og på denne klippe (kefa) vil jeg bygge min Kirke, og helvetes porter skal ikke få makt over den. Og jeg vil gi deg nøklene til himmelriket, og hva som helst du binder på jorden, skal være bundet i himmelen; og hva som helst du løser på jorden, skal være løst i himmelen" (Mt. 16, 17-19).

Peter skulle for Jesu Kirke være det som en klippe er for en bygning. På samme måte som en klippe holder en bygning oppe og sammen, måtte Peter opprettholde den kirkelige enhet. Dette kan ikke tolkes på annen måte enn at Jesus ville gjøre ham til Kirkens overhode, som med bindende og derfor ufeilbar autoritet kunne avgjøre trosspørsmål. I Kristi Kirke skulle Peter også være husfar, dvs. den som eier nøklene, og derved forestå forvaltningen av Kirkens nådeskatter, sakramentene. Ordene "Hva som helst du binder og løser" osv. uttrykker Peters øverste myndighet som lovgiver.

Den klippe Jesus ville bygge sin Kirke på, er ikke Peters trosbekjennelse - som det ofte blir sagt fra protestantisk hold. Uttrykkelig sier Jesus at Peter er klippe ("Jeg sier deg: Du er klippe, og på denne klippe" osv.), likesom det også er Peter selv, og ikke hans trosbekjennelse, Jesus lovte å gi nøklene til himmelriket. Men selvfølgelig skulle Peter være Kirkens klippe ved sin tro (dvs. ved selv å stå fast i troen).

Et tydelig bevis på den lederstilling Peter skulle få, er også de ord Jesus uttalte under den siste Nattverd: "Simon, Simon, se Satan har krevet dere for å sikte dere som hvete; men jeg ba for deg at din tro ikke skulle svikte, og når du engang har omvendt deg, da styrk dine brødre" (Luk. 22, 31-32). For å bevare alles tro er det nok at Jesus ved sin overnaturlige hjelp gjør Peter fast i troen. Hans embete er det å styrke de andre.

Den høytidelige innsettelse fant sted kort før Jesu himmelfart. Om den beretter Johannes oss i det siste kapitel av sitt evangelium. Jesus forberedte den viktige handling ved et mirakel som Han lot Peter spille en særlig rolle i. "Simon Peter gikk ombord og dro garnet på land, fullt av store fisker, hundre og tre og femti; og enda det var så mange, gikk garnet ikke i stykker" (Joh. 21, 11). Ved dette ville Jesus fremstille hvorledes hans Kirke, trass i dens store utbredelse, ville bevare sin enhet gjennom det hyrdeembete Han grunnla i Peter. "Da de nå hadde holdt måltid, sier Jesus til Simon Peter: Simon, sønn av Johannes, elsker du meg mer enn disse? Han sier til Ham: ja, Herre, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Vokt mine lam. Han sier atter til ham: Simon, sønn av Johannes, elsker du meg? Han sier til Ham: ja, Herre, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Røkt mine får. Han sier tredje gang til ham: Simon, sønn av Johannes, elsker du meg? Peter ble bedrøvet fordi Han tredje gang sa til ham: Elsker du meg? Og han sa til Ham: Herre du vet alt, du vet at jeg elsker deg. Han sier til ham: Vokt mine får" (v. 15-17)

Formålet med denne scene var ikke å gjenoppta Peter i apostelkollegiet. Peter har aldri vært utstøtt fra apostelsamfunnet. Gjentatte ganger før hadde Jesus allerede vist seg for Peter (Luk. 24, 34; Joh. 20, 19. 26) og gitt til kjenne at Han hadde tilgitt ham. På oppstandelsesdagen gav Jesus ham sammen med de andre apostler sin fred og sin

sendelse med makten til å forlate syndene (Joh. 20, 21-23). Jesus ville gjøre Peter til noe mer enn de andre apostlene. Derfor spurte Jesus ham også om han "elsket Ham mer enn de andre". Peter ble innsatt til hyrde for hele hjorden, "lammene og fårene", både de alminnelige troende og lederne. "Mine", sa Jesus, dvs. alle uten begrensning.

Etter Jesu himmelfart ser vi Peter også faktisk opptre som Kirkens øverste leder. Apostelkollegiet betegnes i "Apostlenes Gjerninger" som "Peter med de elleve" (2, 14), "Peter og apostlene" (5, 29). Det var Peter som foresto valget av Mattias (Ap. Gj. 1, 15 flg.). Som leder for de elleve trådte han frem på pinsedagen (2, 14. 41) Han reiste ut for å inspisere og befeste det første misjonsarbeid blant samaritanerne (8, 14 flg.) . Om Peter sier den hl. Skrift at "han dro omkring allesteds" (9, 32) Han gav de første hedninger adgang til Kirken (kap. 10). Han hadde det avgjørende ord på kirkemøtet i Jerusalem (15, 6 flg.). Et bevis på Peters anseelse er også at de bibelske forfattere alltid setter hans navn øverst i apostellistene (sml. Mt. 10, 2; Mrk. 3, 16; Luk. 6, 14; Ap. Gj. 1, 13), Matteus kaller ham uttrykkelig den "første" (Mat. 10, 2). Peter var ikke før alle andre kalt til apostelembetet. Uttrykket "den første" kan ikke ha noen annen betydning enn den første eller øverste i verdighet.

En miskjenning av Peters lederstilling ser protestantene ofte i episoden i Antiokia, da Paulus "sa Kefas imot like opp i øynene" (Gal. 2, 11) fordi han av frykt for jødene unndro seg fra hedningenes måltid. I virkeligheten er denne episoden et sterkt bevis på den autoritet Paulus tilkjente Peter. Nettopp fordi Paulus visste at særlig Peters eksempel kunne bli til forargelse, trådte han så frimodig opp mot ham, og beretter han om dette til galaterne. Peters taktiske feil har ingen ting å gjøre med hans ufeilbarhet i læreembetet.

I samme brev til galaterne vitner Paulus om sin høyaktelse for Peter ved å si at han gjorde en ekstra reise til Jerusalem med det formål å "bli kjent med Kefa" (1, 18). I 1 Kor. 9, 5 påberoper han seg Peters autoritet fremfor de andre apostlers og Jesu slektingers autoritet.

2.

Etter Jesu vilje skulle Peter ha etterfølgere i sitt embete som Kirkens overhode.

På samme måte som de embeter som var felles for alle apostlene, er gått over til biskopene, skulle også Peters embete som Kirkens overhode fortsettes gjennom etterfølgere (pavene). Jesus innsatte Peter til "klippe" for sin Kirke. Men en klippe må vedvare så lenge bygningen skal stå. Dersom Peters lederstilling ikke var ment som en vedvarende institusjon, kan vi ikke forstå hvorfor Jesus har villet et slikt embete i apostlenes tid, da faren for trosspaltning ikke var stor. Denne fare ble meget større senere, og tiltok jo mer kristendommen utbredte seg og jo lenger tid det var gått siden apostlenes død. Jo høyere kirkebygningen reiser seg, dess mer trenges det en klippe til å holde den oppe. Jo større Kristi hjord blir, desto mer trenges det en hyrde til å holde den sammen.

Jesus tilskriver det Peters embete at "helvetes porter ikke skulle få makt over hans Kirke" (nemlig at den rette tro og Kirkens enhet skulle bevares til alle tider). **Men Peters personlige opptreden den korte tid han styrte Kirken, var ikke så betydningsfull at den kunne være en grunn til Kirkens uforgjengelighet. For at Jesu ord kan ha mening må vi derfor anta at Han har tenkt på Peter som lever videre i sine etterfølgere.**

3.

Peters etterfølgere er biskopene av Rom.

Faktisk er det de romerske biskoper alene som utgir seg for Peters etterfølgere. Og da Peter - som vi har bevist - må ha etterfølgere, følger allerede av dette at de romerske biskoper er Peters rettmessige etterfølgere.

Vi har de mest sikre historiske beviser for at Peter selv hadde sitt bispesete i Rom og døde martyrdøden der. Hele oldkirkens tradisjon vitner om det (Klemens, Ignatius, Dionysius av Korint, Ireneus, Tertullian, Klemens av Aleksandria, Caitis, Hippolytus, Origenes, Kyprian, osv.). I Rom finnes Peters gravsted (noe som på en klar måte er blitt bekreftet ved de siste utgravninger). Også av Bibelen fremgår at Peter kort før sin død oppholdt seg i Rom. Sml. 1 Petr. 5, 13: "Den medutvalgte menighet i Babylon hilser dere, likesom Markus min sønn". Babylon var for de kristne en betegnelse for et hedenske Rom. Og av Paulus' brev vet vi at Markus oppholdt seg i Rom både under Paulus' første fangenskap (sml. Kol. 4, 10 og Filemon v. 24) og under hans annet fangenskap (sml. 2 Tim. 4, 11). Peters opphold og martyrdød i Rom blir for tiden ikke lenger benektet av noen alvorlig protestantisk historiker.

Av historien fremgår også at de romerske biskoper alltid har opptrådt og av Kirken alltid har vært anerkjent som arvtagere av Peters klippeembete. Vi kan f. eks. henvise til pave Klemens' autoritative inngripen i stridighetene i Korint (ca. året 96, da apostelen Johannes ennå levde). Ignatius av Antiokia, en disippel av Johannes, sier om den romerske kirke at den "har forsete" og er "forstander for kjærlighetssambandet" (Brev til romerne). En annen eldgammel forfatter, Ireneus (født i Lilleasia cirka året 140), sier om den romerske kirke: "Med denne kirke nå på grunn av dens særlige forrang alle kirker, det vil si de troende på alle steder, stemme overens; i den (= i samfunn med den) har de (troende) på alle steder alltid bevart den apostoliske tradisjon" (Adv. hær. III, 3, 2) Straks deretter nevner han rekkefølgen av alle romerske biskoper inntil den daværende pave Eleutherus (175-189) Og så tilføyer han: "Ved denne suksesjonsrekke er den kirkelige tradisjon og sannhetens forkynnelse fra apostlene kommet til oss" (III, 3, 3). Hvordan hele kirken både i øst og vest anerkjente den romerske biskops overherredømme og ufeilbarhet i læreembetet, avlegger også kirkemøtene i oldtiden tydelig vitnesbyrd om. Således erklærtes på kirkemøtet i Efesus (431): "Det er en kjensgjerning, som ingen tviler på, og som i alle århundrer er anerkjent, at den salige Peter, apostlenes fyrste og overhode, troens søyle og den katolske Kirkes grunnvoll, alltid lever og dømmer i sine etterfølgere".

Mange protestanter har en aldeles feilaktig forestilling om hva den katolske lære om pavens ufeilbarhet går ut på. Og dette er en av hovedgrunnene til at de så vanskelig kan bøye seg for alt det Bibelen sier om pavedømmet. Ufeilbarheten betyr ikke at paven er syndfri, men bare at Gud ved en særlig bistand bevarer ham mot villfarelse i forkynnelsen av tros- og sedelæren (ikke altså f. eks. i uttalelser om rent naturvitenskapelige spørsmål). Ufeilbarheten vil ikke si at paven kan svare på alle mulige religiøse spørsmål, heller ikke at han blir inspirert av Gud. Han får ikke nye åpenbaringer. Pavens ufeilbarhet gjelder, i likhet med Kirkens ufeilbarhet, bare bevarelsen og fortolkningen av den åpenbaring apostlene har mottatt og har overgitt til Kirken. Paven er ikke ufeilbar når han som privatperson (som teolog eller forfatter) uttaler seg om et religiøst spørsmål, men bare når han som Kirkens overhyrde avgjør en tros- eller sedelære som bindende for hele kristenheten.

En skal ikke forestille seg paven som en åndelig diktator, som hindrer den personlige tenkning. En slik forestilling er bespottelig når man betrakter det omfattende teologiske studium som alltid har vært drevet i den katolske Kirke. Menn som Augustin, Hieronymus, Thomas av Aquino og mange andre store teologer både i oldtiden, middelalderen og nåtiden har aldri følt pavedømmet som en hindring for sin forskning. Et umåtelig felt til fri forskning står alltid åpent. Teologenes arbeide er noe uendelig meget mer enn bare å spørre hva paven mener. Paven uttaler aldri en definisjon uten å ha hørt teologenes mening (noe som han i samvittigheten er forpliktet til), og gjerne først etter å ha fått anmodninger om det fra alle verdens kanter. Likesom Peter på kirkemøtet i Jerusalem først reiste seg etter at apostlene og prestene ved "et langvarig ordskifte" hadde overveiet saken (Ap. Gj. 15, 7), således har paven alltid først latt teologene grundig undersøke og diskutere de spørsmål som skulle avgjøres.